

ՕՓՈՒԶՆ ԸՆԴԴԵՄ ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ԳՈՐԾՈՎ

2009թ. հունիսի 9-ի վճիռը

ՍՏՐԱՍԲՈՒՐԳ

ՓԱՍՏԵՐ

I. ԳՈՐԾԻ ՓԱՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐԸ

7. Դիմողը ծնվել է 1972թ. և ապրում է Դիարբեքիրում:

8. Դիմողի մայրն ազգային ծիսակարգերով ամուսնացել էր Ա.Օ.-ի հետ: 1990թ. դիմողը և Յ.Օ.-ն՝ Ա.Օ.-ի տղան, լինելով ամուսնական հարաբերությունների մեջ, սկսել էին առանձին ապրել: Նրանց փաստացի ամուսնությունը տեղի էր ունեցել 1995թ. նոյեմբերի 12-ին: Նրանք ունեցել են երեք երեխա՝ 1993թ., 1994թ. և 1996թ.: Դիմողը և Յ.Օ.-ն իրենց հարաբերությունների սկզբից ևեթ թեժ վիճաբանություններ են ունեցել: Փաստերը, որոնք ներկայացված են ստորև, Կառավարության կողմից չեն վիճարկվում:

1. Յ.Օ.-ի և Ա.Օ.-ի կողմից կատարված առաջին հարձակումը դիմողի և վերջինիս մոր վրա

9. 1995թ. ապրիլի 10-ին դիմողը և նրա մայրը բողոք են ներկայացրել Դիարբեքիրի գլխավոր դատախազության գրասենյակ, հավաստելով, որ Յ.Օ.-ն և Ա.Օ.-ն իրենցից գումար են պահանջել, այնուհետև ծեծել են իրենց և սպառնացել, որ կսպանեն: Բողոք ներկայացնողը պնդել է նաև, որ Յ.Օ.-ն և նրա հայրը ցանկացել են այլ տղամարդ տուն բերել:

10. Նույն օրը դիմողը և նրա մայրը հետազոտվել են բժշկի կողմից: Դիմողը բժշկական եզրակացությամբ հաստատվել է վերջինիս մարմնի վրա կապտուկների, ձախ հոնքի կապտուկի (էկիմոզ) և այտուցքի և պարանոցի շրջանում եղունգներիով առաջացրած քերծվածքների առկայությունը: Դիմողի մոր բժշկական եզրակացությունը ևս հաստատել է վերջինիս մարմնի կապտուկների և այտուցքների առկայությունը: 1995թ. ապրիլի 20-ին հրապարակվել է վերջնական եզրակացությունը, որով հաստատվել է առաջին զեկույցում արված եզրակացությունը և նշվել, որ հասցված վնասվածքները բավարար էին, որպեսզի դիմողի և նրա մորը հանգեցնեն ընդհանուր աշխատունակության՝ հինգ աշխատանքային օրվա կայուն կորստի:

11. 1995թ. ապրիլի 25-ին հանրային մեղադրողն ընդդեմ Յ.Օ.-ի և Ա.Օ.-ի ներկայացրել է մեղադրական եզրակացություն մարմնական վնասվածքներ հասցնելու և սպանության սպառնալիքի համար: 1995թ. հունիսի 15-ին Դիարբեքիրի

Մագիստրատների 1-ին դատարանը կարճել է բռնության վերաբերյալ գործի քննությունը, քանի որ դիմողը և նրա մայրը հետ էին վերցրել իրենց ներկայացրած բողոքը և այդպիսով վերացել էր դատավարություն սկսելու համար Քրեական օրենսգրքի 456-րդ հոդվածով 4-րդ կետով նախատեսված քրեական գործ հարուցելու առիթը:

12. 1995թ. սեպտեմբերի 11-ին Դիարբեքիի Մագիստրատների 2-րդ դատարանը նույնպես արդարացրել է մեղադրյալներին, քանի որ ապացույցներ չկային նրանց կողմից սպանության սպառնալիքի վերաբերյալ և մեկ անգամ ևս կարճել բռնության վերաբերյալ գործի քննությունը՝ նշելով, որ այն արդեն լավել է Դիարբեքիի Մագիստրատների 1-ին դատարանում:

2. 3.Օ.-ի կողմից կատարված երկրորդ հարձակումը դիմողի վրա:

13. 1996թ. ապրիլի 11-ին 3.Օ.-ն շատ ուժեղ ծեծի է ենթարկել դիմողին: Բժշկական եզրակացությամբ հաստատվել է դիմողի աջ աչքի արտաքին արունահոսության, աջ ականջի արյունահոսության և ձախ ուսի կապտուկի (էկիմոզ) և մեջքի ցավերի առաջացման հնարավորությունը: Եզրակացությամբ հաստատվել է, որ դիմողին հասցված վնասվածքները բավական վտանգ էին ներկայացրել նրա կյանքի համար: Նույն օրը հանրային մեղադրողի միջնորդությամբ դատավորի միանձնյա կայացրած որոշմամբ 3.Օ.-ի նկատմամբ կալանք էր կիրառվել:

14. 1996թ. ապրիլի 12-ին հանրային մեղադրողը Դիարբեքիի քրեական դատարան է ներկայացրել նախնական մեղադրական եզրակացություն՝ մեղադրելով 3.Օ.-ին Քրեական օրենսգրքի 456-րդ հոդվածի 2-րդ կետով և 457-րդ հոդվածի 1-ին կետով նախատեսված ծանրացնող հանգամանքներով մարմնական վնասվածք պատճառելու համար:

15. 1996թ. ապրիլի 15-ին 3.Օ.-ն միջնորդություն է ներկայացրել Մագիստրատների 1-ին դատարանի նախագահությանը՝ խնդրելով իրեն կալանքից ազատել: Նա բացատրել է, որ վիճաբանելով իր կնոջ հետ՝ բարկացել է նրա վրա և երկու կամ երեք անգամ ապտակել: Այնուհետև իր զոքանջը, ով աշխատում էր հիվանդանոցում, իր կնոջ համար ստացել է բժշկական եզրակացություն, որն էլ հիմք էր հանդիսացել իրեն առանց որևէ հիմքի կալանավորելու համար: Նա նշել է նաև, որ չի ցանկանում կորցնել իր բիզնեսը և ընտանիքը և զղջում է, որ ծեծել է իր կնոջը:

16. 1996թ. ապրիլի 16-ին Մագիստրատների 2-րդ դատարանը մերժել է՝ 3.Օ.-ի՝ իրեն մինչև դատական միստն ազատ արձակելու խնդրանքը և որոշել, որ կալանքը պետք է շարունակվի:

17. 1996թ. մայիսի 14-ին դատական լուսմների ժամանակ դիմողը հաստատել է իր բողոքը: Հաշվի առնելով իրավախախտման բնույթը և այն, որ տուժողը լիովին ապաքինվել է՝ հանրային մեղադրողը խնդրել է, որպեսզի մեղադրյալն ազատ արձակվի մինչև դատական լուսմները: Այսպիսով, դատարանն ազատ է արձակել 3.Օ.-ին:

18. 1996թ. հունիսի 13-ին դիմողը հետ է վերցրել իր բողոքը՝ պարզաբանելով, որ ինքն ու իր ամուսինը հաշտվել են:

19. 1996թ. հուլիսի 18-ին դատարանը գտել է, որ արարքը որակվում է Քրեական օրենսգրքի 456-րդ հոդվածի 4-րդ կետով, որին համապատասխան դատա-

կան գործը շարունակելու համար անհրաժեշտ է դիմողի բողոքը: Համապատասխանաբար, գործը կարձկել է այն հիմքով, որ դիմողը հետ էր վերցրել իր բողոքը:

3.3.Օ.-ի կողմից կատարված երրորդ հարձակումը դիմողի և նրա մոր վրա

20. 1998թ. փետրվարի 5-ին դիմողը, նրա մայրը, քույրը և Հ.Օ.-ն կռվել են, որի ընթացքում Հ.Օ.-ն դանակով հարձակվել է դիմողի վրա: Հ.Օ.-ն, դիմողը և վերջինիս մայրն ստացել են վերոնշյալ մարմնական վնասվածքները:

Բժշկական եզրակացություններով հաստատվում են մարմնական վնասվածքները, որոնք նրանց դարձրել են անաշխատունակ համապատասխանաբար՝ յոթ, երեք և հինգ օրերի ընթացքում:

21. 1998թ. մարտի 6-ին հանրային դատախազը որոշել է այս միջադեպի առնչությամբ ոչ ոքի հանդեպ գործ չհարուցել: Նա եզրակացրել է, որ չկան բավարար ապացույցներ Հ.Օ.-ի կողմից դանակով հարձակում գործելը հաստատելու համար, իսկ կատարված մյուս հանցագործությունները, ինչպիսիք են ծեծը և գույքը վնասելը, հանդիսանում են մասնավոր մեղադրանքի առարկա: Հետևաբար, այս գործը հանրային շահ (հետաքրքրություն) չի ներկայացնում:

22. Դիմողը բնակվել է իր մոր մոտ:

4 Հ.Օ.-ի կողմից կատարված չորրորդ հարձակումը դիմողի և նրա մոր վրա. ամուսնալուծությանը հանգեցնող սպառնալիքներ և բռնություններ (ավտոմեքենայի օգտագործմամբ)

23. 1998թ. մարտի 4-ին Հ.Օ.-ն վրաերթի է ենթարկել դիմողին և նրա մորը: Հաստատվել, որ դիմողի մորը հասցվել է կյանքին վտանգ սպառնացող վնասվածք: Ոստիկանության բաժնում Հ.Օ.-ն վստահեցրել է, որ կատարվածը դժբախտ պատահար էր: Նա ընդամենը ցանկացել է դիմողին և նրա մորը մեքենայով ուղեկցել, ինչից վերջիններս, մինչև հրաժարվելը շարունակել են իրենց ճանապարհը: Այսպիսով, նրանք ընկել են մեքենայի առջևի մասի տակ: Դիմողի մայրը հավաստում է, որ Հ.Օ.-ն պահանջել է իրենցից մատել իր մեքենան, հակառակ դեպքում նա իրենց կսպանի: Եվ քանի որ նրանք հրաժարվել էին մատել մեքենան, Հ.Օ.-ն մեքենան վարել է դիմողի ուղղությամբ, ինչի հետևանքով վերջինս ընկել: Մինչ դիմողի մայրը փորձում էր օգնել իր դստերը, Հ.Օ.-ն շրջադարձ է կատարել և այս անգամ մեքենան վարել դեպի դիմողի մայրը: Դիմողի մայրը գիտակցության էր եկել միայն հիվանդանոցում: Դիմողը ոստիկանություն ներկայացրած իր բողոքում հավաստել է իր մոր տված ցուցմունքները և նշել, որ իր ամուսինն իր ավտոմեքենայով փորձել է սպանել իրենց:

24. 1998թ. մարտի 5-ին Դիարբեքիի Մագիստրատների դատարանի դատավորը միանձնյա որոշում է կայացրել Հ.Օ.-ի նկատմամբ կրկին կալանք կիրառել վերաբերյալ:

25. 1998թ. մարտի 19-ին հանրային մեղադրողը Դիարբեքիի 3-րդ քրեական դատարանում Հ.Օ.-ի նկատմամբ քրեական գործ է հարուցել սպանության փորձ կատարելու և մարմնական ծանր վնասվածքներ հասցնելու համար: Նույն օրը դատաբժշկական ինստիտուտը բժշկական եզրակացություն է ներկայացրել, որով

հաստատել է դիմողի ծնկին վերքի առկայությունը: Եզրակացությամբ հետևություն է արել այն մասին, որ հասցված վնասվածքները դիմողին դարձրել են անաշխատունակ հինգ աշխատանքային օրերի ընթացքում:

26. 1998թ. մարտի 20-ին դիմողը դիմել է դատարան՝ Հ.Օ.-ից ամուսնալուծվելու համար այն հիմքով, որ իրենք շատ տարածաշրջանայինություններ ունեն: Նա հավաստել է, որ իր ամուսինը չի կատարում իր պարտականությունները որպես ամուսին և որպես հայր: Նա այն, որ իր ամուսինը վատ է վերաբերվում իրեն, ինչը հաստատված է բժշկական եզրակացությամբ: Նա նաև նշել է, որ իր ամուսինն այլ կանանց է իրենց տուն բերում: Դիմողը նշել է, որ նախկինում ամուսնալուծության հայտարարություն չէր անում, քանի որ իր ամուսինը իրեն ճնշում և սպառնում էր:

27. 1998թ. ապրիլի 2-ին դիմողը և նրա մայրը միջնորդություն են ներկայացրել Դիարեքիի Գլխավոր դատախազի գրասենյակ՝ խնդրելով կառավարությանը սպանության սպառնալիքով ահաբեկելու համար անվտանգության միջոցառումներ կիրառել Հ.Օ.-ի և վերջինիս հոր նկատմամբ:

28. 1998թ. ապրիլի 2-ին և 3-ին ոստիկանության աշխատակիցներն ընդունել են դիմողի, նրա մոր, եղբոր և վերջինիս կնոջ, ինչպես նաև Հ.Օ.-ի և նրա հոր միջնորդություններ: Դիմողը և նրա մայրը պնդել են, որ Հ.Օ.-ն փորձել է իրենց սպանել վրաերթի ենթարկելով, ինչպես նաև խոստացել սպանել, եթե դիմողը չվերադառնա իր մոտ: Նրանք նշել են նաև, որ դիմողը արդեն սկսել է ամուսնալուծության գործընթացը և այն, որ նա չի ցանկանում վերադառնալ Հ.Օ.-ի մոտ: Դիմողի եղբայրը և վերջինիս կինը նշել են, որ դիմողը չէր վերադառնում իր ամուսնու մոտ իր մոր պատճառով, ինչպես նաև նշել են, որ իրենք ոչինչ չգիտեին Հ.Օ.-ի և վերջինիս հոր կողմից արված սպառնալիքների մասին: Հ.Օ.-ն նշել է, որ իր միակ նպատակն իր ընտանիքը միասնական տեսնելն է, սակայն իր զոքանչը չի հանդուրժում այդ: Նա նաև նշել է, որ ինքը գնացել է դիմողի եղբոր և ընտանիքի մեծերի մոտ՝ օգնություն խնդրելու, սակայն՝ ապարդյուն: Նա նաև պնդում է, որ ինքը դիմողին և վերջինիս մորը սպանությամբ չի սպառնացել, և դա ընդամենը զրպարտություն է: Հ.Օ.-ի հայրը պնդել է, որ դիմողի մայրը ցանկանում էր, որ իր աղջիկն ամուսնալուծվի և ամուսնանա մեկ այլ անձի հետ:

29. 1998թ. ապրիլի 3-ին Դիարեքիի անվտանգության վարչության Օրենք և կարգադրություն դեպարտամենտի տնօրենն իր զեկույցով Գլխավոր Դատախազի գրասենյակին տեղեկացրել է դիմողի և նրա մոր կողմից ներկայացրած փաստերի քննության արդյունքների մասին: Նա եզրակացրել էր, որ դիմողը թողել է իր ամուսնուն և տեղափոխվել իր մոր մոտ: Հ.Օ.-ի բազմաթիվ խնդրանքները՝ կնոջ վերադառնալու վերաբերյալ, մերժվել էին դիմողի մոր կողմից, իսկ վերջինս վիրավորանք է հասցրել Հ.Օ.-ին և հավաստել, որ Հ.Օ.-ն իրեն սպառնացել է: Հ.Օ.-ն 25 օր անցկացրել է բանտում՝ իր զոքանչին վրաերթի ենթարկելու համար, իսկ ազատ արձակվելուց հետո մի շարք միջնորդներ է ուղարկել իր կնոջ մոտ, որպեսզի համոզի նրան վերադառնալ իր մոտ: Այնուամենայնիվ, դիմողի մայրը չի թողել իր աղջկան վերադառնալ Հ.Օ.-ի մոտ: Երկու կողմն էլ միմյանց հանդեպ սպառնալիքներ են հնչել: Բացի դրանից, մայրը ցանկանում էր աղջկան բաժանել Հ.Օ.-ից, որպեսզի վրեժխնդիր լիներ իր նախկին ամուսնուց, և անընդմեջ բարձրաձայն զրպարտություններ է արել և դրանով «վատնել» անվտանգության ուժերի ժամանակը:

30. 1998թ. ապրիլի 14-ին Դիարբեքիրի Գլխավոր դատախազի գրասենյակը մեղադրանք առաջադրեց Յ.Օ.-ին և նրա հոր՝ Ա.Օ.-ին, և մեղադրեց նրանց դիմողին և նրա մորը սպանությամբ սպառնալու համար՝ Քրեական օրենսգրքի 188-րդ հոդվածի 1-ին կետին համապատասխան:

31. 1998թ. ապրիլի 30-ին Դիարբեքիրի Քրեական դատարանն ազատել է Յ.Օ.-ին կալանքից: Բացի դրանից, դատարանը նշել է, որ այդ գործի վրա իր իրավասությունը չի տարածվում և այն ուղարկել է Դիարբեքիրի Ատենակալների դատարան:

32. 1998թ. մայիսի 11-ին Ատենակալների դատարանն արարքն որակեց որպես սպանության փորձ: 1998թ. հուլիսի 9-ի դատական լուծման ժամանակ Յ.Օ.-ն կրկին նշել է, որ կատարվածն ընդամենը պատահար էր՝ մեքենայի դուռը բաց էր և նա քշելով մեքենան՝ պատահմամբ վնաս է հասցրել տուժողին: Դիմողը և նրա մայրը հաստատել են Յ.Օ.-ի արած հայտարարությունները և նշել, որ այլևս չեն ցանկանում դատավարությունը շարունակել:

33. 1998թ. հունիսի 23-ին Դիարբեքիրի Ատենակալների դատարանը, բավարար ապացույցների բացակայության պատճառով, արդարացրել է Յ.Օ.-ին և նրա հորը սպանության սպառնալիք հնչեցնելու մեղադրանքում: Դատարանը նշել է, որ մեղադրյալը հերքել է մեղադրանքը և դիմողները հետ են վերցրել իրենց բողոքը: Դիմողը նորից սկսել է ապրել Յ.Օ.-ի հետ:

34. 1998թ. հուլիսի 9-ին դիմողի մորը տվել են մեկ այլ բժշկական եզրակացություն, որում նշվում է, որ վերջինիս վնասվածքները կյանքի համար վտանգ չեն ներկայացնում և բավարար չեն նրան 25 աշխատանքային օրվա համար անաշխատունակ համարելու համար:

35. 1998թ. հոկտեմբերի 8-ին դատական լուծման ժամանակ դիմողը և նրա մայրը հետ են վերցրել իրենց բողոքները: Նրանք նշել են, որ մեքենայի դռները բաց էին, և Յ.Օ.-ն պատահմամբ էր նրանց վնասել: Պատասխանելով Յ.Օ.-ի դեմ իրենց բողոքների վերաբերյալ հարցերին՝ դիմողը և նրա մայրը նշել են, որ իրենք հարկադրված էին պաշարում Յ.Օ.-ի դեմ, և որ դա արել են զայրույթի պահին:

36. 1998թ. նոյեմբերի 17-ին Դիարբեքիրի Ատենակալների դատարան հանգեց, որ դիմողի հանդեպ կատարված հանցագործության մասին գործը պետք է կարճել՝ կապված վերջինիս կողմից իր ներկայացրած բողոքը հետ վերցնելու հետ: Չմայած նրան, որ դիմողի մայրը ևս հետ էր վերցրել իր բողոքները, համեմայնդեպս, դատարանը որոշել է, որ Յ.Օ.-ն պետք է այս արարքի համար պատասխանատվության ենթարկվի, քանի որ նրա հասցրած մարմնական վնասվածքները բավականին ծանր էին: Արդյունքում՝ Դատարանը վճռել է Յ.Օ.-ին դատապարտել երեք ամիս ազատազրկման և նշանակել տուգանք. ազատազրկումն այնուհետև փոխարինվել է տուգանքով:

5. Յ.Օ.-ի կատարած հինգերորդ հարձակումը դիմողի վրա. մարմնական ծանր վնասվածքներ հասցնելը

37. 2001թ. հոկտեմբերի 29-ին դիմողը գնացել էր իր մոր մոտ: Նույն օրը Յ.Օ.-ն զանգահարել և խնդրել էր դիմողին վերադառնալ տուն: Դիմողը, վախենալով, որ իր ամուսինը նորից իր հանդեպ բռնություն կգործադրի, իր մորն ասել է. «այս մարդը պատրաստվում է ինձ մասերի բաժանել»: Դիմողի մայրը խորհուրդ է

տվել նրան իր երեխաների հետ տուն վերադառնալ: Երեք-չորս ժամ անց երեխաներից մեկ հետ է եկել՝ ասելով, որ իր հայրը դանակով սպանել է իր մորը: Դիմողի մայրը շտապել է դիմողի տուն: Նա տեսել է, որ դիմողն արյունոտ ընկած էր հատակին: Հարևանի օգնությամբ նա դիմողին նստեցրել է տաքսի ավտոմեքենա և տարել Դիարբեքիրի համրապետական հիվանդանոց: Հիվանդանոցի աշխատակազմը նրան հայտնել է, որ դիմողը ծանր վիճակում է և նրան տեղափոխել են Դիլի ինստիտուտի հիվանդանոց, որն ավելի լավ սարքավորումներ ունի: Դիմողի բժշկական եզրակացությունը հավաստում էր, որ նրա մարմնի տարբեր մասերի դանակով հասցվել է յոթ հարված: Համեմայնդեպս, վնասվածքները որակված էին որպես կյանքի համար վտանգ ներկայացնող:

38. Նույն օրը՝ մոտավորապես երեկոյան ժամը 11.30-ին, Հ.Օ.-ն ինքնակամ ներկայացել է ոստիկանական բաժանմունք: Ոստիկանությունը բռնագրավել է պատահածի ընթացքում նրա օգտագործած դանակը: Հ.Օ.-ն նշել է, որ, նա երեկոյան ժամը 6.00-ին եկել է տուն և տեսնելով, որ իր երեխաները և կինը դեռևս տանը չեն, զանգահարել է նրանց և խնդրել վերադառնալ: Նրանց՝ տուն վերադառնալուն պես նա հարցրել է դիմողից. «Ինչու ես դրսում թափառում, ինչու ինձ համար ուտելու բան չես պատրաստել»: Դիմողը պատասխանել է. «մենք ընթրել ենք մայրիկի մոտ» և տվել մրգերով մի աման: Նրանք շարունակել են վիճել: «Ինչու ես դու այդքան հաճախ գնում քո մոր մոտ, մի գնա, մնա տանը և խնամիր քո երեխաներին»: Վեճը թեժացել է: Որոշակի փուլում դիմողը հարձակվել է պատահաբաղձով նրա վրա: Նրանք սկսել են կռվել, ընթացքում նա ինքնատիրապետումը կորցրել է, վերցրել է մրգի դանակը և հարվածել կնոջը և չի հիշում՝ ինչ հաճախականությամբ: Նա հավաստիացրել էր, որ իր կինն ավելի շատ էր հարվածում և, հետևաբար, նա հարկադրված էր պատասխան տալ, երբ իր կինը հարձակվում էր իր վրա: Նա ավելացրել է, որ իր կինը վատ մարդ չէ, և նրանք երկու տարի առաջ խաղաղ ապրում էին: Համեմայնդեպս, նրանք սկսել են վիճել, երբ դիմողի մայրն սկսել է միջամտել իրենց ընտանեկան կյանքին: Նա նշել է, որ ինքը զղջում է կատարվածի համար: Հ.Օ.-ն ազատ էր արձակվել ցուցմունքը տալուն պես:

39. 2001թ. հոկտեմբերի 31-ին դիմողի մոր պաշտպանը միջնորդություն է ներկայացրել Դիարբեքիրի Դատախազության գրասենյակ: Իր միջնորդության մեջ նա նշել է, որ բողոքաբերի մայրն իրեն ասել է, որ Հ.Օ.-ն շատ սարսափելի ծեծում է իր դստերը մոտավորապես հինգ տարի առաջ, որի համար ձերբակալվել էր և կալանավորվել: Սակայն առաջին իսկ լսումների օրը ազատ էր արձակվել: Նա հավաստել է, որ իր վստահորդը և դիմողը հարկադրված են եղել իրենց բողոքը հետ վերցնել՝ Հ.Օ.-ի կողմից արված՝ սպանության սպառնալիքների և ճնշումների ազդեցությամբ հետևանքով: Շարունակելով՝ նշել է, որ ասեկոսներով Հ.Օ.-ն կանանց առևտրի մասնակից է: Վերջապես, նշել է 1998թ. մարտի 4-ին տեղի ունեցած դեպքը (տե՛ս վերը)՝ պնդելով, որ նման լուրջ դեպքից հետո Հ.Օ.-ի ազատարձակումը բարոյական վնաս է հասցրել, և պահանջել է, որպեսզի վերջինս ձերբակալվի և կալանավորվի:

40. 2001թ. նոյեմբերի 2-ին դիմողի պաշտպանը Գլխավոր դատախազի գրասենյակը բացարկ է հայտնել Դիլի ինստիտուտի հիվանդանոցի տրած բժշկական եզրակացությանը, որով հաստատել է, թե դիմողի վնասվածքները կյանքի համար վտանգավոր չեն: Պաշտպանը մոր բժշկական հետազոտություն էր խնդրել:

41. 2001թ. նոյեմբերի 9-ին դիմողի միջնորդություն է ներկայացրել Դիարբեքիի Գլխավոր դատախազության գրասենյակ, բողոքելով, որ իրեն Յ.Օ.-ն վիճաբանության ժամանակ բազմակի հարվածներ է հասցրել: Նա խնդրել է, որպեսզի դատախազն իրեն ուղարկի դատաբժշկական ինստիտուտ՝ բժշկական նոր հետազոտության:

42. 2001թ. նոյեմբերի 8-ին Դիարբեքիի դատաբժշկական ինստիտուտում, դատախազի կարգադրությամբ, դիմողը ենթարկվել է բժշկական նոր հետազոտության: Դատական բժիշկը նշել է դանակով ձախ դաստակին (3 սմ լայնությամբ) և ձախ ազդրին (5 սմ խորությամբ) և նաև 2 սմ խոր վերքեր ձախ ազդրին և ձախ ծնկից քիչ վեր վերքերի առկայությունը: Նա գտել է, որ այս վնասվածքները կյանքի համար վտանգավոր չեն, բայց դիմողն անաշխատունակ կլինի յոթ աշխատանքային օրերի ընթացքում:

43. 2001թ. դեկտեմբերի 12-ին հանրային դատախազը մեղադրական եզրակացություն է ներկայացրել Դիարբեքիի Մագիստրատների դատարան՝ մեղադրելով Յ.Օ.-ին դանակով հարձակում կատարելու մեջ, որը նախատեսված է Քրեական օրենսգրքի 456-րդ հոդվածի 4-րդ և 457-րդ հոդվածի 1-ին կետերով:

44. 2002թ. մայիսի 23-ին Դիարբեքիի Մասգիստրատների 2-րդ դատարանի կայացած քրեական որոշմանը համաձայն՝ դանակով դիմողի վրա հարձակվելու համար Յ.Օ.-ի հանդեպ նշանակել է տուգանք՝ 839,957,040 թուրքական լիրա: Դատարանը որոշել է, որ նա կարող է այս տուգանքը վճարել ութ միանվագ վճարումների ձևով:

6. Վեցերորդ դեպքը, ինչի հետևանքով Յ.Օ.-ն սպառնացել էր դիմողին

45. 2001թ. նոյեմբերի 14-ին դիմողը Դիարբեքիի Գլխավոր դատախազության գրասենյակ քրեական գործ հարուցելու մասին հայտարարություն է արել՝ պնդելով, որ Յ.Օ.-ն իրեն սպառնացել է:

46. 2002թ. մարտի 11-ին դատախազը որոշում է կայացրել, որ, բացի դիմողի հավաստումներից, չկան կոնկրետ ապացույցներ Յ.Օ.-ի նկատմամբ դատական հետապնդում սկսելու համար:

7. Դիմողի մայրը Գլխավոր դատախազության գրասենյակ բողոք է ներկայացրել, որում պնդել է, որ Յ.Օ.-ն և Ա.Օ.-ն սպանության սպառնալիք են հնչեցրել

47. 2001թ. սեպտեմբերի 19-ին դիմողի մայրը բողոք է ներկայացրել դատախազություն: Իր միջնորդության մեջ նա նշել է, որ Յ.Օ.-ն և Ա.Օ.-ն նրանց բարեկամները հետտղակամորեն սպառնում են իրեն և իր դստերը: Մասնավորապես, Յ.Օ.-ն ասել էր իրեն. «Ես կսպանեմ քեզ, քո երեխաներին և ամբողջ ընտանիքիդ»: Նա նաև անհանգստացնում է իրեն, միջամտում իր անձնական կյանքին, շրջում իր սեփականության հանդիսացող տարածքով՝ կրելով դանակներ և զենքեր: Նա հայտատարել է, որ Յ.Օ.-ն պետք է իր և իր ընտանիքի հետ կատարվածի համար պատասխանատվության ենթարկվի: Նա նաև հիշատակել է 2001թ. հոկտեմբերի 29-ի դեպքերի մասին, երբ Յ.Օ.-ն դիմողին դանակահարել էր (տես վերը): Ի պա-

տասխան այս խնդրանքին, դատախազը 2002թ. նոյեմբերի 22-ին նամակով դիմել է Դիարբեքիրի Անվտանգության տնօրինություն և կարգադրել ընդունել դիմողի և Յ.Օ.-ի դիմումները և զեկույց ներկայացնել իր գրասենյակ:

48. Միևնույն ժամանակ, 2001թ. դեկտեմբերի 14-ին դիմողը Դիարբեքիրի Քաղաքացիական դատարանում վերսկսել է ամուսնալուծության գործընթացը:

49. 2001թ. դեկտեմբերի 23-ին ոստիկանությունն ընդունել է Յ.Օ.-ի դիմումն ընդդեմ դիմողի մոր հայտարարությունների: Նա ժխտել է իր դեմ առաջ քաշված մեղադրանքները և հավաստել, որ իր զոքանչը միջամտել է իր ամուսնական կյանքին և ազդել իր կնոջ վրա, որպեսզի վերջինս անբարոյական կյանք վարի, իր հասցեին սպառնալիքներ հնչել էր: Ոստիկանությունը ընդունել է նաև դիմողի մոր 2002թ. հունվարի 5-ին լրացուցիչ ներկայացրած հայտարարությունները: Մայրը հավաստել է, որ Յ.Օ.-ն ամեն օր գալով իր տուն չեմից, ցույց էր տալիս դանակ կամ զենք և սպանության սպառնալիքներ տեղում իր, իր աղջկա և իր թոռներին:

50. 2002թ. հունվարի 10-ին Յ.Օ.-ին Քրեական օրենսգրքի 191-րդ հոդվածի 1-ին կետով նախատեսված՝ սպանության սպառնալիքների համար մեղադրանք է ներկայացնում:

51. 2002թ. փետրվարի 27-ին դիմողի մայրը մոր բողոք է ներկայացնում Դիարբեքիրի Գլխավոր դատախազության գրասենյակ: Նա հայտարարել է, որ Յ.Օ.-ի սպառնալիքներն ավելացել են: Յ.Օ.-ն, իր ընկերների հետ մեկտեղ, հետապնդում է իրեն, հեռախոսով հայիոյում և սպառնում: Նա հայտնել է, որ իր կյանքը վտանգված է և խնդրել, որպեսզի ոստիկանությունը լսի իր հեռախոսային խոսակցությունները և միջոցներ ձեռնարկի Յ.Օ.-ի նկատմամբ: Նույն օրը դատախազը Դիարբեքիրի թուրքական Տելեկոմի ղեկավարությանը կարգադրել է իր գրասենյակ ներկայացնել այն հեռախոսային համարների ցուցակը, որոնցով կգանգահարեն դիմողի մոր հեռախոսին հաջորդ մեկ ամսվա ընթացքում: Որևէ պատասխան չստանալուց հետո՝ 2002թ. ապրիլի 3-ին դատախազը կրկնել է իր կարգադրությունը:

52. 2002թ. ապրիլի 16-ին Դիարբեքիրի Մագիստրատների դատարանի մոտ կանկաժն է հարուցում Յ.Օ.-ի՝ դանակով իր կնոջ և զոքանչի վրա հարձակվելը: Յ.Օ.-ն կրկնել է իր՝ ոստիկանությունում արած հայտարարություններն այն մասին, որ նա չէր ցանկանում, որ իր կինը այցելի մորը, քանի որ նրա մայրն անբարոյական կյանք էր վարում:

8. Դիմողի մոր սպանությունը Յ.Օ.-ի կողմից

53. 2001թ. հոկտեմբերի 29-ի կատարվածից հետո դիմողն ապրում էր իր մոր մոտ:

54. Գործում անհայտ մի օր դիմողի մայրն իր կահույքն Իզմիր տեղափոխելու համար պայմանավորվել էր տրանսպորտային ընկերության հետ: Յ.Օ.-ն, իմանալով դրա մասին՝ իբրեւսել է. «ուրե՛ղ գնաս, ես կգտնեմ և կսպանեմ»: Չմայած արված սպառնալիքներին, 2002թ. մարտի 11-ին կահույքը տեղափոխվել է տրանսպորտային ընկերության բեռնատարի մեջ: Բեռնատարը տեղափոխման ընթացքում երկու անգամ ուղևորվել է տեղափոխող կենտրոնից դեպի տուն: Երրորդ ուղևորության ժամանակ դիմողի մայրը հարցրել է վարորդից՝ կարող է, արդյոք,

ինքը նրա հետ գնալ տրանսպորտային տեղափոխման կենտրոն: Նա նստել է վարորդի կողքին՝ առաջնամասի նստատեղին: Ճանապարհին տաքսին կտրել է բեռնատարի ճանապարհը և սկսել ազդանշանել: Բեռնատարի վարորդը կարծելով, թե տաքսու վարորդը պատրաստվում է իրենից հասցե հարցնել, կանգ է առել: Յ.Օ.-ն դուրս է եկել մեքենայից: Նա բացել է խցիկի դուռը, որտեղ նստած էր դիմողի մայրը, և գոռացել սրա պես մի բան. «որտեղից ես կահույքը վերցրել»: Եվ կրակել է նրա վրա: Դիմողի մայրը տեղում մահացել է:

9. Յ.Օ.-ի նկատմամբ հարուցված քրեական գործը

55. 2002թ. մարտի 13-ին Դիարբեքիի դատախազը մեղադրական եզրակացություն է ներկայացրել Դիարբեքիի Ատենակալների դատարան՝ մեղադրելով Յ.Օ.-ին Քրեական օրենսգրքի 449-րդ հոդվածի 1-ին կետով նախատեսված դիտավորյալ սպանության մեջ:

56. Ոստիկանությանը, դատախազին և դատարանին տված ցուցմունքներում Յ.Օ.-ն հաստատել է որ ինքն է սպանել դիմողի մորն այն բանի համար, որ նա դրդում էր իր կնոջն իր պես անբարոյական կյանք վարել և իր կնոջը և երեխաներին օտարում իրենից: Նա նաև հավատել է, որ դեպքի օրը, երբ նա հանգիստ հարցրել է, թե որտեղից է կահույքը վերցրել և որտեղ է իր կինը, ներկայումս հանգուցյալը պատասխանել է. «F... off, ես քո կնոջը կտանեմ և կվաճառեմ «մրան»: Նա հայտարարել է, որ այդ պահին կորցրել է ինքնատիրապետումը և սպանել մրան՝ հանուն իր ընտանիքի և իր պատվի:

57. 2008թ. մարտի 26-ի եզրափակիչ որոշմամբ Դիարբեքիի Ատենակալների դատարանը Յ.Օ.-ին մեղավոր է ճանաչել սպանության և անօրինական զենք կրելու մեջ: Դատարանը Յ.Օ.-ի նկատմամբ մահվան դատավճիռ է կայացրել: Սակայն, հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ մեղադրյալն իրեն լավ է դրսևորել դատավարության ընթացքում, և այն, որ արարքը կատարել է տուժողի սադրիչ վարքագծի հետևանքով, դատարանը մեղմացրել է սկզբնական պատիժը՝ դատապարտելով ազատազրկման՝ 15 տարի 10 ամիս ժամկետով, և տուգանքի՝ 180 թուրքական մոր լիրի չափով: Հաշվի առնելով մեղադրյալի մինչդատական ազատազրկումը և այն, որ դատավճիռը վերաքննության կարգով կբողոքարկվի, դատարանը որոշել է Յ.Օ.-ին ազատ արձակել:

58. Բողոքարկման վարույթը դեռևս չի ավարտվել և գտնվում է Վճռաբեկ դատարանում:

10. Յ.Օ.-ի ազատ արձակումից հետո կատարված իրադարձությունները

59. 2008թ. ապրիլի 15-ի միջնորդությամբ դիմողը քրեական մեղադրանք է առաջադրել Իզմիրում Քեմալ փաշայի վարչության Գլխավոր դատախազին՝ Դիարբեքիի Գլխավոր դատախազի գրասենյակ ներկայացնելու համար և խնդրել իշխանություններին միջոցառումներ կիրառել իր կյանքը պաշտպանելու համար: Նա նշել է, որ իր նախկին ամուսինը⁵ Յ.Օ.-ն, ազատ արձակվելով

⁵ Գործում անհայտ մի օր՝ իր մոր սպանությունից հետո, դիմողն ամուսնալուծվել էր:

բանտից, ապրիլի սկզբին այցելել է իր ընկերոջը՝ Մ.Մ.-ին և հարցրել նրանից իր գտնվելու վայրի մասին: Այն բանից հետո, երբ Մ.Մ.-ը հրաժարվել է հայտնել իր հասցեն, Յ.Օ.-ն սպառնացել է սպանել նրան և դիմողին: Դիմողը պնդում էր, որ Յ.Օ.-ն արդեն սպանել էր իր մորը և որ նա չի վարանի սպանել նաև իրեն: Նա ամընդմեջ փոխել է հասցեն, որպեսզի Յ.Օ.-ն չկարողանա գտնել իրեն: Վերջապես, նա խնդրել է դատախազության մարմիններին գաղտնի պահել միջնորդության մեջ նշված իր հասցեն և իր ընկերոջ անունը և պատասխանատվության ենթարկել Յ.Օ.-ին, եթե ինչ-որ բան կատարվի իր կամ իր հարազատների հետ:

60. 2008թ. մայիսի 14-ին դիմողի ներկայացուցիչը հայտնել է դատարանին, որ դիմողի անուսինն ազատ արձակվելով բանտից՝ նորից սպառնացել է դիմողին: Նա բողոքել է, որ չնայած իր խնդրանքներին, միջոցառումներ չեն ձեռնարկվել: Այդ պատճառով նա խնդրել է դատարանին Կառավարության միջոցով իրեն ապահովել բավարար պաշտպանությամբ:

61. 2008թ. մայիսի 16-ի նամակում Քարտուղարությունը դիմողի միջնորդությունը ներկայացրել է Կառավարությանը և առաջարկել դատարանին տեղեկացնել իրենց իրավասության մեջ մտնող անհրաժեշտ միջոցառումների մասին:

62. 2008թ. մայիսի 26-ին Արտարադատության մախարաբությանը կից Սիջազգային իրավունքի և միջազգային հարաբերությունների դեպարտամենտի տնօրենը ֆաքսով նամակը ուղարկել է Դիարբեքիի Գլխավոր դատախազի գրասենյակ, այն մասին, որ դիմողը բողոք է ներկայացրել Սարդու իրավունքների եվրոպական դատարան: Նա հայտնել է Դիարբեքիի Գլխավոր դատախազի գրասենյակին դիմողի ներկայացրած բողոքի՝ դատարանում քննարկման մասին և խնդրել տեղեկատվություն տրամադրել Յ.Օ.-ի՝ նկատմամբ ընթացող պատժի և դիմողի՝ Իզմիրում Քեմալ փաշայի Գլխավոր դատախազի գրասենյակ քրեական մեղադրանք առաջադրելուց հետո դատավարության և դիմողի կյանքը պաշտպանելու համար կիրառված միջոցառումների մասին:

63. Նույն օրը Դիարբեքիի Գլխավոր դատախազության գրասենյակի Դատախազը Դիարբեքիի վարչությանը կարգադրել է Քաղաքապետին նամակ ուղարկել և խնդրել նրանց անվտանգության միջոցառումներ կիրառել դիմողին պաշտպանելու համար:

64. 2008թ. մայիսի 28-ին Դիարբեքիի Գլխավոր դատախազության Դիարբեքիի Շահիտլեի կենտրոնական ոստիկանության տնօրինությանն ուղարկված նամակով դատախազը (Ա.Ե.-ն) կարգադրել է ոստիկանին Յ.Օ.-ին՝ կապված իրականացվող հետաքննության հետ, բերման ենթարկել իր վարչություն:

65. 2008թ. մայիսի 29-ին Ա.Ե.-ն հարցաքննել է Յ.Օ.-ին կապված դիմողի նկատմամբ հանցանք կատարելու մեջ մեղադրանք առաջադրված լինելու մասին: Յ.Օ.-ն հերքել է այն, որ նա սպառնալիքներ է տվել դիմողի և հավաստիացրել է, որ դիմողը այդպիսի հայտարարություններ է արել, որպեսզի խանգարի իրեն բանտից ազատ արձակվելուց հետո: Նա հայտնել է, որ ոչ մի թշնամանք չի տածում դիմողի հանդեպ և ինքն իրեն նվիրաբերել է իր ընտանիքին և երեխաներին:

66. 2008թ. հունիսի 3-ին Ա.Ե.-ն ցուցմունք է վերցրել դիմողի ընկերոջից՝ Մ.Մ.-ից: Վերջինս հայտնել է, որ Յ.Օ.-ն կանչել է իրեն և իրենից հարցրել դիմողի հասցեն և ասել իրեն, որ նա սպանելու է նրան: Մ.Մ.-ն չի պատասխանել Յ.Օ.-ին: Նա քրեական մեղադրանք չի հարուցել Յ.Օ.-ի հանդեպ: Սակայն նա զարգահարել է դիմողին և հայտնել նրան Յ.Օ.-ի արտահայտած սպառնալիքների մասին:

67. 2008թ. հունիսի 20-ի նամակով Կառավարությունը հայտնել է Դատարանին, որ դիմողի ամուսինը դեռ պատիժը չի մարել, սակայն մինչդատական կալանքի ժամկետի գերազանցումից խուսափելու համար մինչև վերաքննությունն ազատ է արձակվել: Այն հայտնել է նաև, որ տեղի Քաղաքապետի վարչակազմը և Գլխավոր դատախազը տեղյակ են դիմողի բողոքի մասին և նրանք ցուցում են ստացել դիմողի պաշտպանելու համար անվտանգության միջոցառումներ ձեռնարկել:

68. Վերջապես, դիմողի ներկայացուցիչը 2008թ. նոյեմբերի 14-ին հայտնել է Դատարանին, որ իր վստահողդի կյանքը շարունակում էր վտանգի տակ մնալ, քանի որ իշխանությունները դեռևս ոչ մի միջոցառում չեն ձեռնարկել, որպեսզի պաշտպանեն դիմողին իր ամուսնուց: Դատարանի Քարտուղարությունը նույն օրը նամակը վերահասցեագրել է Կառավարությանը՝ խնդրելով ներկայացնել տեղեկատվություն դիմողի պաշտպանության համար կիրառված անվտանգության միջոցառումների մասին:

69. 2008թ. նոյեմբերի 21-ին Կառավարությունը հայտնել է Դատարանին, որ ոստիկանության աշխատակիցները կոնկրետ միջոցառումներ են կիրառել, որպեսզի պաշտպանեն դիմողին իր նախկին ամուսնուց: Մասնավորապես, դիմողի ամուսնու մատնահետքերը և նկարները տարածել են տարածաշրջանի ոստիկանական բաժանմունք, հետևաբար՝ նրանք կկարողանան ձերբակալել նրան, եթե նա հայտնվի դիմողի բնակության վայրում: Ոստիկանությանը հարցաքննել է դիմողին՝ կապված այս հավաստումների հետ: Նա հայտնել է, որ իր ամուսնու կողմից վերջին մեկ և կես ամսվա ընթացքում սպառնալիքներ չեն եղել:

II. Համապատասխան օրենսդրություն և պրակտիկա

A. Ներպետական օրենսդրություն և պրակտիկա

70. Ներպետական օրենսդրության համապատասխան պայմանները, որոնց վրա տվյալ դեպքում հիմնվում է դատական իշխանությունը, ներկայացված են ստորև.

1. Քրեական օրենսգիրք

Հոդված 188

«Ցանկացած անձ, ով ուժ գործադրելու կամ սպառնալիքների միջոցով ստիպում է անձին անել կամ չանել ինչ-որ գործողություն կամ ստանում է ինչ-որ բան անելու թույլտվություն...պատժվում է վեց ամսից մինչև մեկ տարի ազատազրկմամբ և տուգանքով՝ հազարից մինչև երեք հազար լիրի չափով...»:

Հոդված 191, կետ 1

«Ցանկացած անձ, ով, բացի օրենքում նշված դեպքերից, այլ անձի սպառնում է լուրջ և անհրաժեշտ վնաս պատճառել, պատժվում է վեց ամիս ազատազրկմամբ»:

Հոդված 449

Եթե սպանությունը կատարվել է՝

ա. «Ուղղված կնոջ, ամուսնու, քրոջ կամ եղբոր, խնամակալի և խնամարկյալի, խորթ մոր, խորթ հոր, որդեգրած երեխայի, ամերոջ, զոքանչի, փեսայի կամ հարսի դեմ...հանցանք կատարած անձը պատժվում է ցմահ ազատազրկմամբ...»:

Յոդված 456 կետեր 1, 2 և 4

«Ցանկացած անձ, ով առանց սպանելու դիտավորության ֆիզիկական տանջանքներ է պատճառում այլ անձի կամ վնաս է պատճառում նրա առողջական վիճակին կամ ուղեղային վնաս է հասցնում, պատժվում է վեց ամսից մեկ տարի ազատազրկմամբ:

Եթե արարքը վտանգել է տուժողի կյանքը կամ առաջացրել օրգաններից կամ զգայարաններից մեկի մշտական թուլություն, կամ խոսելու մշտական դժվարացում կամ դեմքի մշտական վնասվածքներ, կամ ֆիզիկական կամ հոգեկան հիվանդություն քսան և ավելի օրվա ընթացքում կամ խոչընդոտել է [տուժողի] ամենօրյա աշխատանքին՝ նույն օրերի քանակով, ապա հանցանք կատարած անձը պատժվում է երկուսից հինգ տարի ազատազրկմամբ:

...

Եթե արարքը [տուժողի] մոտ հիվանդություն չի առաջացրել կամ չի խոչընդոտել ամենօրյա աշխատանքին, կամ տվյալ արարքը չի գերազանցել տասնօրյա ժամկետը, ապա հանցանք կատարած անձը պատժվում է երկուսից վեց ամիս ազատազրկմամբ կամ մեծ տուգանքով՝ քսան հազարից մինչև հարյուր հազար լիրի չափով, պայմանով, եթե տուժողը բողոքել է...»:

Յոդված 457

«Եթե այն արարքները, որոնք թվարկված են 456-րդ հոդվածում, կկատարվեն այն անձանց հանդեպ, որոնք նշված են 449-րդ հոդվածում, կամ եթե արարքը կատարվի տեսանելի կամ թաքնված զենքով կամ թունավոր քիմիկատով, ապա պատիժը պետք է գլխավոր նախադասության մեջ նշվածից ավելացվի մեկ երրորդից մինչև կեսով»:

Յոդված 460

«Այն դեպքերում, որոնք նկարագրված են 456-րդ և 459-րդ հոդվածներում, երբ դատավարության սկիզբը կախված է [տուժողի] ներկայացրած բողոքից և հայցվորը հրաժարվում է իր պահանջներից մինչև վերջնական որոշման կայացումը, ապա հանրային մեղադրանքը պետք է կարճվի»:

2. Ընտանիքի պաշտպանության մասին օրենք (1998թ. հունվարի 14-ի թիվ 4320 օրենք)

Բաժին 1

«Եթե ամուսինը, երեխան կամ ընտանիքի մյուս անդամները, որոնք ապրում են նույն ծածկի տակ, ենթարկվում են ընտանեկան բռնության, կամ եթե քաղաքացիական հարցեր լուծող մագիստրատների դատարանը տեղեկացված է դրա մասին այդ անձի կամ Գլխավոր դատախազի գրասենյակի կողմից, դատավորը, հաշվի առնելով կատարվածի բնույթը, կարող է իր նախաձեռնությամբ կիրառել հետևյալ անվտանգության միջոցառումներից մեկը կամ մի քանիսը, որը նա կհամարի առավել արդյունավետ: Բռնություն կիրառած ամուսնուն կարելի է կարգադրել՝

(a) երեխաների կամ ամուսնու (կամ ընտանիքի մյուս անդամների, ովքեր բնակվում են նույն ծածկի տակ) հանդեպ չցուցաբերել բռնի կամ սպառնալից վարքագիծ,

(b) լքել տունը և մենակ թողնել ամուսնուն և երեխաներին, եթե այդպիսիք կան, և չմոտենալ այն տանը, որտեղ ապրում են ամուսինը և երեխաները, կամ աշխատանքի վայրին,

(c) չվնասել ամուսնու սեփականությունը (կամ երեխաների կամ ընտանիքի մյուս անդամների, ովքեր բնակվում են նույն ծածկի տակ),

(d) չանհանգստացնել ամուսնուն կամ երեխաներին (կամ ընտանիքի մյուս անդամներին, ովքեր բնակվում են նույն ծածկի տակ) հաղորդակցության սարքավորումների միջոցով,

(e) հանձնել ցանկացած զենք կամ նման գործիք իրավապահ մարմիններին,

(f) չժամանել տուն ալկոհոլի կամ այլ թմրանյութերի ազդեցության տակ, կամ այդպիսի նյութեր տան տարածքում չօգտագործել:

Վերոնշյալ անվտանգության միջոցառումները չպետք գերազանցեն վեցամսյա ժամկետը: Համաձայն օրենքի՝ բռնություն կիրառած ամուսինը պետք է նախազգուշացվի, որ նշված միջոցառումների կատարումից հրաժարվելու դեպքում նա կարող է ձերբակալվել և դատապարտվել ազատազրկման: Դատարանը, հաշվի առնելով տուժողի նյութական դրությունը, կարող է հարկադրել ընտանիքի օգտին վճարումներ կատարելուն:

Հայտարարությունը, որն արված է բաժին 1-ի պահանջներին համապատասխան, դատական վճարման ենթակա չէ»:

Բաժին 2

«Դատարանը պետք է դատական պաշտպանության կարգադրության պատճենն ուղարկի Գլխավոր դատախազի գրասենյակ: Գլխավոր դատախազի գրասենյակը պետք է վերահսկի դատական պաշտպանության կարգադրության իրականացումը իրավապահ մարմինների միջոցով:

Այն դեպքում, երբ անձը հրաժարվում է կատարել դատական պաշտպանության կարգադրությունը, իրավապահ մարմինները պետք է սեփական նախաձեռնությամբ հետաքննություն իրականացնեն՝ առանց տուժողի բողոքի ներկայացման անհրաժեշտության, և, առանց հապաղելու, փաստաթղթերն ուղարկեն գլխավոր դատախազի վարչություն:

Գլխավոր դատախազի գրասենյակը պետք է հանրային դատական հետաքննություն իրականացնի դատարանում այն ամուսնու դեմ, ով չի կատարում դատական պաշտպանության կարգադրությունը: Կատարման վայրի և դատական որոշման արագացված լուսնների վրա տարածվում է *հանցանքի կատարման վայրում* իրականացվող Ղեկավար դատավարության մասին թիվ 3005 օրենքի դրույթները:

Եթե նույնիսկ քննվող գործը պարունակի իր մեջ այլ հանցանքի կատարման տարրեր, ապա դատական պաշտպանության կարգադրությունը չկատարած ամուսինը պետք է ենթարկվի ազատազրկման՝ երեքից վեց ամիս ժամկետով»:

3. 2008թ. մարտի 1-ի՝ Ընտանիքի Պաշտպանության մասին օրենքի փոխատեղող կարգավորումները

71. Այս կարգավորումները, որոնք գրի էին առնվել թիվ 4320 օրենքի փոխատեղումը ղեկավարելու համար, նախատեսում են միջոցառումներ ընտանիքի՝ բռնություն գործադրած անդամի համդեպ, նաև ընթացակարգեր ու սկզբունքներ այդ միջոցառումները կիրառելու համար՝ ընտանեկան բռնության ենթարկված ընտանիքի անդամներին պաշտպանելու համար:

B. Միջազգային իրավունքի կարգավորումներ և համեմատական իրավունքի դրույթներ

1. Միավորված ազգերի կազմակերպության դիրքորոշումն ընտանեկան բռնության և կանանց նկատմամբ խտրականության վերաբերյալ

72. Կանանց նկատմամբ բոլոր տեսակի խտրականությունների վերացման մասին (CEDAW) Կոնվենցիան ընդունվել է 1979թ. ՄԱԿ-ի Գլխավոր ասամբլեայի կողմից և Թուրքիայի կողմից վավերացվել 1986թ. հունվարի 19-ին:

73. CEDAW նպատակների համար «կանանց նկատմամբ խտրականություն» հասկացությունը նշանակում է «...սեռի հատկանիշով ցանկացած տարբերություն, բացառություն կամ սահմանափակում, որն ուղղված է տղամարդկանց և կանանց իրավահավասարության հիման վրա քաղաքական, սոցիալական, մշակութային, քաղաքացիական կամ ցանկացած այլ բնագավառում մարդու իրավունքներից և հիմնական ազատություններից կանանց օգտվելու թուլացմանը կամ ի չիք դարձնում դրանց ճանաչումը, օգտագործումը կամ իրականացումը՝ անկախ նրանց ընտանեկան դրությունից»: Որպես այս դրույթների երաշխիք հանդես է գալիս CEDAW-ի 2-րդ հոդվածը, որից գործին վերաբերվողները ներկայացված են ստորև.

«Մասնակից պետությունները դատապարտում են կանանց նկատմամբ խտրականությունը՝ դրա բոլոր ձևերով հանդերձ, համաձայնում են բոլոր համապատասխան եղանակներով անհետաձգելիորեն վարել կանանց նկատմամբ խտրականության վերացման քաղաքականություն և այդ նպատակով պարտավորվում են՝

...

(e) ձեռնարկել բոլոր համապատասխան միջոցները որևէ անձի, կազմակերպության կամ ձեռնարկության կողմից կանանց նկատմամբ ցուցաբերվող խտրականությունը վերացնելու ուղղությամբ,

(f) ձեռնարկել համապատասխան միջոցներ, ներառյալ օրենսդրական, կանանց նկատմամբ խտրականություն ներկայացնող գործող օրենքները, որոշումները, սովորույթները և պրակտիկան փոփոխելու կամ վերացնելու համար»:

74. Կանանց նկատմամբ խտրականության բոլոր ձևերի վերացման կոմիտեն (այսուհետ՝ CEDAW կոմիտե) գտնում է, որ «գենդերային բռնությունը խտրականության ձև է, որը լուրջ խոչընդոտ է հանդիսանում կանանց տղամարդկանց հետ հավասար ունենալ իրավունքներ և ազատություններ» և, այսպիսով, համաձայն CEDAW 1-ին հոդվածի՝ համարում անթույլատրելի: Գենդերային բռնության ընդհանուր իմաստի մեջ Կոմիտեն ներառում է «անհատական բռնության ակտ»⁶ և «ընտանեկան բռնություն»⁷ հասկացությունները: Հետևաբար, գենդերային բռնության առկայությունը պետությունների վրա պարտականություններ է դնում: Թիվ

⁶ Տե՛ս «Կանանց նկատմամբ բռնության» կոմիտեի ընդհանուր առաջարկություններ թիվ 19 (1992թ.) ՄԱԿ-ի փաստ. CEDAW/C/1992/L.1/Ներառյալ 15-ից §24 (a):

⁷ Տե՛ս՝ նույն տեղում՝ § 24(b), տե՛ս մաս §24 (r):

19-ը ընդհանուր առաջարկությունը սահմանում է նմանատիպ պարտականություններ: Այն պետությունների համար սահմանում են այնպիսի պարտականություններ, ինչպիսիք են. «իրականացնել իրավաբանական և այլ անհրաժեշտ միջոցառումներ՝ ներառյալ քրեական պատիժներ, քաղաքացիական միջոցներ և փոխհատուցման պայմաններ, որոնք արդյունավետ կլինեն կանանց զենդեբային բռնությունից»⁸ և ցանկացած տեսակի այլ բռնությունից պաշտպանելու համար⁹: Այս փաստաթղթի եզրափակիչ մեկնաբանություններում (այսուհետ եզրափակիչ մեկնաբանություններ) Թուրքիայի չորրորդ և հինգերորդ մշտական ղեկույցի հետ կապված CEDAW Կոմիտեն մեկ անգամ ևս կրկնել է, որ կնոջ նկատմամբ բռնությունը ներառում է նաև ընտանեկան բռնությունը և խտրականությունները (տես CEDAW/C/Թուրք./4-5, 2005թ. փետրվարի 15-ի 1-ին ուղղում 28):

75. Բացի դրանից, Թիվ 19-ը ընդհանուր առաջարկության մեջ արված մեկա-մաբանություններում CEDAW Կոմիտեն նշել է հետևյալը.

«...6 Կոնվենցիայի 1-ին հոդվածը սահմանում է «կանանց դեմ խտրականություն» հասկացությունը: Խտրականությունը ներառում է զենդեբային բռնությունը, այն է՝ բռնություն, որն ուղղված է կնոջ դեմ, քանի որ նա կին է, կամ ոչ իրավաչափ ազդել էություն է կնոջ վրա: Դա ներառում է արարքներ, որոնք պատճառում են ֆիզիկական, մտավոր կամ սեռական վնասվածքներ կամ վնասներ, կամ նման արարքներ կատարելու սպառնալիք, հարկադրանք կամ ազատության սահմանափակումների այլ ձևեր: Գենդեբային բռնությունը միանշանակ խախտում է Կոնվենցիայի կոնկրետ պահանջները, քանի որ այն միանշանակ բռնություն է համարվում:

7. Կոնվենցիայի 1-ին հոդվածի իմաստով զենդեբային բռնությունը խտրականություն է, որը՝ մարդու իրավունքներից և հիմնական ազատություններից կանանց օգտվելը, դրանց ճանաչումը, օգտագործումը կամ իրականացումը թուլացնում և կամ ի չիք է դարձնում՝ Կոնվենցիայով խտրականություն է համարվում:

Կոնվենցիայի հատուկ հոդվածների մեկնաբանություններ

...

Հոդվածներ 2-րդ (f), 5-րդ և 10-րդ(c)

11. «Ավանդական հարաբերությունները կանայք համարում են կամ տղամարդուն ենթարկվելու ձև կամ լայն տարածում ստացած կիրառվող բռնությունների կարծրատիպային կանոններ, ինչպիսիք են ընտանեկան բռնությունը կամ վիրավորանք, հարկադիր անուանությունները, թթվանյութերով շփել, մահվան դատապարտելը և կնոջ ամլացում: Կանանց նկատմամբ ֆիզիկական և մտավոր նման բռնությունների նպատակը կանանց զրկելն է Մարդու իրավունքներից և հիմնական ազատություններից օգտվելուց, դրանց ճանաչումից, օգտագործումից կամ իրականացումից: Թեև այս մեկնաբանություններն անդրադառնում են փաստացի կամ սպառնացող բռնությանը, զենդեբային բռնությունը նպաստում է, որպեսզի կանայք մնան ենթարկվողի դերում, քաղաքականության մեջ և իրենց կրթության հարցում, հմտությունների ձեռքբերման և աշխատանքային գործունեության մեջ ցածր դիրքեր ունենան»:

76. Ա.Տ-ն ընդդեմ Հունգարիայի (*A.T. v. Hungary*) գործով, որում դիմողը նշել է, որ իր օրինական ամուսինը և իր երկու երեխաների հայրը 1998թ. սկսած իրեն

⁸ Տե՛ս՝ նույն տեղում՝ § 24 (t):

⁹ Տե՛ս՝ նույն տեղում՝ §24 (t)(i): Տե՛ս նաև կետ 24 (r) անհրաժեշտ միջոցառումներն ընտանեկան բռնության դեմ պայքարում:

ֆիզիկական վնասվածքներ է հասցրել և սպառնացել, CEDAW Կոմիտեն Յունգարիային կարգադրել է միջոցառումներ ձեռնարկել «դիմողին և նրա ընտանիքը ֆիզիկական և մտավոր բռնությունից պաշտպանելու համար», ինչպես նաև նրան և նրա երեխաներին ապահովել անվտանգ բնակության վայրով, նաև համոզվել, որ ստանում է ալիմենտներ երեխաների համար, և երկարատև բռնությունների հետևանքով իր խախտված իրավունքներին համարժեք իրավաբանական և նյութական փոխհատուցում տրամադրել: Կոմիտեն Յունգարիային մի քանի ընդհանուր առաջարկություններ արեց ընտանեկան բռնությունից կանանց պաշտպանությունը բարելավելու վերաբերյալ, ինչպիսիք են՝ արդյունավետ հետաքննության իրականացումը, իրավական և դատական քննությունները, զարգացող ռեժիմը և դրամական աջակցությունները:

77. Ֆատմա Յիլդիրիմն ընդդեմ Ավստրիայի (*Fatma Yildirim v. Austria*) գործով (2007թ. նոյեմբերի 1-ի վճիռ), որն իր ամուսնու կողմից տիկին Յիլդիրիմի սպանության վերաբերյալ էր, CEDAW Կոմիտեն գտավ, որ Պատասխանող պետությունը չի իրականացրել իր պարտականությունը Ֆատմա Յիլդիրիմի ընտանիքի պաշտպանությունն ապահովելու հարցում: Կոմիտեն այսպիսով եզրակացրեց, որ Պատասխանող պետությունը չի ապահովել իր՝ CEDAW-ի և Թիվ 19-ը ընդհանուր առաջարկության հոդված 2 (a) և (c) մինչև (f) և CEDAW-ի 3-րդ հոդվածով և Թիվ 19-ը ընդհանուր առաջարկությամբ նախատեսված պարտավորությունների կատարումը և մահացած Ֆատմա Յիլդիրիմի՝ կյանքի, ֆիզիկական և հոգեկան անձեռնմխելիությունը:

78. ՄԱԿ-ի Գլխավոր ասամբլեայի Կանանց նկատմամբ բռնության վերացման մասին հռչակագրի (1993թ.) հոդված 4(c)-ն պետություններին պարտավորեցնում է. «ցուցաբերել բավարար աջակցություն կանանց նկատմամբ բռնության վերացման, քննման, ներպետական օրենսդրությամբ համապատասխան պատասխանատվության ենթարկելու հարցում, անկախ այն բանից՝ պետության կողմից է կատարվել, թե՛ անձի»:

79. 2006թ. հունվարի 20-ի երրորդ ծանուցմամբ ՄԱԿ-ի Տնտեսական և սոցիալական խորհրդի Մարդու իրավունքների կոմիտեի (E/CN.4/2006/61) կանանց նկատմամբ բռնության հարցերով Հատուկ ծանուցողը հայտնեց, որ համաձայն միջազգային իրավունքի ընդհանուր նորմի՝ «պետությունները պարտավոր են կանխարգելել և կանանց նկատմամբ բռնության գործադրման դեպքում արձագանքել պատշաճ ջանասիրությամբ»:

2. Եվրոպայի խորհուրդ

80. 2002թ. ապրիլի 30-ի (2002)5-րդ որոշմամբ կանանց բռնությանից պաշտպանելու վերաբերյալ իր Առաջարկության մեջ Եվրոպայի խորհրդը նախարարների կոմիտեն հայտարարել է, *inter alia*, որ անդամ պետությունները պետք է ներկայացնեն, մշակեն և/կամ կատարելագործեն անհրաժեշտության դեպքում իրենց ազգային օրենսդրությունները բռնության դեմ պայքարելու համար, նաև պաշտպանել, աջակցել և օժանդակել տուժողներին, կարգավորել քրեական և քաղաքացիական օրենսդրությունները, բարձրացնել հանրային իրազեկման մակարդակը, կանանց նկատմամբ բռնության կանխարգելման համար համապատասխան մասնագետներ պատրաստել:

81. Նախարարների կոմիտեն առաջարկել է, մասնավորապես, որ անդամ պետությունները լուրջ պատիժ նախատեսեն կանանց նկատմամբ բռնության այնպիսի ձևերի համար, ինչպիսիք են սեռական բռնությունը և բռնաբարությունը, հղի, անպաշտպան, հիվանդ, հաշմանդամ կամ կախյալ կանանց խոցելիության չարաշահումը: Համծնարարականում մահ նշվում է, որ անդամ պետությունները պետք է համոզված լինեն, որ բռնությունից տուժածներն ի վիճակի են քրեական վարույթ սկսել, միջոցառումներ ձեռնարկել պարզելու համար, որ գործը կարող է հարուցվել դատախազի կողմից, խրախուսել դատախազներին դիտարկելու կանանց նկատմամբ բռնությունը որպես ծանրացնող կամ վնասակար գործոն հանրային շահի բացահայտման գործում, եթե կա անհրաժեշտություն արդյունավետ միջոցներ ձեռնարկել տուժողներին սպառնալիքներից և վրեժխնդրությունից պաշտպանելու համար և ձեռնարկել կոնկրետ միջոցառումներ, որպեսզի երեխաների իրավունքները պաշտպանված լինեն վարույթի ընթացքում:

82. Ինչ վերաբերում է ընտանեկան բռնությանը, Նախարարների կոմիտեն առաջարկել է, որ անդամ պետությունները պետք է ընտանեկան բռնության բոլոր ձևերը համարեն քրեական հանցագործություններ և նախատեսեն անվտանգության միջոցառումներ իրականացնելու հնարավորություն, *inter alia*, հնարավորություն տալ դատական իշխանություններին իրականացնել միջանկյալ միջոցառումներ տուժողներին պաշտպանելու համար, արգելել հանցավորին շփվել, հաղորդակցվել կամ մոտենալ տուժողներին կամ մուտք գործել բնակության վայր կամ արգելված տարածք՝ պատժելով հանցավորին անվտանգության բոլոր միջոցառումների խախտման համար և պարտադրել ոստիկանությանը, բժշկական և սոցիալական մարիմիններին կազմել իրենց գործողությունների մասին արձանագրություններ:

3. Միջամերիկյան համակարգ

83. Վեկաքուեզ-Ռոդրիգես գործով միջամերիկյան համակարգը գտավ, որ՝

«Հակաօրինական արարքները, որոնք խախտում են մարդու իրավունքները և որոնք ի սկզբանե անմիջականորեն պետության մեղավորության արդյունք չեն (օրինակ՝ դրա պատճառն անհատի արարքն է կամ պատասխանատվության ենթակա անձը հայտնի չէ), կարող են հանգեցնել պետության միջազգային պատասխանատվությանը՝ ոչ թե հենց արարքի համար, այլ համապատասխան կանխարգելիչ միջոցառում չձեռնարկելու կամ Կոնվենցիայի պահանջներին համապատասխան արձագանք չտալու համար»:¹⁰

84. Անհատների արարքների համար պետությանը պատասխանատվության ենթարկելու իրավագործության իրավական հիմքը պետության անկախությունն է իրականացնել մարդկանց իրավունքների պաշտպանությունը, որոնք ամրագրված են Մարդկանց իրավունքների մասին ամերիկյան կոնվենցիայի հոդված 1(1)-ով: Միջամերիկյան դատարանի նախադեպերն ամրագրում են այս սկզբունքը որպես պետություններին միջազգային պատասխանատվության ենթարկելու միջոց՝ մարդու իրավունքների խախտման դեպքում միջոցառումներ չձեռնարկել:

¹⁰ Վեկաքուեզ-Ռոդրիգեսն ընդդեմ Հոնդուրասի, 1988թ. հուլիսի 29-ի դատավճիռ, Միջամեր. դատ. Աշխ. (համար C) կետ 172

լու (*due diligence*), հետաքննություն չիրականացնելու և մեղավորներին չպատժելու կամ ընտանիքներին համարժեք փոխհատուցում չտրամադրելու համար:

85. 1994թ. Կանանց դեմ բռնության կանխարգելման, պատժման և վերացման մասին միջամերիկյան կոնվենցիան (*Belém do Pará*) (Բելենյան կոնվենցիան)¹¹ գենդերային բռնության կանխարգելման նպատակով պետությունների համար պարտավորություններ է սահմանում: Այն հանդիսանում է մարդու իրավունքների վերաբերյալ միակ բազմակողմ պայմանագիրը, որը նվիրված է բացառապես կանանց դեմ բռնության հարցերին:

86. Միջամերիկյան հանձնաժողովը հաստատեց Միջամերիկյան դատարանի մոտեցումն անհատների կողմից գործողության կամ անգործության համար պետությանը պատասխանատվության ենթարկելու իրավագիտության վերաբերյալ: Մարիա Դա Պենհան ընդդեմ Բրազիլիայի (*Maria Da Penha v. Brazil*)¹² գործով Հանձնաժողովը եկավ այն եզրակացության, որ պետության կողմից անհրաժեշտ միջոցառումների չիրականացումն ընտանեկան բռնության կանխարգելման և բողոքի քննության համար, հավաստում է, որ պետությունը խախտել է Ամերիկյան հայեցակարգի և Բելենյան կոնվենցիայի (*Belém do Pará*) դրույթները: Բացի դրանից, Բրազիլիան խախտել է նաև դիմողի իրավունքները և չի իրականացրել իր պարտավորությունները (*inter alia*, Բելենյան կոնվենցիայի 7-րդ հոդվածը, որը պարտավոր էլ է նման է պետություններին դատապարտել կանանց նկատմամբ բռնության բոլոր ձևերը), որի հետևանքով գործողություններ չի ձեռնարկել և հանդուրժողականություն է ցուցաբերել: Մասնավորապես, Հանձնաժողովը հայտարարեց, որ.

«...պետության կողմից հանդուրժողականություն ցուցաբերելը միայն այս դեպքով չի սահմանափակվում, ավելի շուտ՝ սա դրանցից մեկն է: Իր համակարգի շրջանակներում այս արարքի դեպքում բացթողումները նպաստում են այնպիսի հոգեբանական, սոցիալական և պատմական արմատների և գործոնների ձևավորմանը, որոնք աջակցում են և խրախուսում կանանց հանդեպ բռնությունը:

Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ Մարիա դա Պենհայի նկատմամբ կատարված բռնությունները դատական քննության և մեղավորների պատասխանատվության ենթարկելու հարցում պետության անփութության և արդյունավետ միջոցառումների ձեռնարկման բացակայության ընդհանուր պատկերի մասն են կազմում, Հանձնաժողովը կարծիք հայտն է, որ այն ոչ միայն քրեական հետապնդման և պատասխանատվության, այլև այս հետընթաց պրակտիկայի վերացման հետ կապված պետության կողմից իր պարտավորությունների չիրականացումն է: Այս ընդհանուր և խտրական դատական ամարդյունավետության միջավայրն էլ հենց նպաստում է ընտանեկան բռնությանը, քանի որ հասարակությունը չի տեսնում նման արարք կատարած անձանց պատասխանատվության ենթարկելու արդյունավետ միջոցների ձեռնարկման հարցում պետության՝ որպես հասարակության ներկայացուցչի աջակցությունը¹³:

¹¹ որն ընդունվել է Միացյալ Նահանգների Կազմակերպության կողմից և ուժի մեջ մտել 1995թ. մարտի 5-ին:

¹² Գործ 12.051, հաշվետվություն թիվ 54/01, Միջամեր. դատ. Աշխ, Տարեկան զեկույց 2000, OEA/թիվ L/V.II.111 փաստաթուղթ. (2000).

¹³ Մարիա դա Պենհան ընդդեմ Բրազիլիայի (*Maria da Penha v. Brazil*), կետեր 55 և 56:

4. Համեմատաիրավական նյութ

87. Եվրոպական միության 11 անդամների, մասնավորապես՝ Ալբանիայի, Ավստրիայի, Բոսնիա-Հերցեգովինայի, Էստոնիայի, Հունաստանի, Իտալիայի, Լեհաստանի, Պորտուգալիայի, Սան Մարինոյի, Իսպանիայի և Շվեյցարիայի իշխանություններն ընտանեկան բռնության վերաբերյալ գործերով պարտավոր են շարունակել քրեական հետապնդում՝ անկախ դիմողի կողմից իր բողոքը հետ վերցնելու հանգամանքից:

88. 27 անդամ պետությունների, մասնավորապես՝ Անդորրայի, Հայաստանի, Ադրբեջանի, Բելգիայի, Բուլղարիայի, Կիպրոսի, Չեխիայի Հանրապետության, Դանիայի, Անգլիայի և Ուելսի, Ֆինլանդիայի, Նախկին Հարավսլավիայի Սակեդոնիայի Հանրապետության, Ֆրանսիայի, Վրաստանի, Գերմանիայի, Հունգարիայի, Իռլանդիայի, Լատվիայի, Լյուքսեմբուրգի, Մալթայի, Մոլդովայի, Նիդեռլանդների, Ռուսաստանի Դաշնության, Սերբիայի, Սլովակիայի, Շվեդիայի, Թուրքիայի և Ուկրաինայի իշխանություններ ազատ են ընտանեկան բռնություն կիրառած անձի նկատմամբ քրեական գործ հարուցելու որոշման կայացման հարցում: Քրեական գործ հարուցելու վերաբերյալ մեծամասամբ օրենսդրության մեջ առկա է տարանջատում, այն է՝ մասնավոր մեղադրանքի գործեր (և որի դեպքում տուժողի բողոքը քրեական գործ հարուցելու հիմք է) և հանրային մեղադրանքի գործեր (որպես կանոն՝ ծանր հանցագործություններ, որոնց քննությունը բխում է հասարակական շահից):

89. Վերոնշյալ 27 անդամ պետությունների օրենսդրություններից և պրակտիկայից բխում է, որ այն դեպքում, երբ դիմողը հետ է վերցնում իր բողոքը, քրեական գործը շարունակելու նպատակահարմարության հարցը լուծում է դատախազական մարմինը՝ նկատի ունենալով հասարակության շահագրգռությունը գործի քննությունը շարունակելու հարցում: Որոշ պետություններում, ինչպիսիք են Անգլիան և Ուելսը, ընտանեկան բռնության վերաբերյալ քրեական գործը շարունակելու նպատակահարմարության հարցը լուծելիս դատախազական մարմինները (Թագի դատախազական ծառայությունը) պարտավոր են հաշվի առնել որոշ հանգամանքներ, այդ թվում՝ կատարված հանցանքի ծանրությունը, տուժողի մոտ ֆիզիկական կամ հոգեբանական վնասվածքներ արդյոք առկա են, թե՛ ոչ, արդյոք մեղադրյալը զենք է օգտագործել կամ սպառնացել հարձակում իրականացնելիս, թե՛ ոչ, արդյոք մեղադրյալը նախապատրաստվել է հանցանքի կատարմանը, արարքն արդյոք ընտանիքում ապրող երեխաների համար հետևանքներ (այդ թվում՝ հոգեբանական) առաջացրել է, թե՛ ոչ, մեղադրյալի կողմից արարքի մորից կատարման հավանականությունը, տուժողի կամ մեկ այլ անձի, ով մասնակից է կամ կարող է մասնակից դառնալ, առողջությանը մշտական սպառնացող վտանգի առկայությունը, մեղադրյալի և տուժողի ընթացիկ փոխհարաբերությունները, տուժողի կամքին հակառակ մեղադրամքը շարունակելու հետևանքով նրանց փոխհարաբերությունների վրա ազդեցությունը, փոխհարաբերություններն անցյալում, մասնավորապես՝ չեն եղել, արդյոք, նախկինում նման բռնություններ և մեղադրյալի անցյալը, մասնավորապես՝ նախկինում կիրառած բռնությունները: Ուղղակի հղում է կատարվում այն պահանջին, որպեսզի ապահովվի տուժողի և ցանկացած երեխայի՝ 2-րդ և 8-րդ հոդվածներով նախատեսված իրավունքների միջև հավասարակշռությունը:

90. Ռուսիան, կարծես թե միակ հանրապետությունն է, որը հիմնված է քրեական դատավարության շարունակելիության վրա բոլոր դեպքերում՝ հիմք ընդունելով դիմողի ցանկություն/բողոքը:

Բ. Ընտանեկան բռնության և Թուրքիայում կանանց վիճակի վերաբերյալ գեկույց

1. «Մանուշակագույն տանիք» կանանց պաշտպանության հիմնադրամի (Mor Çati Kadın Sığınağı Vakfı) կարծիքը 2007թ. հուլիսի 7-ի թիվ 4320 օրենքի գործողության վերաբերյալ

91. Այս գեկույցի համաձայն՝ թիվ 4320 օրենքը (տե՛ս վերը՝ կետ 70) դեռևս լիովին չի իրականացվում: Վերջին տարիներին «պաշտպանական կարգադրագրերի» կամ ընտանեկան դատարանների կողմից արված դատական արգելքների աճ է նկատվել: Չնայած դրան, որոշ դատարաններ կյանքի համար վտանգավոր դրության մեջ հայտնված կանանց բողոքներին պատասխանում են, որ պատրաստ են լսումներ նշանակել երկու կամ երեք ամիս հետո: Այս համգամաքների լույսի ներքո, դատավորները և դատախազները դիմում են թիվ 4320 օրենքի՝ այն կիրառում են որպես ամուսնալուծության դատավարական կարգ՝ այն դեպքում, երբ այս օրենքը կոչված է հանդես գալու այն կանանց անունից, ովքեր փորձում են պաշտպանել իրենց սեփական կյանքը: Եթե նույնիսկ դատական արգելքն արձակվում է, ապա կանայք բախվում են մի շարք ռժվարությունների դրա իրականացման համար:

92. Երկու տարի առաջ՝ մինչ Զեկույցի հրապարակումը, մոտ 900 կին դիմել է Մոր Սատի (Mor Çati), և մեծ ջանքերի շնորհիվ է կիրառվել թիվ 4320 օրենքը, սակայն նրանցից միայն 120-ն են հաջողության հասել: Մոր Սատին թիվ 4320 օրենքի կիրառությունը լուրջ խնդիր է համարում: Մասնավորապես, այն նկատել է, որ ընտանեկան բռնությունը ոստիկանության բաժիններում դեռևս ենթարկվում է հանդուրժողական վերաբերմունքի, և ոստիկանության որոշ աշխատակիցներ փորձում են հանդես գալ որպես արբիտր կամ տղամարդու կողմն են անցնում կամ ենթադրում են, որ կինը հետ կվերցնի բողոքը: Կան մաս լուրջ խնդիրներ՝ կապված թիվ 4320 օրենքին համապատասխան ամուսնու հանդեպ դատարանի կողմից կայացված դատական արգելքների որոշման կատարման հետ: Կանանց մի մասը, ովքեր ցանկացել են աշխատել Մոր Սատիի հետ, դատական արգելքները նրանց ամուսինների նկատմամբ չեն կիրառվել, քանի որ վերջիններս կամ ոստիկանության աշխատակից են եղել, կամ ընկերական հարաբերություններ են ունեցել այդ հարցերով զբաղվող ոստիկանության բաժնի ոստիկան աշխատակիցների հետ:

93. Ավելին, կան մաս դատարանի արգելքների անհիմն հետաձգումներ: Սա այն բանի արդյունքն է, որ դատարանն իր դիրքորոշմամբ ընտանեկան բռնությունը համարում է ամուսնալուծության գործընթաց: Նման հետաձգումները հիմնված են այն բանի վրա, որ կանայք բողոքներ ներկայացնելով՝ կարող են ստել, որ նրանց նկատմամբ բռնություն է կիրառվել: Այն պնդումները, որ կանայք չարաշահում են թիվ 4320 օրենքը, ճիշտ չեն: Քանի դեռ տան տնտեսական բեռը 100%-ով

տղամարդու ուսերին է, անհնարին կլինի կնոջ համար պահանջել, որպեսզի թիվ 4320 օրենքը կիրառվի, մինչդեռ նրանք դիմակայում են իրենց կյանքին սպառնացող վտանգին: Ի վերջո, դատական արգելքները, որպես կանոն, կամ կիրառվել են քիչ դեպքերում, կամ հետաձգվել են դատարանի կողմից:

2. Դիարբեքիի Իրավաբանական միության Կանանց իրավունքների տեղեկատվական և իրազորման կենտրոնի 2005թ. նոյեմբերի 25-ի Հետազոտական զեկույցը (KA-MER) թիվ 4320 օրենքի կիրառման վերաբերյալ

94. Այս զեկույցի համաձայն՝ Թուրքիայում զարգանում է բռնության սովորույթը, և բռնության նկատմամբ հանդուրժողական վերաբերմունքն առկա է կյանքի տարբեր ոլորտներում: Քաղաքացիական գործեր քննող մագիստրատների դատարանում (*sulh hukuk mahkemesi*) և Դիարբեքիի երեք քաղաքացիական դատարաններում (*asliye hukuk mahkemesi*) ընդունված դատական հայցերի վերլուծության արդյունքում վերհանվել է 183 հայց, որոնք բերվել են թիվ 4320 օրենքն ուժի մեջ մտնելու օրվանից՝ 1998 թվականից մինչև 2005 թվականի սեպտեմբերն ընկած ժամանակահատվածում՝ վերոնշյալ օրենքի հիման վրա: Այս գործերից 104-ով դատարանը կարգադրել է տարբեր միջոցներ կիրառել, մինչդեռ մնացած 79 հայցերով դատարանը գտել է, որ առկա չեն որոշում կայացնելու հիմքեր՝ կամ մերժել է հայցը, կամ գտել է, որ հայցի վերաբերյալ որոշում կայացնելու իրավագործություն չունի:

95. Չնայած ընտանեկան բռնության խնդրի կարևորությանը, նշված օրենքի հիման վրա շատ քիչ բողոքներ են ներկայացվում, քանի որ կամ հասարակությունը, որպես կանոն, տեղյակ չէ դրա մասին, կամ շրջանի անվտանգության ծառայություններում խորհրդապահության մակարդակը շատ ցածր է: Ամենակարևոր խնդիրներն առաջանում են դատական արգելքների հետաձգման և դրա հետ կապված իշխանության չիրականացրած մոնիթորինգի պատճառով:

96. Ավելին, ընտանեկան բռնության գոհ դարձած անձանց նկատմամբ ոստիկանության բաժիններում ոստիկանության աշխատակիցների բացասական վերաբերմունքը կնոջ կողմից այս օրենքի կիրառման խոչընդոտներից մեկն է: Ընտանեկան բռնության գոհ դարձած կանայք, ովքեր դիմում են ոստիկանական բաժին, բախվում այն մոտեցմանը, որ իրենց խնդիրը դիտում են որպես անձնական ընտանեկան հարց, որին ոստիկանությունը ամբարյացակամորեն է միջամտում:

97. Այս զեկույցը նպաստում է թիվ 4320 օրենքի կիրառմանը և ընտանեկան բռնությունից տուժողների պաշտպանությանը:

3. 1997թ.օգոստոսի 1-ից մինչև 2007թ. հունիսի 30-ը ընկած ժամանակահատվածում Դիարբեքիի ԿԱ-ՄԵՐ-ի (KA-MER) Արտակարգ թեժ գծի վիճակագրությունը

98. Այս վիճակագրական-տեղեկատվական զեկույցը պատրաստվել է 2,484 կանանց հետ հաջորդաբար զրույց անկացնելով: Պարզվել է, որ բոլոր դիմողները ենթարկվել են հոգեբանական բռնության և մոտավորապես 60%-ն է ենթարկվել

ֆիզիկական բռնության: Ձոհերի մեծ մասի տարիքային խումբը 20-30 (43%) է: Այդ կանանց 57%-ն ամուսնացած է: Ձոհերի մեծ մասը կրթություն չունի կամ ունի ցածր կրթական մակարդակ: Կանանց 78%-ը քրդական ծագում ունի: Կանանց 91%-ը, ովքեր օգտվել են արտակարգ թեժ գծից, Դիարբեքիից է: Ձոհերի 85%-ը ֆինանսապես անկախ չէ:

4. Միջազգային համաձայնության 2004թ. գեկույցը կոչվում է «Թուրքիա՝ Կանայք դիմակայում են ընտանեկան բռնությանը»

99. Այս Ձեկույցի համաձայն՝ Թուրքիայում կանանց նկատմամբ բռնության վերաբերյալ վիճակագրական տվյալները սահմանափակ են և անարժանահավատ: Այդուհանդերձ, գեկույցը հայտնում է, որ ընտանեկան բռնության սովորույթը կանանց դնում է կրկնակի վտանգի տակ՝ որպես բռնության զոհ և, այն պատճառով, որ խախտվում է նրանց արդար և մատչելի դատավարության իրավունքը: Կանանց խոցելի խմբերը, ինչպիսիք են ցածր եկամուտներով ընտանիքները կամ փախուստի մեջ գտնվող կամ բնական աղետից տուժած անձինք, առավել խոցելի են: Այս առումով, այն գտել է, որ Թուրքիայի հարավ-արևելքում կանանց հանդեպ հանցագործությունները հիմնականում մնացել են անպատիժ:

100. Այն նշում է, որ կանանց իրավունքների պաշտպանների պայքարը բախվում է հասարակության մեջ առկա՝ կանանց նկատմամբ բռնության հանդեպ հանդուրժողականությանը և հաճախ ընդունվում մաև դատավորների, բարձրաստիճան պետական պաշտոնյաների և ղեկավարների կողմից: Նույնիսկ խտրականության վերացման վերաբերյալ իրավական բարեփոխումներից հետո՝ կարծիքների ճնշման ներքո սահմանափակվում է կանանց կյանքի ընտրության ազատությունը:

101. Ձեկույցը նշում է, որ քրեական արդարադատության յուրաքանչյուր մակարդակում իշխանություններն անհապաղ կամ միանշանակ չեն արձագանքել ընտանիքում բռնաբարության, սեռական ոտնձգության և բռնության այլ դեպքերի վերաբերյալ կանանց բողոքներին: Ոստիկանությունը հարկադրաբար է կանխում և քննում ընտանեկան բռնության վերաբերյալ գործերը, այդ թվում՝ մաև կիրառված բռնությունից մահացած կանանց վերաբերյալ գործերը: Դատախազները մերժում են ընտանեկան բռնության վերաբերյալ գործերով քննություն սկսել կամ անվտանգության միջոցառումներ կիրառել կանանց հասարակ կամ ընտանեկան վտանգից պաշտպանելու համար: Ոստիկանությունը և դատարանները վստահ չեն, որ տղամարդը, ով պետք է կատարի դատական կարգադրությունը, այդ թվում պաշտպանության կարգադրությունը, կկատարի դրանք: Այս մարմինները նրանց հանդեպ հանդուրժողականություն են ցուցաբերում՝ «սադրանքի» ենթարկելով տուժողներին հիմնվելով թույլ ապացույցների վրա:

102. Առկա են մաև բազմաթիվ խոչընդոտներ այն կանանց համար, ովքեր արդարադատության մատչելիության և բռնությունից պաշտպանության կարիք ունեն: Ոստիկանության աշխատակիցները հաճախ կարծում են, որ իրենց պարտականությունն է խրախուսել կանանց վերադառնալ տուն և «խաղաղություն հաստատել» և չքննել կանանց բողոքները: Շատ կանայք, հատկապես գյուղական վայրերում, ի գորու չեն պաշտոնական բողոք ներկայացնել, քանի որ հեռա-

նալով իրենց բնական վարերից՝ դառնում են ինտենսիվ ուշադրության, քննադատության և որոշ դեպքերում՝ նաև բռնության զոհ:

103. Ավելին, թեև որոշ դատարաններ սկսել են բարեփոխումներ իրականացնել, իրենց հայեցողությամբ դատարանները շարունակում են ընտանեկան բռնություն գործադրած հանցագործների հանդեպ անընդունելի մեղմ վարվել: Նման գործով մեղմ դատավճիռ է կայացվում այն դատավորների կողմից, ովքեր հանցանքը «ծանր սադրանքի» հետևանքով կատարելը զնախատում են որպես ավանդույթ, սովորույթ կամ հանուն պատվի կատարված:

104. Վերջապես, այս զեկույցը մի քանի առաջարկություններ է ներկայացրել Թուրքիայի կառավարությանը, հասարակությանը և հոգևոր մարմիններին՝ կապված ընտանեկան բռնության խնդիրների հետ:

5. Հանուն պատվի կատարված հանցագործությունների վերաբերյալ հետազոտություններ, որոնք իրականացվել են Դիարբեքիրի Արդարություն ամենուրեք իրավաբանների միության և Կանանց իրավունքների տեղեկատվական և իրականացման կենտրոնի կողմից

105. Այս զեկույցը պատրաստվել է տեսնելու համար «հանուն պատվի» կատարվող հանցագործության երևույթի ծավալը արդարադատության մեջ: Դատական հետազոտությունները կատարվել են Դիարբեքիրի ատենակալների դատարանի և երեխաների դատարանի քննած գործերի հիման վրա: Հարցման նպատակն էր բացահայտել նման հանցագործությունների համամասնությունը դատարանում քննված գործերի միջև, դատական համակարգի վերաբերմունքը դրանց նկատմամբ, պաշտպանության կողմի պաշտպանական գիծն այս հանցագործությունների դեպքում, սոցիալական կառուցվածքի դերը (այսինքն՝ ընտանեկան խորհուրդները և սովորույթները) և հանցագործի դրդապատճառները: Այս նպատակով ուսումնասիրվել են Դիարբեքիրի ատենակալների դատարանի և երեխաների դատարանների 1999-2005թթ. ընկած ժամանակահատվածում քննված գործերը: Այս յոթ տարիների ընթացքում 59 գործ է հայտնաբերվել, որոնցով դատարանը դատավճիռ է կայացրել: Այս գործերով առկա էին սպանված 71 տուժողներ/անձինք և 81 անձ, որոնք ներգրավվել են որպես մեղադրյալ:

106. Այս հետազոտությունների արդյունքում պարզվել է, որ այն գործերում, որոնցում տուժողը/սպանված անձը տղամարդ է, նկատվում էր, որ պատասխանող կողմը որպես փաստարկ նշել է այն, որ տուժողը/սպանված անձը բռնաբարել, սեռական ոտնձգություններ է կատարել կամ առևանգել է պատասխանող կողմի բարեկամին, կամ փորձել էր նրան ներգրավել մարմնավաճառության մեջ: Այն դեպքերում, երբ տուժողը/սպանված անձը կին էր, պատասխանող կողմը որպես փաստարկ նշել է, որ տուժողը/սպանված անձը շփվել էր այլ տղամարդկանց հետ, մարմնավաճառությամբ զբաղվել կամ խախտել էր ամուսնական հավատարմությունը: Դատապարտվածներից 46-ի հանդեպ չհիմնավորված սադրանքի հետրանքով մեղմացմող հանգամանքներ են կիրառվել: Դատապարտվածներից 61-ի հանդեպ կիրառվել են Թուրքիայի քրեական օրենսգրքի 59-րդ հոդվածի դրույթները՝ խտրական մոտեցման դրսևորմամբ:

I. ԸՆԴՈՒՆԵԼԻՈՒԹՅՈՒՆ

107. Կառավարությունը վիճարկել է ընդունելիության հարցը՝ երկու պարճառով.

1. Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 1-ին կետով նախատեսված վեցամսյա ժամկետի պահանջը չպահպանելը

108. Կառավարությունը պնդել է, որ դիմողը չի պահպանել վեցամսյա ժամկետի պահանջը՝ հաշվված 2001թ. տեղի ունեցած իրադարձությունից: Այն պնդել է նաև, որ 1995 թվականից մինչև 2001թ. տեղի ունեցած իրադարձությունները պետք է դիտարկել խիստ վաղեմի: Եթե դիմողը չի բավարարվել վերոնշյալ ժամկետում ներպետական իշխանությունների կողմից ընդունված որոշմամբ, ապա նա պետք է կամ հանձնաժողովին ներկայացներ իր գանգատը, կամ թիվ 11 արձանագրության պահանջներին համապատասխան՝ Դատարանին՝ վերջին որոշման վեց ամսվա ընթացքում:

109. Դիմողը նշել է, որ իր գանգատը ներկայացրել է վեց ամսվա ընթացքում: Նրա կարծիքով՝ կատարվածը պետք է դիտարկել որպես մեկ ամբողջականություն և չպետք է քննվի անջատ-անջատ:

110. Դատարանը կրկնում է, որ Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 1-ին կետով նախատեսված վեցամսյա ժամկետ սահմանելու նպատակն իրավունքների իրացումն ապահովելն է և վստահ լինելը, որ գործերը կքննվեն ողջամիտ ժամկետում՝ Կոնվենցիայի պահանջներին համապատասխան (տես Կենարն ընդդեմ Թուրքիայի (*Kenar v. Turkey*) թիվ 67215/01, 2005թ. դեկտեմբերի 1): Համաձայն այս հստակ հիմնավորված նախադեպի՝ վեցամսյա ժամկետը հաշվվում է սկսած ներպետական մակարդակում պաշտպանության միջոցներն սպառելուց հետո գանգատի ներկայացման օրվանից:

111. Այս կապակցությամբ Դատարանը նշում է, որ 1995թ. ապրիլի 10-ին դիմողը և նրա մայրը, ունենալով ֆիզիկական անձեռնմխելիության իրավունք, Հ.Օ.-ի կողմից ենթարկվել են բազմաթիվ բռնությունների և սպառնալիքների: Այդ բռնի գործողությունները հանգեցրել են դիմողի մոր մահվան, իսկ դիմողը ենթարկվել է բազմաթիվ տանջանքների: Չնայած որ վիճարկվող իրադարձությունը տեղի է ունեցել որոշակի ընդհատումներով, Դատարանը գտնում է, որ ընդհանուր առմամբ այն բռնությունները, որոնք կիրառվել էին դիմողի և նրա մոր հանդեպ բավական երկար ժամանակահատվածում, չի կարող դիտարկվել որպես մեկ ամբողջություն և ինքնուրույն միջադեպ, այդ պատճառով պետք է դիտարկվի որպես իրադարձությունների շղթա:

112. Սրանից ելնելով՝ Դատարանը նշում է, որ դիմողը գանգատը ներկայացրել է Հ.Օ.-ի կողմից կատարված՝ իր մոր սպանությունից հետո՝ վեց ամսվա ընթացքում, որը պետք է դիտարկվի որպես այն ժամանակահատվածը, երբ դիմողը հասկացել է, որ ներպետական մակարդակում իրավունքների պաշտպանությունն անարդյունավետ է, քանի որ իշխանություններն ի գործու չեն կանխարգելել Հ.Օ.-ի կողմից նոր բռնությունների կատարումը: Հաշվի առնելով, որ այս հանգամանքները չեն վկայում այն մասին, որ դիմողը հապաղել է գանգատ ներկայացնել այն

բանից հետո, երբ պարզ է դարձել, որ իր բողոքները դեռևս համապատասխան արձագանք չեն ստացել, Դատարանը գտնում է, որ համապատասխան վեցամսյա ժամկետի գործողության ընթացքը պետք է հաշվել ոչ ուշ, քան 2002թ. մարտի 13-ից (տե՛ս վերը՝ կետ 54): Ամեն դեպքում, դիմողի ամուսինը շարունակել էր սպառնալ տուժողի կյանքին և բարեկեցությանը, և այդ պատճառով չի կարելի ասել, որ նշված բռնություններն ավարտվել էին (տե՛ս վերը՝ կետեր 59–69):

113. Այս գործի հատուկ հանգամանքներից հետևում է, որ դիմողի գանգաղը քննելիս պահպանվել է Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 1-ին կետով նախատեսված վեցամսյա ժամկետի պահանջը: Դատարանն այս պատճառով մերժում է այս հարցի առումով Կառավարության նախնական առարկությունը:

2. Ներպետական իրավական պաշտպանության միջոցներն սպառած չլինելը

114. Բացի դրանից, Կառավարությունը նշել է, որ դիմողը չի սպառել ներպետական պաշտպանության բոլոր միջոցները, քանի որ ինքը և իր մայրը բազմիցս հետ են վերցրել իրենց բողոքները, ինչի հետևանքով դադարեցվել էր հետապնդումը մեղադրյալի հանդեպ: Կառավարությունը հավաստիացրել է նաև, որ դիմողը չի օգտվել թիվ 4320 օրենքով նախատեսված պաշտպանությունից, և որ նա հետ վերցնելով իր բողոքը՝ խոչընդոտել է դատախազին դիմելու ընտանեկան դատարան: Նաև նշել է, որ դիմողը չի օգտվել նաև վարչական և քաղաքացիական պաշտպանության միջոցներից, որոնք արդյունավետ են ճանաչվել դատարանի կողմից այլ դեպքերում (հղում Այտեկին ընդդեմ Թուրքիայի (*Aytekin v. Turkey*) 1998թ. սեպտեմբերի 23, Վճիռների և որոշումների գեկույցներ 1998թ.-VII): Վերջապես, հենվելով Ահմեդ Սադիկն ընդդեմ Հունաստանի (*Ahmet Sadik v. Greece*) (1996թ. նոյեմբերի 15, կետ 34, Ձեկույցներ 1996թ.-V) և Կարդոտն ընդդեմ Ֆրանսիայի (*Cardot v. France*) գործերի վրա՝ Կառավարությունը պնդել է, որ դիմողը չի կարողացել նույնիսկ ըստ էության հիմնավորել ներպետական մարմինների կողմից իր համդեպ խտրականության վերաբերյալ բողոքները, ուստի այդ բողոքները պետք է անհիմն համարել:

115. Դիմողը պնդել է, որ նա սպառել է ներպետական պաշտպանության բոլոր միջոցները: Նա նշել է, որ ներպետական օրենսդրությամբ սահմանված պաշտպանության բոլոր միջոցները անարդյունավետ են եղել՝ հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ իշխանություններն անկարող եղան պաշտպանել իր մոր կյանքը և կանխել իր ամուսնու կողմից իր և իր մոր հանդեպ դրսևորված վատ վերաբերմունքը: Ինչ վերաբերում է Կառավարության մատնանշած թիվ 4320 օրենքին՝ այն մասով, որ դիմողը չի օգտվել դրանով նախատեսված պաշտպանության միջոցներից, դիմողը նշել է, որ այն ուժի մեջ է մտել 1998թ. հունվարի 14-ին, այն դեպքում, երբ քննարկվող իրադարձությունների մեծ մասն արդեն տեղի էին ունեցել մինչ այդ ժամանակահատվածը: Մինչև թիվ 4320 օրենքի ուժի մեջ մտնելը չկար որևէ միջոց ընտանեկան բռնությունից պաշտպանվելու համար: Ամեն դեպքում չնայած դիմողի կողմից Գլխավոր դատախազի գրասենյակ ներկայացված բողոքներին, թիվ 4320 օրենքով նախատեսված ոչ մի պաշտպանության միջոց չի կիրառվել, որպեսզի ապահովվի իր և իր մոր կյանքը և բարեկեցությունը:

116. Դատարանը նշում է, որ դիմողի կողմից ներպետական օրենսդրության բոլոր միջոցների սպառված լինելը կապված է այն բանի հետ, թե արդյոք դիմողը կարողացել է օգտագործել ներպետական օրենսդրությամբ նախատեսված ամվտանգության բոլոր միջոցները, հատկապես նրանք, որոնք նախատեսված են թիվ 4320 օրենքով և արդյոք իշխանությունները պարտավոր չէին քրեական գործ հարուցել դիմողի ամուսնու հանդեպ՝ անկախ տուժողի ներկայացրած բոլորքի առկայությունից: Այս հարցերն անխզելիորեն կապված են ներպետական օրենսդրության պաշտպանության միջոցների արդյունավետության հետ, որոնք կկարողանային պաշտպանել դիմողին և նրա մորն ընտանեկան բռնությունից: Այսպիսով, Դատարանը միավորում է այս հարցերը ըստ էության, և քննելու է Կոնվենցիայի 2-րդ, 3-րդ և 14-րդ հոդվածների ներքո (տես ի թիվս այլ վճիռների, Սեմսի Օնենն ընդդեմ Թուրքիայի (*Şemsi Önen v. Turkey*), թիվ 22876/93, կետ 77, 2002թ. մայիսի 14):

117. Վերոգրյալի հետ կապված՝ Դատարանը նշում է, որ Կոնվենցիայի 35-րդ հոդվածի 3-րդ կետից բխում է, որ դիմողի գանգատը չի կարելի համարել ակնհայտ չհիմնավորված: Բացի դրանից, դատարանը նշում է, որ այն այլ հիմքով չի կարող անհիմն համարվել: Գանգատը, հետևաբար, պետք է հիմնավորված համարել:

II. ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ 2-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ ԵՆԹԱԴՐՅԱԼ ԽԱԽՏՈՒՄ

118. Դիմողը դժգոհել է, որ իշխանությունները չկարողացան պաշտպանել իր մոր կյանքի իրավունքը, ով սպանվել էր իր ամուսնու կողմից՝ ի խախտումն Կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածի, որն ամրագրում է.

«1. Յուրաքանչյուրի կյանքի իրավունքը պաշտպանվում է օրենքով:

Ոչ մեկին չի կարելի դիտավորությամբ զրկել կյանքից այլ կերպ, քան ի կատարումն դատարանի կայացրած դատավճռի՝ այն հանցագործության համար, որի կապակցությամբ օրենքով նախատեսված է այդ պատիժը... »:

A. Կողմերի փաստարկները

1. Դիմողը

119. Դիմողը նախ հավաստիացրել է, որ ընտանեկան բռնությունը հանդուրժում են թե իշխանությունները, թե հասարակությանը, և ընտանեկան բռնություն իրականացրած հանցագործները մնում են անպատիժ: Սրա հետ կապված նա նշում է, որ չմայած Դիարբեքիի Գլխավոր դատախազի գրասենյակ ներկայացված՝ հանցանք կատարելու վերաբերյալ բազմաթիվ քրեական մեղադրանքների, թիվ 4320 օրենքով նախատեսված ոչ մի անվտանգության միջոցառում չկիրառվել է իր և իր մոր կյանքը և բարեկեցությունն ապահովելու համար: Դեռ, հակառակը՝ իշխանությունները շատ դեպքերում համոզել են դիմողին և նրա մորը հետ վերցնել Դ.Օ.-ի դեմ ներկայացրած բոլորը: Ներպետական իշխանությունները միանգամայն պասիվ էին Դ.Օ.-ի կողմից արվող սպառնալիքների հանդեպ և իրեն և իր մորը թողել էին բռնարարի գթասրտությանը:

120. Դիմողը նշել է, որ իր մայրը 2002թ. փետրվարի 27-ին Գլխավոր դատախազի գրասենյակ միջնորդություն էր ներկայացրել, որով տեղեկացրել էր իշխանություններին Յ.Օ.-ի կողմից հնչեցրած սպանության սպառնալիքների մասին: Սակայն դատախազը ոչինչ չարեց հանգուցյալի կյանքը պաշտպանելու համար: Դիմողի կարծիքով, այն համգամանքը, որ իշխանությունները լուրջ չեն վերաբերել իր մոր բողոքներին, փաստում է, որ ընտանեկան բռնությունը հանդուրժվում է իշխանությունների և հասարակության կողմից:

121. Դիմողը նաև նշել է, որ թեև Յ.Օ.-ն պատասխանատվության էր ենթարկվել սպանության համար, որը նրա համար կանխարգելիչ նշանակություն չուներ, և ավելի քիչ էր, քան առհասարակ սպանության համար նախատեսված պատիժը: Նման մեղմ պատժի հետևանք հանդիսացավ այն, որ Ատենակալների դատարանում որպես պաշտպանական փաստարկ մեղադրյալը նշել էր, որ նա սպանել էր դիմողի մորը՝ պաշտպանելու համար իր պատիվը: Պատիժը մեղմացնելու համար արարքը «հանուն պատվի հանցագործություն» որակելը Թուրքիայի քրեական դատարաններում տարածված ընդհանուր պրակտիկա է: «Հանուն պատվի հանցագործությունների» դեպքում քրեական դատարաններն այդ անձանց նկատմամբ կամ մեղմ պատիժ էին կիրառում, կամ ընդհանրապես պատիժ չէին նշանակում:

2. Կառավարությունը

122. Կառավարությունն ընդգծել է, որ ներպետական իշխանության մարմինները անմիջապես և իրապես արձագանքել են դիմողի և նրա մոր ներկայացրած բողոքներին: Սրա հետ կապված՝ բողոքն ստանալուն պես իշխանության մարմինները գրանցել են բողոքները, անկացրել բժշկական զննում, լսել են վկաների ցուցմունքները, միջադեպի վերաբերյալ հարցումներ են կատարել և բողոքներն ուղարկել իրավասու մարմիններին: Կատարված արարքի ծանրությունից և անհրաժեշտությունից ելնելով՝ բռնարարը կալանքի էր վերցվել և դատապարտվել քրեական դատարանի կողմից: Այս գործողությունները տեղի էին ունեցել բավականին կարճ ժամանակահատվածում: Իշխանությունները պատշաճ ջանասիրություն են ցուցաբերել բողոքի նկատմամբ և անփութություն չեն դրսևորել:

123. Սակայն հետ վերցնելով իրենց բողոքները՝ դիմողը և նրա մայրը խոչընդոտել են իշխանություններին Յ.Օ.-ին քրեական պատասխանատվության ենթարկելու հարցում և այդպիսով նպաստել են բռնարարին չպատժելուն: Այդուհանդերձ, գործում չի նշվել, որ դիմողը և նրա մայրը հետ են վերցրել իրենց բողոքները Յ.Օ.-ի կամ հետաքննության համար պատասխանատու դատախազի ճնշումների հետևանքով: Քրեական հետապնդման հարուցումը բռնարարի հանդեպ՝ կախված էր դիմողի ներկայացրած բողոքի առկայությունից, քանի որ հանցավոր արարքը, որին վերաբերում է, հիվանդություններ չի առաջացրել կամ չի հանգեցրել տասը և ավելի օրերի անաշխատունակության, որը նախատեսված է Քրեական օրենսգրքի 456-րդ հոդվածի 4-րդ կետով, 457-րդ և 460-րդ հոդվածներով: Բացի դրանից, շատ դեպքերում քրեական դատարանները Յ.Օ.-ին քրեական պատասխանատվության չեն ենթարկել այն պատճառով, որ նրա մեղքը հաստատող ապացույցներն անբավարար են եղել: Այսպիսով, դատարանը հնարավոր չի համարել դիմողի և նրա ամուսնու բաժանումը և վերջինիս դատապարտումը, քանի որ նրանք ապրել են միասին՝ որպես ընտանիք, քանի որ դա կհամարվեր Կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածով նախատեսված նրանց իրավունքների խախտում:

124. Ինչ վերաբերում է 2002թ. փետրվարի 27-ին դիմողի մոր կողմից ներկայացված միջնորդությանը, Կառավարությունը նշել է, որ այն ոչնչով չէր տարբերվում նախկինում ներկայացված բողոքներից և ուներ ընդհանուր բնույթ: Չկային կոնկրետ փաստեր առ այն, որ իր կյանքը վտանգի տակ է: Միջնորդությամբ դիմողի մայրը ոչ մի պաշտպանություն չի խնդրել, այլ ընդամենը խնդրել էր արագացնել իր բողոքի քննությունը և պատժել դիմողի ամուսնուն: Ինչևէ, 2002թ. փետրվարի 27-ի միջնորդությունն ստանալուց հետո՝ իշխանությունները գրանցել են բողոքը և նշանակել լսումներ 2002թ. մայիսի 27-ին: Վերջապես, Յ.Օ.-ի կողմից դիմողի մոր սպանությունից հետո վերջինս մեղավոր է ճանաչվել և ենթարկվել խիստ պատժի:

3. Ինտերայթս

125. Անդրադառնալով միջազգային փորձին՝ Ինտերայթսը նշել է, որ, երբ ազգային իշխանությունները կամանց նկատմամբ բռնության կանխարգելման համար, ներառյալ նաև անհատ անձանց կողմից կիրառված բռնության կամ նման հանցագործությունների համար հետաքննության, հետապնդման և պատժման գործում չեն ցուցաբերում պատշաճ ջանասիրություն, Պետությունը կարող է պատասխանատվություն կրել այդ արարքների համար: *Jus cogen*-ի բնույթը՝ խոշտանգումներից ազատ լինելու իրավունքը և կյանքի իրավունքը պահանջում են Պետությունից պատշաճ ջանասիրություն նման գործողությունների նկատմամբ իրականացվող հետաքննության և քրեական հետապնդման առնչությամբ:

126. Ընտանեկան բռնության դեպքերում տուժողներին հաճախ վախեցնում էին կամ սպառնալիքներ տալիս, որպեսզի նրանք չհայտնեն հանցագործության մասին կամ հետ վերցնեն իրենց բողոքները: Ինչևէ, պատասխանատվությունը ապահովելու պարտավորությունը և անպատժելիության նկատմամբ հսկողությունը դրված է Պետության, այլ ոչ թե տուժողի վրա: Միջազգային փորձը ճանաչել է, որ շահագրգիռ անձանց լայն շրջանակին, այլ ոչ միայն տուժողին, պետք է հնարավորություն ընձեռնվի զեկուցելու և հետաքննությանը հայտնելու ընտանեկան բռնության մասին: Բացի դրանից, միջազգային պրակտիկան շատ դեպքերում առաջարկում է, որ, երբ կան բավարար ապացույցներ և առկա է հանրային շահը՝ ընտանեկան բռնություն կիրառած հանցագործների նկատմամբ հետապնդումը պետք է շարունակվի, նույնիսկ այն դեպքում, երբ տուժողը հետ է վերցրել իր բողոքը: Այս փոփոխություններն ունեն այն միտումը, որ տուժողի վրայից հանվի պարտադիր մասնակցության պահանջը և արդյունավետ քրեական հետապնդման պարտավորությունը դրվի Պետության վրա:

127. Թեև նախաքննություն չիրականացնելը սովորաբար միշտ չէ, որ խախտում է պատշաճ ջանասիրությունը, սակայն այն դեպքում, երբ օրենքում կամ պրակտիկայում, որոնք մեքենայորեն նախատեսում են ընտանեկան բռնության գործերով դիմողների կողմից իրենց բողոքը հետ վերցնելը, խախտում առկա է: Ելնելով այս պարտավորություններից և CEDAW կոմիտեի Ֆատմա Յիլդիրիմը ընդդեմ Ավստրիայի (*Fatma Yildirim v. Austria*) որոշումից, (մեքենավորված է միջազգային նյութերի վերաբերյալ բաժնում)՝ պետությունները պարտավոր են ոչ միայն իրականացնել օրենքով նախատեսված գործառնությունները, այլև ելնել պրակտիկայի արդյունավետ իրականացման պահանջից:

B. Դատարանի գնահատականը

1. Դիմողի մոր կյանքը պաշտպանելուց ենթադրյալ հրաժարումը

ա) Համապատասխան սկզբունքները

128. Դատարանը նշում է, որ 2-րդ հոդվածի 1-ին մասը պարտավորեցնում է պետությանը ոչ միայն ձեռնպահ մնալ կյանքից դիտավորյալ և անօրինական զրկելուց, այլ նաև իրականացնել քայլեր, որպեսզի պաշտպանի անձանց կյանքն իր իրավասության սահմաններում (տե՛ս *L.U.Բ-ն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության (L.C.B. v. the United Kingdom)* 1998թ. հունիսի 9, մաս 36, 1998թ. III հաշվետվություն): Սա պետության համար առաջացնում է նոր պարտավորություն՝ պաշտպանել անձի կյանքի իրավունքը՝ կիրառելով համապատասխանաբար քրեական իրավունքի արդյունավետ միջոցներ, որպեսզի բացահայտվի մարդու դեմ ուղղված հանցագործությունը, իրավապահ մարմինների միջոցով կանխարգելվեն, վերացվեն և պատժվեն նման գործողությունները: Սա նաև համապատասխան իրավիճակներում տարածվում է նաև իշխանությունների վրա, որպեսզի վերջիններս կանխարգելիչ միջոցառումներ իրականացնեն պաշտպանելու այն անձին, ում կյանքը վտանգված է այլ անձի կողմից հանցանք կատարելու հետևանքով (տե՛ս Օսմանն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության (*Osman v. the United Kingdom*), 1998թ. հոկտեմբերի 28, մաս 115, հաշվետվություններ, 1998թ.-VIII, մեջբերված Կոնտրովան ընդդեմ Սլովակիայի (*Kontrovn v. Slovakia*) գործում, թիվ 7510/04, մաս 49, ՄԻԵԴ 2007...(հղում)):

129. Հաշվի առնելով ժամանակակից հասարակությունների պաշտպանության հետ կապված դժվարությունները, մարդկանց վարքագծի անկանխատեսելիությունը, ըստ էության նախասիրությունների և ռեսուրսների ընտրությունը, դրական պարտավորությունները պետք է իրականացվեն այնպես, որ դրանք չհամարվեն իշխանության վրա դրված անհնարին կամ անհամապատասխան ծանր պարտականություն: Անեն մի հայտարարություն չէ, ըստ որի կյանքին վտանգ է սպառնում, և այդ պատճառով այն կարող է իշխանությունների համար առաջացնել Կոնվենցիայով նախատեսված պարտականություններ, որի համաձայն վերջիններս պետք է կանխարգելիչ միջոցառումներ կիրառեն այդպիսի վտանգը կանխելու համար: Այս պոզիտիվ պարտավորությունից հետևում է, որ իշխանությունները գիտեին կամ պետք է իմանային, որ առկա է մեկ այլ անձի կողմից կոնկրետ անձի կյանքին սպառնացող իրական վտանգ, և այդ անձն իր իրավասության շրջանակներում չի կարող կանխարգելիչ միջոցառումներ իրականացնել, որոնք թույլ կտան խուսափել վտանգից: Մեկ այլ կարևոր հանգամանք է այն երաշխիքը, որ ոստիկանությունը կիրականացնի իր վրա դրված պարտավորությունները հանցագործությունների բացահայտման և կանխարգելման առումով, ինչն իրականացվում է նախատեսված դատավարական ընթացակարգի պահպանմամբ, ինչպես նաև կքննի հանցագործությունները և հանցանք կատարած անձանց պատասխանատվության կենթարկի, ներառյալ նաև այն երաշխիքները, որոնք նախատեսված են Կոնվենցիայի 5-րդ և 8-րդ հոդվածներով (տե՛ս Օսմանը, մեկնաբանված վերը՝ կետ 116):

130. Դատարանի կարծիքով, այստեղ առկա են հավաստումներ, ըստ որոնց իշխանությունները խախտել են իրենց՝ անձի կյանքի իրավունքի պաշտպանու-

յան պոզիտիվ պարտավորությունը՝ կապված վերոգրյալում շարադրված՝ մարդու դեմ ուղղված հանցագործությունները կանխելու և ճնշելու նրանց պարտականության հետ, և ապացուցում այն, որ իշխանությունները գիտեին կամ պետք է իմանային, որ առկա է մեկ այլ անձի կողմից կոնկրետ անձի կյանքին սպառնացող իրական վտանգ, և այդ անձն իր արավասության շրջանակներում չի կարող կանխարգելիչ միջոցառումներ իրականացնել, որոնք թույլ կտան խուսափել վտանգից: Բացի դրանից, խախտվել է Կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածով պաշտպանվող բնական իրավունքը, որը հիմնաքարային է հանդիսանում Կոնվենցիայի համակարգում, և բավարար է նաև այն, որ դիմողը ցույց տա, որ իշխանության ներկայացուցիչները չեն կատարել այն ամենը, ինչ ի զորու էին կատարել խուսափելու համար իրական և անմիջական վտանգից, որի մասին գիտեին կամ պարտավոր էին իմանալ: Սա է խնդիրը, որը կարելի է պարզել միայն կոնկրետ գործի հանգամանքների լույսի ներքո (տե՛ս նույն տեղում):

b) Վերոնշյալ սկզբունքների կիրառումը տվյալ գործում

i) Գործի սահմանները

131. Վերոգրյալի հիման վրա Դատարանը պետք է որոշի, թե արդյոք պետական մարմինները կատարել են կանխարգելիչ միջոցառումներ կիրառելու՝ իրենց վրա դրված պոզիտիվ պարտավորությունները, որպեսզի պաշտպանեն դիմողի մոր կյանքի իրավունքը: Սրա հետ կապված Դատարանը պետք է պարզի, թե արդյոք պետական մարմինները գիտեին կամ կարող էին արդյոք իմանալ Հ.Օ.-ի կողմից դիմողի մորը սպառնացող իրական վտանգի առկայության մասին: Ինչպես երևում է կողմերի փաստարկներից՝ կարևոր հարցն այն է, թե արդյոք ներպետական իշխանության մարմինները ցուցաբերել են պատշաճ ջանասիրություն, որպեսզի կանխեն դիմողի և նրա մոր նկատմամբ կիրառված սպառնալիքները՝ հատկապես կապված հանցանք կատարած անձին հետապնդելու և այլ կանխարգելիչ միջոցառումներ իրականացնելու հետ, այն պայմաններում, երբ դիմողը հետ էր վերցրել իր բոլորքը:

132. Սակայն, մինչև այս հարցերին անդրադառնալը, Դատարանը պետք է նշի այն, որ ընտանեկան բռնության հետ կապված խնդիրները, որոնք կարող են տարբեր կերպ դրսևորվել՝ ինչպես ֆիզիկական, այնպես էլ հոգեբանական, կամ բանավոր կերպով անձին վիրավորելով, չեն կարող սահմանափակվել միայն այս գործի սահմաններով: Սա համընդհանուր խնդիր է, որը վերաբերում է նաև պետական մարմիններին, որոնք, սակայն, միշտ չէ, որ ի հայտ են գալիս, քանի որ կրում են զուտ անձնական բնույթ կամ փակ շղթա են իրենցից ներկայացնում, և միայն կանաք չէ, որ ենթարկվում են բռնության: Դատարանը նշում է, որ տղանարդիկ ևս կարող են լինել ընտանեկան բռնության զոհ, ինչպես նաև երեխաները, որոնք ուղղակի կամ անուղղակի ձևով դառնում են ընտանեկան բռնության զոհ: Հետևաբար, Դատարանն առանձնակի լրջությամբ է մոտենում այս խնդրին և առաջադրում հետևյալ հարցերը.

ii) ներպետական մարմիններն արդյոք հնարավորություն ունեին կանխելու Հ.Օ.-ի կողմից իրականացված սահացու հարձակումը

133. Վերադառնալով գործի հանգամանքներին՝ Դատարանը նշում է, որ դիմողը և նրա ամուսինը՝ Յ.Օ.-ն, ի սկզբանե խնդրահարույց հարաբերություններ էին ունեցել: Տարակարծությունների արդյունքում Յ.Օ.-ն բռնություն է կիրառել դիմողի հանդեպ, իսկ դիմողի մայրն այդ պատճառով միջամտել է իրենց հարաբերություններին՝ իր դստերը պաշտպանելու համար: Սակայն այդ իսկ պատճառով դարձել է Յ.Օ.-ի համար խոցելի նշանակետ, որին վերջինս մեղադրել է որպես իր և իր կնոջ միջև առկա բարդ հարաբերությունների պատճառ (տե՛ս վերը՝ կետ 28): Սրա հետ կապված՝ Դատարանը կարևոր է համարում ներկայացնել որոշ հանգամանքներ և ներպետական մարմինների վերաբերմունքը դրանց հանդեպ՝

(i) 1995թ. ապրիլի 10-ին Յ.Օ.-ն Ա.Օ.-ն ծեծի են ենթարկել դիմողին և նրա մորը՝ առաջացնելով մարմնական լուրջ վնասվածքներ, այնուհետև սպառնում են նրանց սպանել: Թեև դիմողը և նրա մայրն այս մասին բողոք էին ներկայացրել, Յ.Օ.-ի և Ա.Օ.-ի հանդեպ քրեական հետապնդումը դադարեցվել էր, քանի որ դիմողները հետ էին վերցրել իրենց բողոքները (տե՛ս վերը՝ կետեր 9-11):

(ii) 1996թ. ապրիլի 11-ին Յ.Օ.-ն մորից է ծեծի ենթարկել դիմողին, առաջացնելով կյանքի համար վտանգ ներկայացնող վնասվածքներ: Յ.Օ.-ն մորից ձերբակալվում է և հարուցվում է գործ՝ առողջությանը վնաս հասցնելու համար: Սակայն Յ.Օ.-ին ազատ արձակելուց հետո դիմողը մորից հետ է վերցնում իր բողոքը և գործը Յ.Օ.-ի հանդեպ կարճվում է (տե՛ս վերը՝ կետ 13-19):

(iii) 1998թ. փետրվարի 5-ին Յ.Օ.-ն դանակով հարձակվել է դիմողի և նրա մոր վրա: Երեքն էլ ծանր վնասվածքներ էին ստացել, իսկ դատախազի որոշմամբ քրեական մեղադրանք չէր հարուցվել ապացույցների անբավարարության պատճառով (տե՛ս վերը՝ կետեր 20 և 21):

(iv) 1998թ. մարտի 4-ին Յ.Օ.-ն վրաերթի է ենթարկել դիմողին և նրա մորը: Երկուսն էլ լուրջ վնասվածքներ էին ստացել, իսկ բժշկական եզրակացությունը հաստատել էր, որ դրա հետևանքով դիմողը անաշխատունակ էր դարձել յոթ աշխատանքային օրերի ընթացքում, իսկ դիմողի մայրն ստացել էր կյանքի համար վտանգ ներկայացնող վնասվածքներ: Այս միջադեպից հետո տուժողները դիմել էին դատախազությանը, որպեսզի վերջինս մոր ազատ աձակված Յ.Օ.-ի հանդեպ անվտանգության միջոցառումներ կիրառի, ինչպես նաև նշել, որ դիմողը սկսել է ամուսնալուծության գործընթացը: Ոստիկանական քննության արդյունքում պարզվել էր, որ երկու կողմն էլ միմյանց սպառնացել են, իսկ դիմողի մայրն այդպիսի հայտարարություններ էր արել, որպեսզի բաժանի իր դստերը և Յ.Օ.-ին և դրանով վրեժխնդիր լինի, ինչպես նաև «անիմաստ վատնի» անվտանգության ուժերի ժամանակը: Մեղադրանք առաջադրվեց Յ.Օ.-ին այն բանի համար, որ նա սպառնացել է և սպանության փորձ կատարել, սակայն Յ.Օ.-ն այնուհետև մորից ազատ է արձակվել (տե՛ս վերը՝ կետ 31), քանի որ դիմողը և նրա մայրը հետ են վերցրել իրենց բողոքները: Այս անգամ չնայած սպառնալիքներին Յ.Օ.-ն ազատ էր արձակվել, այնուամենայնիվ Դիարբեքիի դատարանը դատական քննության ժամանակ Յ.Օ.-ին մեղավոր է ճանաչել դիմողի մոր կյանքին սպառնացող վնասվածքներ հասցնելու համար և դատապարտել է երեք ամիս ազատազրկման, որը հետագայում փոխարինվեց տուգանքով (տե՛ս վերը՝ կետեր 23-36):

(v) 2001թ. հոկտեմբերի 29-ին Յ.Օ.-ն դիմողին յոթ անգամ հարված էր հասցրել այն բանից հետո, երբ նա այցելել էր իր մորը: Յ.Օ.-ի ինքնակամ հանձնվել էր ոստիկանությանը՝ հավաստելով, որ հարձակվել է իր կնոջ վրա փոխադարձ կռվի ժամանակ, որը ծագել էր իր և իր կնոջ կյանքին զոքանչի միջամտության պատճառով: Յ.Օ.-ից ցուցմունք վերցնելուց հետո նա ազատ էր արձակվել: Սակայն դիմողի մայրը դիմել էր Գլխավոր դատախազության գրասենյակ և հայտնել, որ ինքը և իր դուստրը հարկադրաբար են հետ վերցրել իրենց բողոքները՝ Յ.Օ.-ի սպառնալիքների ազդե-

ցության տակ: Դրանից հետո Յ.Օ.-ն մեղավոր է ճանաչվել դանակով հարձակման համար և նրա նկատմամբ տուգանք է նշանակվել (տես վերը՝ կետեր 37-44-րդ)։

(vi) 2001թ. նոյեմբերի 14-ին Յ.Օ.-ն սպառնացել է դիմողին, սակայն հետաքննության մարմինները նրան չեն ծերբակալել՝ կոնկրետ ապացույցներ չունանալու պատճառով (տես վերը՝ կետեր 45 և 46)։

(vii) 2001թ. նոյեմբերի 19-ին դիմողի մայրը դատախազությանը հայտնել է Յ.Օ.-ի սպառնալիքների մասին և այն, որ վերջինս զենք է կրում: Նորից ոստիկանությունը ցուցմունք է վերցրել Յ.Օ.-ից, որից հետո նորից նրան ազատ արձակել, սակայն դատախազը շարունակել է մեղադրել նրան սպառնալիքների համար (տես վերը՝ կետեր 47 և 49)։

(viii) այնուհետև՝ 2002թ. փետրվարի 27-ին, դիմողի մայրը դատախազությանը հայտնել է, որ Յ.Օ.-ի կողմից սպառնալիքները շատացել են, և իրենց կյանքը ուղղակիորեն վտանգված է: Նա այդ պատճառով ոստիկանությանը խնդրել է Յ.Օ.-ի հանդեպ կիրառել կանխարգելիչ միջոցառումներ: Ոստիկանությունը Յ.Օ.-ն հարցաքննել է, սակայն Մազիստրատների դատարանը նրա գործը քննել է դիմողի մոր սպանությունից հետո: Յ.Օ.-ն հերքել է իրեն առաջադրված մեղադրանքները և նշել, որ ինքն ուղղակի չէր ցանկանում, որ իր կինն այցելի իր մորը, ով անբարոյական կյանք էր վարում (տես վերը՝ կետեր 51-52)։

134. Վերոգրյալի հիման վրա կարելի է եզրակացնել, որ դիմողի և նրա մոր հանդեպ առկա էին Յ.Օ.-ի կողմից մեծացող սպառնալիքներ: Յ.Օ.-ի կատարած հանցանքները իրենց բնույթով բավարար էին կանխարգելիչ միջոցառումներ կիրառելու համար, և առկա էր նաև տուժողների կյանքին և առողջությանը սպառնացող շարունակվող վտանգ: Ուսումնասիրելով հարաբերությունների բնույթը՝ պարզ է դառնում, որ հանցանք կատարած անձը բազմիցս բռնության է դիմել, ուստի առկա էր նաև նրա կողմից հետագայում բռնության կիրառման ռիսկ:

135. Բացի դրանից, տուժողների վիճակի մասին իշխանության մարմինները տեղեկացված էին այն պատճառով, որ դիմողի մայրը Դիարբեքիրի Գլխավոր դատախազության գրասենյակ էր դիմել՝ հայտնելով, որ իր կյանքն ուղղակիորեն գտնվում է անմիջականորեն վտանգի տակ և պահանջել էր ոստիկանության մարմիններից Յ.Օ.-ի հանդեպ կիրառել կանխարգելիչ միջոցառումներ: Սակայն իշխանությունների արձագանքը եղել էր այն, որ վերջիններս հարցաքննել էին Յ.Օ.-ին: Այս դիմումից մոտավորապես երկու շաբաթ անց Յ.Օ.-ն սպանել էր դիմողի մորը (տես վերը՝ կետ 54)։

136. Հիմք ընդունելով վերոգրյալը՝ Դատարանը գտնում է, որ ներպետական իշխանության մարմինները հնարավորություն ունեին կանխատեսել Յ.Օ.-ի կողմից մահացու հարձակում կատարելը: Դրա հետ մեկտեղ, Դատարանը չի կարող հանգել այն եզրակացության, որ խնդիրն այլ լուծում կունենար և սպանություն տեղի չէր ունենա, եթե ներպետական իշխանության մարմինները համապատասխան արձագանք տային՝ ընդգծելով, այն, որ եթե համապատասխան միջոցառում կիրառելու հավանականությունը կարող էր ազդել հետևանքների վրա կամ այլ կերպ մեղմացնել պատճառված վնասը, բավարար է, որպեսզի առաջանա պետության պատասխանատվության հարցը (տես Ե-ն և այլոք ընդդեմ Միացյալ Թագավորության (*E. and Others v. the United Kingdom*) թիվ 33218/96, կետ 99)։ Այդ պատճառով Դատարանը հետազոտում է, թե ինչ կոնկրետ միջոցառումներ են կիրառվել պետության կողմից դիմողի մոր սպանությունը կանխելու համար:

iii) Արդյոք ներպետական իշխանության մարմինները գործադրել են պատշաճ ջանասիրություն դիմողի մոր սպանությունը կանխելու համար

137. Կառավարությունը հավաստել է, որ արարքի կատարման յուրաքանչ-յուր դեպքում իշխանության մարմինները քրեական գործ են հարուցել Յ.Օ.-ի նկատմամբ, սակայն ներպետական օրենսդրության պահանջներին համապատասխան այն դադարեցվել է, քանի որ դիմողը և նրա մայրը հետ են վերցրել իրենց բողոքները: Նրա կարծիքով հետագա միջամտությունը կհամգեցներ տուժողների՝ Կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածով նախատեսված իրավունքների իրականացմանը: Դիմողը այնուհետև բացատրել է, որ ինքն ու իր մայրը Յ.Օ.-ի սպառնալիքների ազդեցության տակ են հետ վերցրել իրենց բողոքները:

138. Դատարանը նախ ընդգծում է, որ կարծես թե բացակայում է ընտանեկան բռնության պարագայում քրեական մեղադրանք հարուցելու հարցում անդամ երկրների միջև համաձայնությունը, այն դեպքում, երբ դիմողները հետ են վերցրել իրենց բողոքները (տես վերը՝ կետեր 87 և 88): Սակայն կարծես գործողությունների կատարման ընտրության հարցում խախտվել է տուժողների՝ Կոնվենցիայի 2-րդ, 3-րդ կամ 8-րդ հոդվածներով նախատեսված իրավունքների միջև հավասարակշռությունը: Այս հարցի հետ կապված՝ ուսումնասիրելով անդամ պետությունների փորձը (տես վերը՝ կետ 89)՝ Դատարանը գտնում է, որ առկա են կոնկրետ փաստեր, որոնք պետք է հաշվի առնվեին քրեական մեղադրանք հարուցելուց առաջ՝

- հանցանքի լրջությունը,
- տուժողին հասցված վնասվածքները ֆիզիկական են, թե՛ հոգեկան,
- արդյոք մեղադրյալը զենք է կիրառել,
- արդյոք մեղադրյալը մինչև հարձակումն սպառնացել է,
- արդյոք մեղադրյալը նախապատրասվել է հարձակմանը,
- ազդեցություն եղել է, արդյոք (ներառյալ նաև հոգեբանական), երեխաներից որևէ մեկի վրա, ով ապրում էր այդ տանը, հնարավոր էր արդյոք մեղադրյալի կողմից հետագա վիրավորանքներ հասցնելը,
- արդյոք շարունակվում են սպառնալիքները տուժողներին կամ այլ անձանց կյանքի և առողջության առնչությամբ,
- տուժողի և մեղադրյալի ներկա հարաբերությունների բնույթը. տուժողի կամքին հակառակ հարուցված քրեական մեղադրանքի ազդեցությունը նրանց հետագա հարաբերությունների վրա,
- նախկինում եղած հարաբերությունների բնույթը, հատկապես եղել էին արդյոք նախկինում բռնության փորձեր,
- ինչպես նաև մեղադրյալի հանցավոր անցյալը, հատկապես ցանկացած բռնության առկայությունը:

139. Վերոգրյալը կարող է հավաստել այն, որ որքան լուրջ է հանցանքի բնույթը կամ մեծ է հետագայում հանցանքի շարունակման ռիսկը, այնքան մեծ է հավանականությունը, որ հասարակության շահերից ելնելով պետք է շարունակվի քրեական հետապնդումը հանցանք կատարած անձի նկատմամբ, նույնիսկ այն դեպքում, երբ դիմողները հետ են վերցնում իրենց բողոքները:

140. Ինչ վերաբերում է Կառավարության այն փաստարկներին, որ դիմողին իր ամուսնուց բաժանելու ցանկացած փորձ կարող էր դիտվել որպես ընտանեկան կյանքին միջամտություն, ինչպես նաև հաշվի առնելով այն, որ թուրքական

օրենսդրությունը չի պարտադրում քրեական հետապնդման հարուցում այն դեպքում, երբ դիմողը հետ է վերցրել իր բողոքը կամ իր աշխատունակության կորստի վերաբերյալ հավաստում չի ներկայացրել տասը կամ ավելի օրերի ընթացքում, Ղատարանն այժմ պետք է պարզի, թե արդյոք ներպետական մարմինները չեն խախտել տուժողների՝ Կոնվենցիայի 2-րդ և 8-րդ հոդվածներով նախատեսված իրավունքների հավասարակշռությունը:

141. Սրա հետ կապված՝ Ղատարանը նշում է, որ Զ.Օ.-ն իրենց հարաբերությունների սկզբից ևեթ բռնություն է կիրառել: Մեծամասամբ բռնության կիրառման դեպքերում դիմողը և նրա մայրը մարմնական տարբեր վնասվածքներ են ստացել, ինչպես նաև հաշվի առնելով վախը և տանջանքները՝ ենթարկվել են հոգեբանական բռնության: Որոշ հարձակումներ կատարելիս Զ.Օ.-ն կրել է այնպիսի զենքեր, ինչպիսիք են դանակը կամ հրազենը, և մինչև հարձակում կատարելը շրջել է տուժողի տան մոտակայքում (տես վերը՝ կետեր 47 և 54):

142. Դիմողի մայրը դարձել է այս հանցագործության խոցելի թիրախը, քանի որ միջամտել է այս գույզի հարաբերություններին, իսկ երեխաներին կարելի համարել այս հանցագործությունից հոգեբանական առումով տուժողներ, քանի որ ներկա են գտնվել ընտանեկան բռնությանը: Զ.Օ.-ի անձնական բնութագիրը և տուժողների կյանքին ու առողջությանը հասցված սպառնալիքների հաճախականությունը և հարաբերություններում առկա բռնությունները, ինչպես նշվեց վերոգրյալում, այս դեպքում վկայում են այն մասին, որ հետագա բռնությունները ոչ միայն հնարավոր էին, այլև կանխատեսելի (տես վերը՝ կետեր 10, 13, 23, 37, 45, 47 և 51):

143. Ղատարանը չի հանգել այն համոզմանը, որ ներպետական իշխանության մարմինները Զ.Օ.-ի նկատմամբ քրեական հետապնդումը դադարեցնելիս մանրակրկիտ ուսումնասիրել են վերոնշյալ հանգամանքները: Դրա փոխարեն նրանք կարծես թե ավելի մեծ կշիռ են տվել այն հանգամանքին, որ այն «ընտանեկան խնդիր» է (տես վերը՝ կետ 123): Դրանից բացի, չկա որևէ նախանշան առ այն, որ իշխանությունները միջոցառումներ են ձեռնարկել բողոքները հետ վերցնելու դրդապատճառները բացահայտելու համար: Դա էլ այն պարագայում, երբ դիմողի մայրը դիմել է Դիարբեքիի դատախազություն՝ հայտնելով, որ իրենք հետ են վերցրել իրենց բողոքները Զ.Օ.-ի սպառնալիքների ազդեցության տակ (տես վերը՝ կետ 39): Ապշեցնցիչ է նաև այն, որ տուժողները հետ են վերցրել իրենց բողոքներն այն ժամանակ, երբ Զ.Օ.-ն ազատության մեջ է եղել կամ ձերբակալումից նոր էր ազատ արձակվել (տես վերը՝ կետեր 9–12, 17–19, 31 և 35):

144. Ինչ վերաբերում է Կառավարության այն փաստարկին, որ ներպետական իշխանության մարմինների միջամտությունը կհանգեցնի էներ տուժողների՝ Կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածով նախատեսված իրավունքների խախտմանը, Ղատարանը հիշեցնում է ընտանեկան բռնությանը վերաբերող իր վճիռը (տես Բեվաքիան և Ս.-ն ընդդեմ Բուլղարիայի (*Bevacqua and S. v. Bulgaria*), քիվ 71127/01 գործը, կետ 83, 2008թ. հունիսի 12), որում իշխանության մարմինների չմիջամտելն այն հիմնավորմամբ, որ այդ գործերը «անձնական» բնույթ են կրում, անհիմն են, քանի որ չեն բխում իրենց պոզիտիվ պարտավորությունների բնույթից: Բացի դրանից, Ղատարանը կրկնում է, որ շատ դեպքերում նույնիսկ անձնական կամ ընտանեկան բնույթի հարցերին ներպետական իշխանության մարմինների միջամտությունը շատ դեպքերում կարող է պաշտպանել անձանց կյանքը և

առողջությունը, ինչպես նաև կանխարգելել հետագա հանցավոր գործողությունները (տե՛ս Կ.Ա.-ն և Ա.Դ.-ն ընդդեմ Բելգիայի, (*K.A. and A.D. v. Belgium*) թիվ 42758/98 և 45558/99 գործ, կետ 81, 2005թ. փետրվարի 17): Դիմողի մորն սպառնում էր այնպիսի վտանգ, որի պայմաններում միջամտությունը պարտադիր էր:

145. Սակայն Դատարանը նշում է, որ ցավոք, քրեական հետապնդում կարող էր հարուցվել միայն դիմողի և նրա մոր բողոքի հիման վրա, որը կարգավորվում է ներպետական օրենսդրությամբ, այն է՝ ներկայումս իր ուժը կորցրած Քրեական օրենսգրքի 456-րդ հոդվածի 4-րդ կետով, 457 և 460-րդ հոդվածներով, որոնցով որպես անհրաժեշտ պայման էր նախատեսված հանցավոր արարքի հետևանքով տասը և ավելի օրերի ընթացքում կայուն աշխատունակության կորստի առկայությունը (տե՛ս վերը՝ կետ 70): Դատարանը նշում է, որ վերոնշյալ հանգամանքների ամբողջությունը և ներպետական իշխանության մարմինների՝ Զ.Օ.-ի հանդեպ քրեական մեղադրանք հարուցելուց հրաժարվելը, զրկել էին դիմողի մորն իր կյանքը և անվտանգությունը պաշտպանելու հնարավորությունից: Այլ կերպ ասած, այդ ժամանակ գործող օրենսդրական շրջանակներն անհրաժեշտ էին համարում նվազագույնը տասն օրերի ընթացքում աշխատունակության կորստի առկայությունը, որպեսզի պետությունն իրականացնի իր պոզիտիվ պարտավորությունն ընտանեկան բռնությունից տուժած անձանց պաշտպանելու համար: Դատարանն այսպիսով ենթադրում է, որ հաշվի առնելով հանցանքի ծանրությունը՝ պետք է քրեական մեղադրանք հարուցեին ելնելով հասարակական շահից, անկախ այն բանից, որ դիմողները հետ էին վերցրել իրենց բողոքները (այս կապակցությամբ տե՛ս վերը՝ Նախարարների կոմիտեի ղեկավար պարզաբանումներ (2002թ.) 5, կետեր 80-82):

146. Բացի օրենսդրական այն նորմերից, որոնք նախատեսում էին ընտանեկան բռնությունից տուժած անձանց պաշտպանելու արդյունավետ եղանակները, Դատարանը պետք է նաև պարզի, թե արդյոք ներպետական մարմինները պատշաճ ջանասիրություն են գործադրել դիմողի մոր կյանքի իրավունքը պաշտպանելու համար:

147. Այս կապակցությամբ, Դատարանը նշում է, որ չնայած հանգուցյալի բողոքներին այն մասին, որ Զ.Օ.-ն անհանգստացնում էր իրեն, ներխուժում իր անձնական կյանքը, շրջում իր տան մոտակայքում և այդ ընթացքում դանակ էր կրում (տե՛ս վերը՝ կետ 47), ոստիկանությունը և իշխանությունները ոչ Զ.Օ.-ի հանդեպ քրեական գործ էին հարուցում կամ նրան ձերբակալում կամ մամանտիպ միջոցառումներ ձեռնարկում, ոչ էլ հավաստում, որ նա գեներ է կրել կամ դրանով սպառնացել դիմողի մորը (տե՛ս վերը՝ մեջբերված Կոնտրովան (*Kontrovn*), կետ 53): Չնայած որ Կառավարությունը պնդել է, որ չկան իրեղեն ապացույցներ առ այն, որ դիմողի մոր կյանքն ուղղակիորեն վտանգված էր, Դատարանը նշում է, որ հաստատված փաստ չէ այն, որ իշխանությունները չեն գնահատել Զ.Օ.-ի կողմից հասցված սպառնալիքների վտանգավորության աստիճանը և եզրակացրել, որ Զ.Օ.-ին անազատության մեջ պահելն այս կոնկրետ դեպքում անհամաչափ քայլ կհամարվի, ավելի շուտ՝ իշխանություններն ի գործու չէին այդ հարցին ընդհանրապես լուծում տալ: Համենայնդեպս, Դատարանն ընդգծում է, որ ընտանեկան բռնության դեպքերում հանցանք կատարած անձի իրավունքները չեն կարող գերակա նշանակություն ունենալ տուժողների՝ կյանքի իրավունքի և ֆիզիկական և մտավոր ամբողջականության իրավունքի նկատմամբ (տե՛ս Ֆատմա Յիլդիրիմ

ընդդեմ Ավստրիայի (*Fatma Yildirim v. Austria*) և Ա. Տ.-ն ընդդեմ Հունգարիայի (*A.T. v. Hungary*) CEDAW-ի կոմիտեի որոշումները վերոգրյալում՝ համապատասխանաբար՝ կետեր 12.1.5 և 9.3):

148. Բացի դրանից, վտանգի տակ գտնվող անձանց կյանքը պաշտպանելու համար կանխարգելիչ միջոցառումներ կիրառելու՝ Պետության պոզիտիվ պարտավորության լույսի ներքո ենթադրվում է, որ իշխանություններն, իմանալով, որ հանցանք կատարած անձը նախկինում ևս կատարել է բռնությամբ զուգակցված հանցանքներ, պետք է լուրջ միջոցառումներ ձեռնարկեին դիմողի մոր կյանքը պաշտպանելու համար: Այդ նպատակով, գլխավոր դատախազը կամ Մագիստրատների դատարանի դատավորն իր սեփական նախաձեռնությամբ կարող էր կիրառել թիվ 4320 օրենքի 1-ին կամ 2-րդ բաժնով նախատեսված անվտանգության միջոցառումներից մեկը կամ մի քանիսը (տե՛ս վերը՝ կետ 70): Նրանք կարող էին նաև դատական կարգով սահմանափակել Հ.Օ.-ի դիմողի և նրա մոր հետ շփման, հաղորդակցման կամ նրանց մոտենալու կամ որոշակի վայրեր այցելելու հնարավորությունը (այս կապակցությամբ տես վերոգրյալում Նախարարների կոմիտեի ղեկավար պարզաբանումներ (2002թ.) 5, կետ 82): Ընդհակառակը, դիմողի մոր՝ իրեն պաշտպանության տակ առնելու խնդրանքին հակառակ, ոստիկանությունը և Մագիստրատների դատարանը բավարարվել են միայն Հ.Օ.-ից ցուցմունք վերցնելով, իսկ այնուհետև նրան ազատ արձակել (տե՛ս վերը՝ կետ 47-52): Մինչև իշխանությունները մոտ երկու շաբաթվա ընթացքում անգործություն էին ցուցաբերում, Հ.Օ.-ն զենքի կիրառմամբ սպանեց դիմողի մորը:

149. Այս հանգամանքների լույսի ներքո Դատարանը եզրակացնում է, որ իշխանության մարմինները, ինչպես երևում է, պատշաճ ջանասիրություն չեն ցուցաբերել: Այդ պատճառով նրանք չեն կատարել դիմողի մոր կյանքի իրավունքը պաշտպանելու՝ Կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածով ամրագրված իրենց պոզիտիվ պարտավորությունը:

2) Դիմողի մոր սպանության գործով հետաքննության արդյունավետությունը

150. Դատարանը կրկնում է, որ Կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածի առաջին նախադասությամբ պետության վրա դրված պոզիտիվ պարտավորությունն անուղղակիորեն պահանջում է որպեսզի արդյունավետ և անկողմնակալ դատական համակարգը պետք է գտնվի այն վայրում, որտեղ սպանության պատճառները կարող են բացահայտվել և մեղավոր կողմը պատժվի (տե՛ս *mutatis mutandis*, Կալվելին և Կիգլիոն ընդդեմ Իտալիայի (*Calvelli and Ciglio v. Italy*), [GC], թիվ 32967/96, ECHR 2002թ., կետ 51): Նման հետազոտության էական նպատակն է, որպեսզի ապահովվի ներպետական այն իրավունքների արդյունավետ իրացումը, որոնք պաշտպանում են անձանց կյանքի իրավունքը, և այդ դեպքերում ներգրավել պետական մարմիններին կամ անձանց՝ որպես երաշխիք, որ այդ անձանց կյանքի անձեռնմխելիությունը պետության պարտավորությունն է (տե՛ս վերը՝ Պաուլը և Օդրի Էդվարդսը (*Paul and Audrey Edwards*), կետեր 69 և 71: Արագ արձագանքելու պահանջը և ողջամիտ քննությունն անուղղակիորեն բխում են Կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածի իմաստով հասկացվող արդյունավետ քննության հասկացությունից (տե՛ս Յասան ընդդեմ Թուրքիայի (*Yaşa v. Turkey*), 1998թ. սեպտեմբերի 2, կետեր

102-104, *Չեկույց* 1998թ.-VI; Սակիսին ընդդեմ Թուրքիայի (*Çakıcı v. Turkey*) [GC] թիվ 23657/94, կետեր 80-87 և 106, ECHR 1999թ.-IV): Պետք է նշել, որ կարող են լինել մի շարք դժվարություններ և խոչընդոտներ, որոնք հանգեցնում են քննության արագությունը նման առանձահատուկ գործերի քննության ժամանակ: Սակայն պետական մարմինների արագ արձագանքը ուժի կիրառման միջոցով կարող է համարվել, որ վերջիններս ընդունում են օրենքի գերակայությունը և ցանկացած դեպքում չեն ցուցաբերում հանդուրժողականություն իրավախախտ գործողությունների նկատմամբ, ինչը հանգեցնում է հասարակությունում իրենց նկատմամբ վստահությանը մթնոլորտի ստեղծմանը (տես Ավսարն ընդդեմ Թուրքիայի (*Avşar v. Turkey*), թիվ 25657/94, կետ 395, ECHR 2001թ.-VII (extracts)):

151. Դատարանը նշում է, որ պետական մարմինները դիմողի մոր սպանության գործը քննելիս իրականացրել են գործի բազմակողմանի քննության պահանջը: Սակայն, թեև Յ.Օ.-ին մեղադրանք է առաջադրվել և նա այնուհետև Դիարբեքի-րի Ատենակալների դատարանում դատապարտվել է սպանության և ապօրինաբար զենք կրելու համար, գործը դեռևս գտնվում է Վերաքննիչ դատարանի վարույթում (տես վերը՝ 57 և 58): Հետևաբար, քննվող քրեական գործը, որն իրականացվել է մոտ վեց տարվա ընթացքում, չի կարող համարվել որպես պետական մարմինների կողմից արագ արձագանքում դիտավորությամբ կատարված սպանությանը, որում մեղավոր անձն արդեն իսկ խոստովանել էր իր կողմից արարքը կատարումը:

3. Եզրակացություն

152. Վերոգրյալի լույսի ներքո, Դատարանը գտնում է, որ վերոնշյալ անգործությունը փոխհատուցվել է քրեական և քաղաքացիական պաշտպանության միջոցներով, որոնք հավասարապես անարդյունավետ են եղել կոնկրետ այս գործում: Սա համապատասխանաբար մերժում է Կառավարության կողմից անվտանգության միջոցներն սպառած լինելու մասին հայտարարությունը (տես վերը՝ կետ 114):

153. Բացի դրանից, Դատարանը եզրակացնում է, որ քրեաիրավական մորմերը, որոնք կիրառելի էին այս գործում, չեն պարունակում այնպիսի արդյունավետ գործոններ, որոնք ի գորու կլինեին կանխարգելել Յ.Օ.-ի հակաիրավական գործողությունները: Օրենքներից բխող խոչընդոտները և մատչելի միջոցառումների կիրառումից հրաժարվելը ի չիք են դարձրել դատական համակարգի կանխարգելիչ ազդեցության դերը և նշանակությունը, ինչպես նաև այն, որ օրենքին համապատասխան Պետությունը պարտավոր էր պաշտպանել դիմողի մոր կյանքի իրավունքը, որը նախատեսված է նաև Կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածով: Այս կապակցությամբ Դատարանը կրկնում է, որ հենց այն պահից, երբ դրությունը ներկայացվում է պետությանը, վերջինս տուժողի՝ իր բողոքից հրաժարվելու հետ չէր կարող կապել կիրառվող այն անվտանգության միջոցները, որոնք կարող էին կանխել ագրեսորի կողմից իրականացվող՝ տուժողների ֆիզիկական ամբողջականության դեմ ուղղված սպառնալիքները (տես վերը՝ Օսմանն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության (*Osman v. the United Kingdom*), կետ 116): Ուստի առկա է Կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածի խախտում:

III. ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ 3-ՐԴ ՉՈԴՎԱԾԻ ԵՆԹԱԴՐՅԱԼ ԽԱՆՏՈՒՄ

154. Դիմողը նշել է, որ ինքը բռնության զոհ է եղել՝ նախկինում մի քանի անգամ ենթարկվել է սպանության սպառնալիքների, սակայն իշխանության ներկայացուցիչներն անտարբերություն են ցուցաբերել, ինչի հետևանքով ենթարկվել է Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածով նախատեսված վատ վերաբերմունքի, որի համաձայն՝

«Ոչ ոք չպետք է ենթարկվի խոշտանգումների կամ անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի»:

A. Կողմերի փաստարկները

155. Դիմողը նշել է, որ բռնություն գործադրելու ընթացքում իր ամուսնու կողմից իրեն հասցված վնասվածքները և տառապանքները մտնում են Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի իմաստից բխող «խոշտանգումներ» հասկացության մեջ: Չնայած շարունակվող բռնությանը և իր՝ անընդմեջ ներկայացրած պաշտպանության խնդրանքներին՝ պետական մարմինները չկարողացան պաշտպանել իրեն իր ամուսնուց: Կարծես այդ բռնությունը տեղի էր ունենում պետության հսկողության առկայության պայմաններում: Ընտանեկան բռնության նկատմամբ պետական մարմինների ցուցադրած անտարբերությունը ստիպել են նրան կորցնել իր հույսը և զգալ իրեն առավել խոցելի:

156. Կառավարությունը հավաստել է, որ դիմողի կողմից իր ներկայացրած բոլորը հետ վերցնելը և իրավապահ մարմինների հետ չհամագործակցելու ցանկությունը խոչընդոտել են, որպեսզի պետական մարմինները կարողանային քրեական մեղադրանք հարուցել նրա ամուսնու նկատմամբ: Այն նաև հավաստել է, որ թիվ 4320 օրենքի կիրառման տակ դիմողը կարող էր ապաստան գտնել հյուրանոցում, որը նախատեսված էր իրավապահ կամ ոչ պետական մարմինների հետ համագործակցող կանանց պաշտպանելու համար: Բացի դրանից, դիմողը կարող էր դիմել Սոցիալական ապահովության կենտրոն կամ Երեխաների պաշտպանության գրասենյակ հյուրանոցում իր բնակվելու ծախսերը վճարելու խնդրանքով: Այս հաստատությունների անվանումները գաղտնի են և գտնվում են պետության պաշտպանության ներքո:

157. Ինթերայթյժը հավաստում է, որ Պետությունը պարտավոր էր կոնկրետ քայլեր ձեռնարկել արագ գործողություններ կատարելու համար, որպեսզի դադարեցներ թե հասարակական մարմինների և թե անհատների կողմից իրականացվող վատ վերաբերմունքը, որի մասին վերջինս գիտեր կամ պարտավոր էր իմանալ: Հաշվի առնելով ընտանեկան բռնության ոչ թափանցիկ բնույթը և այն առանձնահատկությունը, որ կանայք վախենում են այդ մասին հայտնել իրավապահ մարմիններին, պետությունը պետք է աջակցության բարձր մակարդակ ապահովի նման գործերի առկայության դեպքում:

B. Դատարանի գնահատականը

1. Կիրառվող սկզբունքները

158. Դատարանը կրկնում է, որ վատ վերաբերմունքը պետք է հասնի դաժանության նվազագույն մակարդակի, եթե այն ընկալվում է Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի սահմաններում: Այդ նվազագույն մակարդակը հարաբերական հասկացություն է և այն կախված է գործի այնպիսի հանգամանքներից, ինչպիսիք են արարքի տևողությունը, բնույթը, ֆիզիկական և հոգեբանական ազդեցությունը և որոշ դեպքերում՝ նաև տուժողի տարիքը, սեռը, առողջական վիճակը (տե՛ս Կաստելո-Ռոբերթսն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության (*Costello-Roberts v. the United Kingdom*) 1993թ. մարտի 25, կետ 30-րդ, Շարք Ա, թիվ 247- C):

159. Ինչ վերաբերում է այն հարցին, թե կարող էր, արդյոք Պետությունը պատասխանատվության ենթարկվել 3-րդ հոդվածը խախտելու համար այն դեպքում, երբ վատ վերաբերմունքը դրսևորվել է ոչ պետական սուբյեկտների կողմից, Դատարանը հիշել է նույն է, որ համաձայն հոդված 1-ի՝ Բարձր պայմանավորվող կողմերն իրենց իրավագործության ներքո գտնվող յուրաքանչյուրի համար ապահովում են այն իրավունքներն ու ազատությունները, որոնք սահմանված են Կոնվենցիայով, ինչպես նաև հիշատակում է հոդված 3-րդը, որը նախատեսում է, որ պետությունները պետք է միջոցառումներ ձեռնարկեն երաշխավորելու համար, որ իրենց իրավագործության ներքո գտնվող անձինք չենթարկվեն խոշտանգման, անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի, որն իր մեջ ներառում է անհատ անձանց կողմից իրականացված վատ վերաբերմունքը (տե՛ս *mutatis mutandis*, Զ.Լ.Ռ.-ն ընդդեմ Ֆրանսիայի (*H.L.R. v. France*) 1997թ. ապրիլի 29ին, կետ 40, Ձեկույց III, 1997թ.): Երեխաները և խոցելի համարվող այլ անձինք իրավունք ներառնվել պետության պաշտպանության ներքո՝ անձի իրավունքների նման կոպիտ խախտումների դեմ արդյունավետ գործողությունների իրականացման ձևով (տե՛ս Ա.-ն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության (*A. v. the United Kingdom*), 1998թ. սեպտեմբերի 23, կետ 22, Ձեկույց VI, 1998թ.):

2. Գործով վերոգրյալ սկզբունքների կիրառումը

160. Դատարանը գտնում է, որ դիմողը, կարելի է ենթադրել, գտնվել է «խոցելի անձանց» շրջանակում, որոնք օժտված են պետական պաշտպանության տակ գտնվելու իրավունքով (տե՛ս վերը՝ Ա.-ն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության (*A. v. the United Kingdom*), կետ 22): Այդ կապակցությամբ Դատարանը նշում է, որ դիմողի հանդիպ նախկինում կիրառված բռնությունները և Զ.Օ.-ի ազատ արձակումից հետո դրանց շարունակվելը և այդ պատճառով դիմողի մոտ վախի առկայությունը պայմանավորված են սոցիալական պայմաններով, հատկապես Թուրքիայի հարավ-արևելքում կանանց խոցելի վիճակում գտնվելու հետևանքով:

161. Դատարանը նշում է նաև, որը դիմողի հանդեպ կիրառած բռնությունը, այն է՝ մարմնական վնասվածքները և հոգեբանական ճնշումները, բավականին լուրջ են, որպեսզի այն դիտվի որպես Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի իմաստով հասկացվող դաժան վերաբերմունք:

162. Ի դեպ Դատարանը պետք է պարզի, թե արդյոք ներպետական մարմիններն իրականացրել են բոլոր հնարավոր միջոցառումները դիմողի վրա կատարված հարձակումները կանխելու և վերջինիս ֆիզիկական անձեռնմխելիությունը ապահովելու համար:

163. Հենց այդ նպատակով և նկատի առնելով, որ Ղատարանն իրականացնում է Կոնվենցիայի առաջին բաժնով ամրագրված իրավունքների և ազատությունների կիրառման միասնական պրակտիկայի ձևավորման գործառույթ, այն պետք է պարզի՝ արդյոք ներպետական մարմինները կիրառել են նախկինում քննված նմանատիպ գործերից բխող սկզբունքային պահանջները, եթե նույնիսկ դրանք վերաբերվում են այլ Պետությունների:

164. Բացի դրանից, Կոնվենցիայի դրույթների մեկնաբանություններից, ինչպես նաև կոնկրետ դեպքում պետությունների պարտավորություններից ելնելով (տես *mutatis mutandis*, Դեմիրը և Բայկարան ընդդեմ Թուրքիայի (*Demir and Baykara v. Turkey*) [GC] թիվ 34503/97, կետեր 85 և 86, 2008թ. նոյեմբերի 12), Ղատարանը նաև փնտրելու է ցանկացած համաձայնություն և Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետություններում կիրառվող մեթոդներից բխող արժեքների վերաբերյալ ընդհանուր մոտեցումներ, ինչպես նաև մասնագիտացված միջազգային այնպիսի մարմինների, ինչպիսին է CEDAW-ը, միջազգային իրավունքի սկզբունքների և նորմերի զարգացմանը նպաստող փաստաթղթեր, ինչպիսիք են Բելեմ դո Պարա Կոնվենցիան (*Belém do Pará*), որոնք հստակ շարադրում են գենդերային բռնության վերացման առումով անդամ պետությունների վրա դրված պարտավորությունները:

165. Սակայն Ղատարանն իրավասություն չունի փոխարինելու ներպետական իշխանության մարմիններին և նրանց փոխարեն որոշելու, թե գործողությունների լայն հնարավորություն տվող ինչպիսի միջոցառումներ պետք է ընտրվեր, որպեսզի ապահովվեն Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածով նախատեսված պետության պոզիտիվ պարտավորությունների կատարումը (տես վերը՝ *mutatis mutandis*, Բեվակքուան և Ս.-ն ընդդեմ Բուլղարիայի (*Bevacqua and S. v. Bulgaria*), կետ 82): Ավելին, Կոնվենցիայի 19-րդ հոդվածի և այն սկզբունքի համաձայն, որ Կոնվենցիան կոչված է պաշտպանելու ոչ թե տեսական կամ անիրական, այլ պրակտիկ և արդյունավետ իրավունքները, Ղատարանը պետք է ապահովի, որպեսզի պետությունն իր իրավագործության տակ գտնվող անձանց իրավունքների բավարար չափով պաշտպանություն իրականացնի (տես Նիկոլովան և Վելիչկովան ընդդեմ Բուլղարիայի թիվ 7888/03, կետ 61, 2007թ. դեկտեմբերի 20):

166. Վերադառնալով գործի փաստական հանգամանքներին՝ Ղատարանը նշում է, որ ներպետական իշխանության մարմինները, հատկապես ոստիկանությունը և դատախազությունը, անբողջությամբ անգործություն չեն ցուցաբերել: Բռնությամբ զուգորդված յուրաքանչյուր միջադեպից անմիջապես հետո դիմողը ենթարկվել է բժշկական զննման, իսկ Յ.Օ.-ին մեղադրանք է առաջադրվել: Ոստիկանության մարմինները Յ.Օ.-ին ներգրավել էին որպես կասկածյալ, երկու անգամ նրան ձերբակալել, մեղադրանք են առաջադրել այն բանի համար, որ վերջինս սպանության սպառնալիքներ է հնչեցրել և մարմնական վնասվածքներ պատճառել, իսկ վերջին անգամ Յ.Օ.-ին մեղադրել էին դիմողին յոթ անգամ հարված հասցնելու համար և պատժել էինն տուգանով (տես վերը՝ կետեր 13, 24 և 44):

167. Սակայն այս միջոցառումներից և ոչ մեկը բավարար չէր կանխելու համար Յ.Օ.-ի կողմից իրականացված հետագա բռնությունները: Այս կապակցությամբ Կառավարությունը մեղադրում է դիմողին այն առումով, որ նա հետ էր վերցրել իր բողոքը և չէր համագործակցել իրավապահ մարմինների հետ, ինչը խոչընդոտ էր հանդիսացել Յ.Օ.-ի հանդեպ քրեական մեղադրանք հարուցելու գործում,

քանի որ ներպետական օրենքներին համապատասխան անհրաժեշտ է այս գործերում տուժողի ակտիվ մասնակցությունը (տես վերը՝ կետ 70):

168. Դատարանը կրկնում է Կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածի խախտման վերաբերյալ իր կարծիքը, համաձայն որի՝ օրենսդրությունը պետք է թույլ տար ներպետական մարմիններին քրեական մեղադրանք առաջադրել Հ.Օ.-ի հանդեպ նույնիսկ այն դեպքում, երբ դիմողը հետ էր վերցրել իր բողոքը՝ հենվելով այն բանի վրա, որ Հ.Օ.-ի կողմից կիրառված բռնություններն իրենց բնույթով բավականին ծանր էին և վտանգում էին դիմողի ֆիզիկական ամբողջականությունը (տես վերը՝ կետեր 137-148):

169. Սակայն չի կարելի միանշանակ ասել, որ ներպետական մարմինները ցուցաբերել են անհրաժեշտ ջանասիրություն դիմողի վրա հետագա հարձակումները կանխելու համար, քանի որ դիմողի ամուսինը դրանք կատարում էր առանց որևէ խոչընդոտի և պատժի՝ խախտելով Կոնվենցիայով նախատեսված իրավունքները (տես վերը՝ *mutatis mutandis*, Մարիա դա Պենիան ընդդեմ Բրազիլիայի (*Maria da Penha v. Brazil*), կետեր 42-44): Որպես օրինակ Դատարանը նշում է, որ առաջին կարևոր միջադեպից հետո (տես կետեր 9 և 10) Հ.Օ.-ն մորից ծնծի է ենթարկել դիմողին՝ նրան հասցնելով կյանքի համար վտանգ ներկայացնող վնասվածքներ, սակայն դրանից հետո իրավապահ մարմինները նրան ազատ են արձակել՝ հենվելով «հանցագործության բնույթի և փաստի վրա, ինչպես նաև այն բանի վրա, որ դիմողը լիովին ապաքինվել էր»: Դատական լուսնները վերջին հաշվով, դադարեցին, քանի որ դիմողը հետ էր վերցրել իր բողոքը (տես վերը՝ կետեր 13 և 19): Չնայած որ Հ.Օ.-ն դանակի գործադրմամբ հարձակվել էր դիմողի և նրա մոր վրա՝ պատճառելով մարմնական լուրջ վնասվածքներ, պետական մարմինները դադարել էին քրեական հետապնդումը չիրականացնելով լուրջ նախաքննություն (տես վերը՝ կետեր 20 և 21): Նույն կերպ, Հ.Օ.-ն վրաերթ կատարելով՝ այս անգամ կյանքի համար ավելի լուրջ վնասվածքներ էր առաջացրել դիմողի և նրա մոր մոտ: Հ.Օ.-ն բանտախցում անցկացրել է ընդամենը 25 օր և դատապարտվել տուգանքի այն բանի համար, որ լուրջ վնասվածքներ էր պատճառել դիմողի մորը (տես վերը՝ կետեր 23-36): Վերջապես, Դատարանը ապշած է Դիարբեքի Մագիստրատների դատարանի որոշումից, որը Հ.Օ.-ին դատապարտել էր նվազ չափի տուգանքի, որը վերջինս կարող էր վճարել նաև որոշակի ժամանակահատվածում, այն բանի համար, որ նա դանակով յոթ անգամ հարվածել էր դիմողին (տես վերը՝ կետ 37 և 44):

170. Վերոգրյալի լուսի ներքո Դատարանը գտնում է, որ տուժողի վարքագիծն ակնհայտորեն չի համապատասխանում հանցանքի ծանրությանը և բնույթին (տես *mutatis mutandis*, Ալի և Այսե Դուրանն ընդդեմ Թուրքիայի (*Ali and Ayşe Duran v. Turkey*), թիվ 42942/02, կետ 54, 2008թ. ապրիլի 8): Այդ պատճառով Դատարանը նշում է, որ դատարանի որոշումներն այս դեպքում անարդյունավետ են եղել և որոշ չափով նաև հանդուրժողական և ոչ մի կանխարգելիչ ազդեցություն չեն ունեցել Հ.Օ.-ի համար:

171. Ինչ վերաբերում է Կառավարության բերած այն փաստարկին, որ թիվ 4320 օրենքի կիրառման ներքո դիմողը կարող էր ապաստան գտնել որևէ հյուրանոցում, Դատարանը նշում է, որ մինչև 1998թ. հունվարի 14-ը, այսինքն՝ մինչև թիվ 4320 օրենքի ուժի մեջ մտնելը, թուրքական օրենսդրությամբ ընտանեկան բռնությունից տուժած անձանց նկատմամբ վարչական պաշտպանության և անվտանգ

գության միջոցառումներ նախատեսված չեն եղել: Սակայն նույնիսկ այս օրենքի ուժի մեջ մտնելուց հետո ներպետական մարմիններն արդյունավետ միջոցառումներ և սանկցիաներ չեն կիրառել դիմողին իր ամուսնուց պաշտպանելու համար: Քննության առնելով Հ.Օ.-ի կողմից կատարված բռնությունների բնույթը՝ դատախազությունը պետք է իր հայեցողությամբ իրականացներ թիվ 4320 օրենքում առկա անվտանգության միջոցառումները՝ չսպասելով, որ նման պահանջ հետագայում կներկայացվի դիմողի կողմից:

172. Ասվածից հետևում է, որ Կառավարության կարգադրությամբ դիմողը բնակեցվել էր վերոնշյալ հյուրանոցներից մեկում, սակայն Դատարանը գտնում է, որ այս որոշումը պետք է ժամանակավոր բնույթ կրեր: Դատարանը նաև նշում է, որ ոչ մի երաշխիք չկար առ այն, որ դիմողն այդ տարածքում գտնվում էր լիակատար անվտանգության մեջ:

173. Վերջապես, Դատարանը իր խոր մտահոգությունն է հայտնում, որ տուժողի նկատմամբ կիրառված բռնությունների շարունակման պարագայում պետական մարմիններն անգործություն էին ցուցաբերում: Այս կապակցությամբ Դատարանը նշում է, որ Հ.Օ.-ին ազատ արձակելուց անմիջապես հետո՝ վերջինս նորից սպառնացել է դիմողին (տես վերը՝ կետ 59):

Զնայած դիմողի կողմից 2008թ. ապրիլի 15-ին ներկայացված դիմումին, որով վերջինս խնդրել էր իշխանության մարմիններին իրեն պաշտպանելու համար անվտանգության միջոցառումներ կիրառել: Այս խնդրանքից հետո, ի պատասխան Արդարադատության նախարարության հարցմանը, Դիարբեքիի դատախազը կասկածի տակ էր առել նոր ազատ արձակված Հ.Օ.-ի կողմից կրկին սպառնալիքների փաստը և հարցաքննել էր դիմողի ներկայիս ընկերոջը (տես վերը՝ կետեր 60–67):

174. Դատարանում դիմողի ներկայացուցիչը նորից հայտնել է, որ այն պատճառով, որ ներպետական մարմիններն անհրաժեշտ միջոցառումներ չէին ձեռնարկում, դիմողի կյանքը գտնվում էր ուղղակի վտանգի տակ (տես վերը՝ կետ 68): Թվում է, թե Հ.Օ.-ի մեղադրանքի հարցի լուծումից և դիմողի խնդրանքներից հետո ներպետական մարմինները պետք է միջոցառումներ ձեռնարկեին դիմողի կյանքը պաշտպանելու համար (տես վերը՝ 69):

175. Հաշվի առնելով այն, որ առկա Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի խախտման դեպքում անհրաժեշտ անվտանգության միջոցառումներ չեն իրականացվել ներպետական մարմինների կողմից, Դատարանը հերքում է ներպետական միջոցներ ի սպառված չլինելու հանգամանքը:

176. Դատարանը գալիս է այն եզրակացության, որ այս առումով առկա է Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի խախտում, քանի որ Կառավարությունը համապատասխան արդյունավետ միջոցառումներ չի իրականացրել կանխելու դիմողի դեմ ուղղված հանցագործությունը:

IV. ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ 14-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ ԵՆԹԱԴՐՅԱԼ ԽԱՆՏՈՒՄՆԵՐԻ՝ ԿԱՊԱԾ ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ 2-ՐԴ և 3-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾՆԵՐԻ ՀԵՏ

177. Բողոքաները 2-րդ և 3-րդ հոդվածների հետ մեկտեղ հիշատակում է նաև Կոնվենցիայի 14-րդ հոդվածը, քանզի նա և իր մայրը ենթարկվել են գեներալի խտրականության: Կոնվենցիայի 14-րդ հոդվածը սահմանում է, որ.

«Սույն Կոնվենցիայում շարադրված իրավունքներից և ազատություններից օգտվելը ապահովվում է առանց խտրականության, այն է՝ անկախ սեռից, ռասայից, մաշկի գույնից, լեզվից, կրոնից, քաղաքական կամ այլ համոզմունքից, ազգային կամ սոցիալական ծագումից, ազգային փոքրամասնությանը պատկանելուց, գույքային դրությունից, ծննդից կամ այլ դրությունից»:

A. Կողմերի փաստարկները

178. Դիմողը պնդել է, որ պատասխանող պետության ներպետական օրենսդրությունը բաղկացած է խտրական տարրերից և բավարար չէ կնոջ իրավունքների պաշտպանության տեսակետից, քանի որ կինն ընտանիքում ստորադասվում է մյուս անդամների համեմատ: Նախկին Քաղաքացիական օրենսգիրքը, որը գործում էր այս ընթացքում, պարունակում էր կանանց և տղամարդկանց միջև տարբերակված մոտեցում նախատեսող այնպիսի դրույթներ, ինչպիսիք են տղամարդու, որպես ընտանիքի գլխի, ցանկություններն առաջնային համարելը, քանի որ նա էր ընտանիքի ներկայացուցիչը: Այս ժամանակ գործող Քրեական օրենսգիրքը նույնպես կնոջը դիտարկում էր որպես երկրորդային դեր ունեւել տղաքացի: Կինն ընտաքում և հասարակության մեջ առաջին հերթին դիտվում էր որպես տղամարդու սեփականություն: Նշվածի վառ ապացույց է այն, որ բռնաբարությունն ընդգրկված էր «հասարակական կարգի և բարոյականության դեմ ուղղված հանցագործություններ» գլխում, այն դեպքում, երբ բռնաբարությունը համարվում կնոջ դեմ ուղղված հանցագործություն, նրա իրավունքների և ազատությունների նկատմամբ ուղղակի ոտնձգություն: Այդ է պատճառը, որ քրեական օրենսգիրքը մեղմ պատիժներ է նախատեսում հանուն ընտանիքի պատվի կնոջը սպանելու համար: 3.0.-ին 15 տարի ազատազրկման դատապարտելը նույնպես քրեական օրենսգրքի նշված մոտեցմանարդյունք է:

179. Չնայած 2002թ. և 2004թ. Քրեական և Քաղաքացիական օրենսգրքերում կատարված փոփոխություններին, ընտանիքում տղամարդու կողմից բռնություն գործադրելը շարունակում էր թույլատրելի արարք համարվել, իսկ ագրեսորի նկատմամբ դատական և վարչական մարմինները պատիժ չէին կիրառում: Դիմողի և նրա մոր՝ Կոնվենցիայի 2-րդ, 3-րդ, 6-րդ և 13-րդ հոդվածներով նախատեսված իրավունքների խախտման հիմքում ընկած է նրանց կին լինելու հանգամանքը: Այս կապակցությամբ դիմողը Դատարանի ուշադրությունը հրավիրում է այն հանգամանքի վրա, որ տղամարդիկ նման հանցագործությունների գոհ չեն դառնում:

2. Կառավարությունը

180. Կառավարությունը պնդել է, որ սույն գործով սեռի հատկանիշով խտրականություն չի եղել, քանի որ այստեղ բռնությունը փոխադարձ բնույթ է կրել: Բացի դրանից, չի կարելի նաև պնդել, որ քրեական կամ ընտանեկան օրենքների կամ դատական ու վարչական ընթացակարգերի կիրառման ժամանակ առկա է ինստիտուցիոնալ խտրականություն: Սրա հետ մեկտեղ, չի կարելի հավաստել, որ ներպետական օրենսդրությունը կառուցված է տղամարդկանց և կանանց միջև ակնհայտ և փաստացի խտրականության վրա: Ապացուցված չէ նաև այն, որ ներպետական իշխանության մարմինները չեն պաշտպանել դիմողի կյանքի իրավունքը, քանի որ նա կին է:

181. Կառավարությունն այնուհետև նշել է, որ 2002թ. և 2004թ. տեղի ունեցած օրենսդրական բարեփոխումների ընթացքում վերանայվել են Քաղաքացիական օրենսգրքի մի շարք կարևորագույն դրույթներ և ընդունվել է նոր Քրեական օրենսգիրք, ինչպես նաև ուժի մեջ է մտել «թիվ 4320 օրենքը» թուրքական օրենքը, որը նախատեսում էր միջազգային չափանիշներին համապատասխանող մի շարք երաշխիքներ ընտանեկան բռնությունից կանանց պաշտպանությունն իրականացնելու համար: Կառավարությունը հանգել է այն եզրակացության, որ այս գանգատը պետք է անընդունելի համարվի, քանի որ դիմողը չի սպառել ներպետական պաշտպանության բոլոր միջոցները կամ ներկայացված փաստարկները պետք է անհիմն համարվեն, քանի որ վերջինները չէին ներկայացվել ներպետական մարմիններին կամ ներկայացվելու դեպքում հիմնավորված չեն եղել:

3. Ինքերայթք

182 Ինքերայթքը հայտարարել է, որ ընտանեկան բռնությունից անձին պաշտպանելու՝ Պետության անգործությունը կարող է հավասարազոր լինել սեռի հատկանիշով խտրականությանը օրենքի առջև հավասարության սկզբունքի խախտմանը: Այն նաև նշել է, որ երկուստեք՝ Միավորված ազգերի կազմակերպության և Միջամերիկյան ատարանի կողմից առկա է կանանց հանդեպ բռնությունը միջազգայնորեն անօրինական խտրականության արդյունք ճանաչելու ամ:

B. Դատարանի գնահատականը

1. Համապատասխան սկզբունքներ

183. Դատարանն՝ իր նախկինում կայացրած Դ.Հ.-ն և Այլոք ընդդեմ Չեխիայի Հանրապետության (*D.H. and Others v. Czech Republic* [GC]) թիվ 57325/00, 2007թ. նոյեմբերի 13, կետեր 175-180) որոշման մեջ, Դատարանը շարադրում է խտրականությանը վերաբերով հետևյալ սկզբունքները.

«175. Դատարանն իր նախադեպային որոշմամբ սահմանեց, որ խտրականությունն իրենից ներկայացնում է առանց օբյեկտիվ և ողջամիտ հիմնավորումների տարբերակված վերաբերմունքի դրսևորում այն անձանց հանդեպ, ովքեր գտնվում են նույն դրության մեջ (տես Ուվիլիսն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության (*Willis v. the United Kingdom*), թիվ 36042/97, կետ 48, Եվրոպական դատարանի դատավճիռը 2002թ. IV; և Օկպիսզն ընդդեմ Գերմանիայի (*Okpysz v. Germany*), թիվ 59140/00, կետ 33, 2005թ. հոկտեմբերի 25): Դատարանը նաև եկավ այն եզրակացության, որ ընդհանուր պետական քաղաքականությունը կամ միջոցառումները, որոնք անբարենպաստ արդյունքներ են ունենում որոշակի խումբ անձանց համար, պետք է ճանաչվեն որպես խտրականություն, հաշվի չառնելով այն հանգամանքը, որը վերջիններիս ուղղված չեն հենց այդ խմբի անձանց դեմ (տես Դյուր Ջորդանը ընդդեմ Միացյալ Թագավորության (*Hugh Jordan v. the United Kingdom*), թիվ 24746/94, կետ 154, 2001թ. մայիսի 4, և Զոոգենդեյկն ընդդեմ Նիդեռլանդների, (*Hoogendijk v. the Netherlands*) թիվ 58461/00, 2005թ. հունվարի 6), և այն, որ խտրականությունը, որն էապես հակասում է Կոնվենցիայի պահանջներին, կարող է լինել *de facto*-ի պատճառ (տես Ջարբ Ադամին ընդդեմ Մալթայի (*Zarb Adami v. Malta*), թիվ 17209/02, կետ 76, Եվրոպական դատարանի վճիռը 2006թ.-...):

177. Ինչ վերաբերում է ապացուցման բեռի պարտականությանը, ապա Դատարանը հավաստեց, որ այն բանից հետո, երբ դիմողը ցույց տվեց անտարբերության

առկայությունը, Կառավարությունը պետք է ապացուցի, որ այն արդարացված է եղել (տես այս հարցի վերաբերյալ այլ նախադեպային որոշումները՝ Չասանյուն և այլք ընդդեմ Ֆրանսիայի (*Chassagnou and Others v. France* [GC]) գանգատ թիվ 25088/94, 28331/95 և 28443/95, կետեր 91–92, Եվրոպական դատարանի վճիռը, 1999թ- III; Տիմիշևը (*Timishev*), վերը՝ կետ 57):

178. Ինչ վերաբերում է այն հարցին, թե ինչը կարող է համարվել *prima facie* ապացույց, որը կարող է ապացուցման պարտականության բեռը դնել պատասխանող Պետության վրա, Դատարանը հղում կատարել է իր՝ նախկինում կայացրած Նաչովան և այլք (*Nachova and Others*) վճիռն (մեջբերված վերը՝ կետ 147), ըստ որի՝ դատարանում գործերի քննության ժամանակ չկան դատավարական արգելքներ ապացույցների կիրառելիության կամ նախնական մշակված ապացույցների գնահատման միջոցներ: Դատարանն այս գործով գալիս է այն եզրակացությանը, որը, վերջինիս կարծիքով, հիմնվում է ապացույցների ազատ գնահատելիության վրա, ինչպես նաև հետևությունների վրա, որոնք բխում են փաստական հանգամանքներից և կողմերի դիրքորոշումներից: Դատարանի նախադեպային պրակտիկայի համաձայն՝ ապացույցներ կարող են համարվել այն փաստական հանգամանքները, որոնք բավարար հավաստի, պարզ և համաձայնել են վկած դատողություններ են: Բացի դրանից, համոզվածության մակարդակը, որն անհրաժեշտ է այս կամ այն եզրակացությանը հանգեցնելու և դրա հետ կապված ապացուցման բեռը որոշելու համար՝ անքակտելիորեն կապված է գործի փաստական հանգամանքների, մեղադրանքի և Կոմվենցիայի խախտման դրույթների բնույթի հետ:

179. Դատարանը նաև հավաստեց, որ Կոմվենցիայի խախտումների վերաբերյալ գործերով միշտ ընդունելի է կիրառել *affirmanti incumbit probatio* սկզբունքը («այն անձը, ով փաստում է ինչ-որ բան, պետք է նաև ներկայացնի իր փաստարկները» (տես Ակտասն ընդդեմ Թուրքիայի (*Aktas v. Turkey (extracts)* Եվրոպական դատարանի վճիռը թիվ 24351/94, ECHR 2003թ.-V): Կոմկրետ դեպքում, երբ գործով ուսումնասիրվող հանգամանքներն ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն հայտնի են միայն պետական մարմիններին, ապացուցման բեռը դրվում է հենց նրանց վրա, ովքեր պետք է ներկայացնեն հավաստի և համոզիչ բացատրություններ (տես Սալմանն ընդդեմ Թուրքիայի (*Salman v. Turkey* [GC]), վճիռ թիվ 21986/93, կետ 100, ECHR 2000թ.-VII, և Անգելովան ընդդեմ Բուլղարիայի (*Angelova v. Bulgaria*), թիվ 38361/97, թիվ 11, ECHR 2002թ.-IV): Վերոգրյալում նշված Նաչովան և այլք (կետ 157) գործում Դատարանը չբացառեց այն հանգամանքը, որ Պետությունից կարող է պահանջվել հարգելու խտրականության հետ կապված մեղադրանքը, չնայած այն հանգամանքին, որ այս կոմկրետ դեպքում, պետությունը մեղադրվում էր ռասիստական գործողություններ կատարելու մեջ, ինչը դժվարացնող հանգամանք էր դարձնում պետության վրա նման պարտականություն դնելու հարցը: Այս հարցի հետ կապված՝ Դատարանը նշում է, որ այլ երկրների իրավական համակարգը, պետական քաղաքականությունը, դատարանների որոշումները և իրավակիրառ պրակտիկան խտրականության վերաբերյալ գործերում բարեհաջող ապացուցումը կդարձնեն անօգուտ աշխատավայրերում կամ ծառայությունների մատուցման գործում խտրականության բացահայտման դեպքում:

180. Ինչ վերաբերում է այն հարցին, թե կարող են, արդյոք, վիճակագրական տվյալները համարվել որպես ապացույց, Դատարանը նախկինում եկավ այն եզրակացությանը, որ վիճակագրական տվյալներն ինքնին չեն կարող այն գործողություններ վկայակոչել, որոնք հնարավոր կլինեն խտրական համարել (տես վերը նշված Յուլուջ Ջորդանն ընդդեմ Միացյալ Թագավորության (*Hugh Jordan v. the United Kingdom*), կետ 154): Սակայն հետազոտելով դեռ վերջերս կայացրած՝ խտրականության վերաբերյալ վճիռները, որոնցում դիմողները նշել էին իրենց համոզել կի-

րառված փաստացի կամ ընդհանուր դրույթներում խտրական վերաբերմունքը (տե՛ս վերը նշված Հոոգենդեյկը (*Hoogendijk*) և Ջարբ Ադամին (*Zarb Adami, կետեր 77-78*), Դատարանը շատ դեպքերում հիմնվում է կողմերի ներկայացրած վիճակագրական տվյալների վրա, որպեսզի պարզի երկու խմբի (կանանց և տղամարդկանց) նույն իրավիճակում գտնվող անձանց միջև տարբերակում դնելու հարցը:

Այսպես, Հոոգենդեյկն ընդդեմ Նիդեռլանդների, (*Hoogendijk v. the Netherlands*) գործով Դատարանը նշել է, որ. «Այն դեպքում, երբ դիմողն, անհերքելի պաշտոնական վիճակագրության միջոցով կարող է ցույց տալ *prima facie*-ով այն, որ թեկուզ չեզոք կերպով ձևավորված պարկտիկան խախտում է մեծ թվով կանանց, քան տղամարդկանց իրավունքները, պետությունը պարտավոր է ապացուցել, որ դա օբյեկտիվ հանգամանքների արդյունք է և կապված չէ սեռային խտրականության հետ: Եթե պարզվի, որ խտրականությունը կապված չէ տղամարդկանց և կանանց հետ, ապացուցման բեռն այլևս ընկած չի լինի պետության վրա և դիմողին համար բարդ կլինի գործնականում ապացուցել անուղղակի խտրականության առկայությունը»:

2. Վերոնշյալ սկզբունքների կիրառումը սույն գործով

ա. խտրականության ազդեցության ընտանեկան բռնության գործերում

184. Դատարանը նախ նշում է, որ քննարկելով Կոնվենցիայի օբյեկտը և նպատակները, նաև հաշվի են առնվում դրա վերաբերյալ միջազգային իրավունքում առաջացող իրավաբանական հարցերը: Բաղկացած լինելով մեծ թվով պետությունների կողմից ճանաչված մի շարք սկզբունքներից և օրենքներից, միջազգային իրավունքի և եվրոպական պետությունների ներպետական օրենսդրության ընդհանուր չափորոշիչներից՝ պարզ է դառնում, որ Դատարանը չի կարող չմեկնաբանել Կոնվենցիայի դրույթները, քանի որ դրանք այլ կերպ չեն կարող բացահայտվել (տե՛ս Սաադին ընդդեմ Իտալիայի (*Saadi v. Italy* [GC]), թիվ 37201/06, կետ 63, ECHR 2008թ.-..., մեջբերված Դեմիրի և Բայկարայի գործում (*Demir and Baykara*), նշված վերոգրյալում կետ 76):

185. Այս հարցի կապակցությամբ, դիտարկելով կանանց հանդեպ բռնության սահմանները և առանձնահատկությունները, ներառյալ նաև խտրականության վերաբերյալ նախադեպային բնորոշումները (տե՛ս վերը՝ կետ 183) Դատարանը գտնում է, որ անհրաժեշտ է դիտարկել այս հարցում մասնագիտացված միջազգային մարիմինների որոշումները և փաստաթղթերը:

186. Այս հարցի հետ կապված 1-ին հոդվածը կանանց խտրականությունը սահմանում է որպես «ցամկացած տարբերակում, բացառում կամ սահմանափակում, որն արված է սեռային պատկանելությունից ելնելով, որը նպատակ ունի թուլացնելու կամ խաթառ վերացնելու կանանց դերը քաղաքական սոցիալական, մշակութային կամ այլ ոլորտում»:

187. CEDAW կոմիտեն նշում է, որ կանանց հանդեպ բռնությունը, ներառյալ նաև ընտանեկան բռնությունը, կանանց նկատմամբ խտրականության ձևեր են (տե՛ս վերը՝ կետ 74):

188. Միավորված ազգերի կազմակերպության Մարդու իրավունքների կոմիտեն իր 2003/45 որոշման մեջ հստակ սահմանում է գեղեցրային բռնության և խտրականության միջև ուղղակի կապի առկայությունը, նշելով, որ «Կանանց

նկատմամբ խտրականության բոլոր ձևերը բխում են դե ֆակտո և դե յուրե կանանց նկատմամբ խտրականությունից և հասարակությունում նրանց զբաղեցրած ցածր դիրքից, ինչի հետևանքով վերջիններս իրենց պաշտպանության համար դիմում են պետություններին:

189. Բացի դրանից, Բելեն դո Պարա կոնվենցիան, որը համարվում է տարածաշրջանում մարդու իրավունքների մասին միակ բազմակողմ պայմանագիրը, որը բացառապես վերաբերում է կանանց նկատմամբ իրականացվող բռնությանը, սահմանում է, որ յուրաքանչյուր կին պետք է օգտվի իր իրավունքներից և ազատություններից առանց խտրական վերաբերմունքի:

190. Վերջապես, Սիջամերիկյան համեմատողովը կանանց նկատմամբ բռնությունը դիտարկում է որպես խտրականության դրսևորում, որի պատճառը համարվում է Պետության ջանասիրության բացակայությունը ընտանեկան բռնության գործեր քննելիս (տես վերը՝ Սարիա դա Պենիան ընդդեմ Բրազիլիայի (*Maria da Penha v. Brazil*), կետ 80):

191. Վերոգրյալ կանոններից և որոշումներից պարզ է դառնում, որ Պետությունը չպաշտպանելով կանանց ընտանեկան բռնությունից՝ խախտում է օրենքի պաշտպանությունից օգտվելու հավասարությունը, ինչն անհրաժեշտ չէ, որ կատարվի միայն դիտավորությամբ:

b. Ընտանեկան բռնության վերաբերյալ Թուրքիայի մոտեցումը

192. Դատարանը նշում է, որ թեև իրավունքների և ազատությունների իրացման հարցում թուրքական օրենսդրությունն ուղղակի խտրականություն չի դնում կանանց և տղամարդկանց միջև, քանզի դրա՝ այդ խնդրին վերաբերող դրույթները պետք է համապատասխանեն ժողովրդավարական և պլուրալիստական պետություններում միջազգային չափանիշներին համապատասխան ընդունված՝ կանանց առնչվող դրույթներին: Ինչպես CEDAW կոմիտեն (տես Եզրափակիչ մեկնաբանություններ, կետեր 12–21), Դատարանը մույմպես ողջունում է Կառավարության կողմից իրականացված բարեփոխումները, հատկապես թիվ 4320 օրենքի ընդունումը, որը մախսատեսում է ընտանեկան բռնությունից տուժած անձանց նկատմամբ անվտանգության կիրառման մի շարք միջոցներ: Այսպիսով, հասկանալի է դառնում, որ օրենսդրությունը հիմնված չէ անմիջականորեն խտրականության վրա (*per se*), սակայն պետական մարմինների ընդհանուր վերաբերմունքը, ինչպիսին է, օրինակ, կանանց կողմից ընտանեկան բռնության վերաբերյալ ներկայացված բողոքների քննումը, խտրական բնույթ է կրում: Դատարանը նշում է, որ Կառավարությունը համաձայնել է, որ այս խնդիրներն առկա են գործնական աշխատանքում և դրա վերաբերյալ խորհրդակցել է CEDAW կոմիտեի հետ:

193. Վերոգրյալի հիման վրա Դատարանը նշում է, որ դիմողը ներկայացրել է մի շարք զեկույցներ և վիճակագրական տվյալներ, որոնք կազմված են եղել երկու հայտնի հասարակական կազմակերպությունների՝ Դիարբեքիի Իրավաբանների ասոցիացիայի և Սիջազգային համամերման կազմակերպության կողմից, որոնց նպատակն էր ցույց տալ կանանց համդեպ առկա խտրականությունները (տես վերը՝ կետեր 91–104): Հիմք ընդունելով այն, որ այս զեկույցները և վիճակագրական տվյալները Կառավարության կողմից վիճարկման առարկա չեն հան-

դիսանում, Դատարանը սույն գործով դրանք քննելու է իր սեփական հետազոտությունների հիման վրա (տես վերը՝ Հոոգենդեյկը (*Hoogendijk*) և Ջարբ Ադամին (*Zarb Adam*), կետեր 77–78) :

194. Հետազոտելով այդ զեկույցները՝ Դատարանը գտնում է, որ Դիարբեքիրում՝ դիմողի բնակության վայրում, ընտանեկան բռնությունից տուժածների մեծամասնությունը կանայք են, որոնք հիմնականում ենթարկվում են ֆիզիկական բռնության: Այդ կանանց մեծ մասն ազգությամբ քուրդ է, առանց կրթության կամ ցածր կրթությամբ, և չունեն գումար վաստակելու սեփական աղբյուր (տես վերը՝ կետ 98):

195. Բացի դրանից, առկա են լուրջ խնդիրներ՝ կապված թիվ 4320 օրենքի կիրառման հետ, որը համարվում է ընտանեկան բռնությունից տուժած կանանց պաշտպանելու հիմնական երաշխիք: Վերոնշյալ կազմակերպությունների հետազոտությունները ցույց են տալիս, որ ընտանեկան բռնության վերաբերյալ ոստիկանությունը՝ կանանց ներկայացրած բողոքները պատշաճ քննության չեն առնվում, սակայն, դրա հետ մեկտեղ, ոստիկանության աշխատակիցները միջնորդի դեր են ստանձնում, որպեսզի համոզեն տուժողներին վերադառնալ իրենց տները և հետ վերցնեն իրենց բողոքները: Այս հարցերը ոստիկանությունը համարում է «ընտանեկան խնդիրներ, որոնց ոստիկանությունը չի կարող միջամտել» (տես վերը՝ կետեր 92, 96 և 102):

196. Այս զեկույցներից մաս պարզ է դառնում, որ թիվ 4320 օրենքով նախատեսված դատական արգելքների կիրառման անընդունելի ձգձգումներ են լինում, քանի որ դատարանն այն դիտում է ոչ թե որպես անհապաղ գործողություն, այլ որպես ամուսնալուծության գործընթացի բաղկացուցիչ մաս: Բացի դրանից, ձգձգումները մաս հաճախակի բնույթ են կրում ոստիկանության բացասական վերաբերմունքի հետևանքով (տես վերը՝ կետեր 91–93, 95 և 101): Բացի դրանից, ընտանեկան բռնություն կիրառած անձինք համապատասխան պատժի չեն ենթարկվում, քանի որ դատարանը գործը քննելիս կիրառում է այնպիսի մեղմացնող հանգամանքներ, ինչպիսիք են ավանդույթը, սովորույթը կամ համուն պատվի հանցանք կատարելը (տես վերը՝ կետեր 103 և 106):

197. Վերոնշյալ զեկույցներում նշվում է, որ ընտանեկան բռնությունը պետական թողտվության արդյունք է և վերջինի կողմից իրականացվող միջոցառումներն անարդյունավետ են: Նման դատողությունները տեղ են գտել CEDAW կոմիտեի զեկույցում, որում նշվում է, որ, «Թուրքիայում կանանց նկատմամբ ընտանեկան բռնությունը մշտական բնույթ է կրում» և կոչ է անում պետություններին կանխարգելել կանանց նկատմամբ բռնության և պայքարել դրա դեմ: Սա մեկ անգամ ևս ընդգծում է «Ընտանիքի պաշտպանության» մասին օրենքի անհրաժեշտությունը կանանց նկատմամբ բռնության կանխարգելման, ինչպես նաև տուժողներին աջակցություն ցույց տալու համար (եզրափակիչ մեկնաբանություններ, կետ 28):

198. Վերոգրյալի լույսի ներքո Դատարանը ենթադրում է, որ դիմողը կարող էր վիճակագրական տվյալների միջոցով ցույց տալ, որ ընտանեկան բռնությունից հիմնականում տուժում են կանայք, իսկ Թուրքիայի դատական համակարգի ընդհանուր և խտրական վերաբերմունքը նպաստում է ընտանեկան բռնության աճին:

Ե. Արդյոք դիմողի և նրա մոր հանդեպ եղել է խտրական վերաբերմունք պետական մարմինների կողմից օրենքի առջև բոլորի հավասարության պաշտպանության պահանջն իրականացնելիս

199. Դատարանը հաստատում է, որ սույն գործը կարգավորող քրեական օրենսդրությունը չունի համապատասխան կանխարգելիչ ազդեցությունը, որի միջոցով կկարողանար պաշտպանել դիմողին և նրա մորը՝ Յ.Օ.-ի հակաիրավական գործողություններից, ինչի հետևանքով էլ խախտվել է այդ անձանց՝ Կոնվենցիայի 2-րդ և 3-րդ հոդվածներով նախատեսված իրավունքները:

200. Նկատի ունենալով վերոգրյալը՝ պարզ է դառնում Թուրքիայի դատական համակարգի անգործությունը, և թեկուզև ոչ դիտավորյալ, սակայն մեծամասամբ կանանց նկատմամբ խտրական վերաբերմունք ցուցաբերելը, Դատարանը եզրակացնում է, որ դիմողի և նրա մոր նկատմամբ կատարված բռնությունները կրում էին գենդերային բնույթ, որը հանդիսանում է կանանց նկատմամբ խտրականության դրսևորման ձև: Չնայած Կառավարության կողմից վերջին տարիներին իրականացված դատական բարեփոխումներին, սույն գործում Յ.Օ.-ի հանդեպ դատական համակարգի ցուցաբերած անտարբերությունը և պատժի բացակայությունը ցույց տվեցին, որ ներպետական մարմինները բավարար ուշադրություն չեն արժանացնում ընտանիքում առկա բռնությանը (տե՛ս համապատասխանաբար՝ CEDAW-ի 9-րդ բաժինը, որը ներկայացված է վերը՝ կետ 187):

201. Հաշվի առնելով, որ ներպետական մարմիններն ի գործու չեն եղել ապահովելու դիմողի և նրա մոր՝ Կոնվենցիայի 2-րդ և 3-րդ հոդվածներով նախատեսված իրավունքները՝ Դատարանը գտնում է, որ սույն գործում առկա են այնպիսի հանգամանքներ, որոնք ազատում են դիմողին ներպետական միջոցներն սպառած լինելու պահանջից: Դատարանն այդ պատճառով մերժում է Կառավարության այն փաստարկը, որ սպառված չեն եղել ներպետական պաշտպանության բոլոր միջոցները:

202. Նկատի ունենալով վերոգրյալը՝ Դատարանն եզրակացնում է, որ սույն գործում առկա է Կոնվենցիայի 14-րդ հոդվածի խախտումներ՝ Կոնվենցիայի 2-րդ և 3-րդ հոդվածների խախտման հետ մեկտեղ:

V. ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ 6-ՐԴ և 13-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾՆԵՐԻ ԵՆԹԱԴՐՅԱԼ ԽԱԽՏՈՒՄ

203. Հիմք ընդունելով Կոնվենցիայի 6-րդ և 13-րդ հոդվածները՝ դիմողը նշել է, որ Յ.Օ.-ի հանդեպ իրականացված քրեական հետապնդումն անարդյունավետ է եղել, ինչպես նաև իր և իր մոր նկատմամբ անհրաժեշտ պաշտպանություն չի ապահովվել:

204. Կառավարությունը հերքել է այս փաստարկը:

205. Նկատի ունենալով Կոնվենցիայի 2-րդ, 3-րդ, և 14-րդ հոդվածների խախտումները (տե՛ս վերը՝ կետեր 153, 176 և 202)՝ Դատարանը գտնում է, որ Կոնվենցիայի 6-րդ և 13-րդ հոդվածների ներքո ընդունելիության և ըստ էության առանձին քննության անհրաժեշտություն չկա:

VI. ԿՈՆՎԵՆՑԻԱՅԻ 41-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ ԿԻՐԱՌՈՒՄԸ

206. Կոնվենցիայի 41-րդ հոդվածը նախատեսում է.

«Եթե Դատարանը գտնում է, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի կամ դրան կից Արձանագրությունների խախտում, իսկ համապատասխան Բարձր պայմանավորվող կողմի ներպետական իրավունքն ընձեռում է միայն մասնակի հատուցման հնարավորություն, ապա Դատարանը որոշում է, անհրաժեշտության դեպքում, տուժած կողմին արդարացի փոխհատուցում տրամադրել»:

A. Վնասը

207. Դիմողը պահանջել է 70,000 թուրքական լիրա (TRL) (մոտավորապես 35,000 եվրո (EUR))՝ որպես իր մոր մահվանը պատճառված նյութական վնասի փոխհատուցում, և 250,000 TRL (մոտավորապես 125,000 EUR)՝ որպես ոչ նյութական վնասի փոխհատուցում: Նա բացատրել է, որ իր մոր սպանությունից հետո ինքը զրկվել է նրանից ստացված տնտեսական օժանդակությունից: Իր մոր սպանությունը և իր նախկին ամուսնու կողմից շարունակաբար կիրառված բռնությունն իրեն սթրես ու տառապանք, ինչպես նաև իր հոգեկան առողջությանը և արժանապատվությանն անդառնալի վնաս է պատճառել:

208. Կառավարությունը փաստարկել է, որ պահանջած գումարները սույն գործի հանգամանքներով հիմնավորված չեն: Այն, որպես այլընտրանք, փաստարկել է, որ գումարները չափազանց մեծ են և որ սույն կետով տրամադրվող որևէ գումար չպետք է հանգ ել էնի անհիմն հարստացման:

209. Ինչ վերաբերում է դիմողի պահանջած նյութական վնասին, ապա Դատարանը նշում է, որ թեև դիմողը ցույց է տվել, որ բազմիցս իր մոր տանն ապաստան է ստացել, սակայն չի ապացուցվել, որ նա որևէ կերպ ֆինանսական կախվածություն է ուն ել ել իր մորից: Սակայն սա չի բացառում դիմողին նյութական վնասի փոխհատուցում տրամադրելը, եթե նա հիմնավորի, որ ընտանիքի հարազատ անդամը տառապել է Կոնվենցիայի խախտման պատճառով (տե՛ս *Aksoy v. Turkey*, 1996 թվականի դեկտեմբերի 18-ի վճիռը, կետ 113, *Reports* 1996-VI, որով նյութական վնասի փոխհատուցման վերաբերյալ պահանջները դիմողի կողմից ներկայացվել են նախքան իր մահը՝ կապված ապրուստի միջոցի կորստի և բժշկական ծախսերի հետ, որոնք ծագել են կալանավորումից և խոշտանգումներից հետո, Դատարանի կողմից հաշվի են առնվել՝ դիմողի հորը փոխհատուցում տրամադրելու եղանակով, ով շարունակել էր որդու բողոքի պաշտպանությունը): Սույն գործով, սակայն, նյութական վնասի փոխհատուցման վերաբերյալ պահանջները կապված են դիմողի մոր մահվանից հետո ունեցած ենթադրյալ կորուստների հետ: Դատարանը համոզված չէ, որ դիմողի մայրը նախքան իր մահը որևէ կորուստ է ունեցել: Ուստի Դատարանը սույն գործի հանգամանքներից ելնելով անհրաժեշտ չի համարում դիմողին որևէ փոխհատուցում տրամադրել՝ կապված նյութական վնասի հետ:

210. Մյուս կողմից, ինչ վերաբերում է ոչ նյութական վնասին, ապա Դատարանը նշում է, որ դիմողը, անկասկած, տառապանքներ է կրել՝ կապված իր մոր սպանության և իշխանությունների կողմից՝ իր նախկին ամուսնու իրականացրած ընտանեկան բռնությունը կանխարգելելուն ուղղված պատշաճ միջոցներ չձեռնարկելու և նրա նկատմամբ կանխարգելիչ պատիժ չսահմանելու հետ: Արդար հիմքերով որոշում կայացնելով՝ Դատարանը որոշում է դիմողին տրամադրել

30,000 EUR՝ որպես Կոնվենցիայի 2-րդ, 3-րդ և 14-րդ հոդվածների խախտման արդյունքում նրա կրած վնասի փոխհատուցում:

B. Ծախսերը և ծախքերը

211. Դիմողը նաև պահանջել է 15,500 TRL (մոտավորապես 7,750 EUR)՝ որպես Դատարանում կատարված ծախսերի և ծախքերի փոխհատուցում:

Սա ներառում է այն հոնորարները և ծախսերը, որոնք կատարվել են գործին նախապատրաստվելու (38 ժամ իրավական աշխատանք) և Ստրասբուրգի դատարանում իրականացվող լսմանը մասնակցելու կապակցությամբ, ինչպես նաև այլ՝ օրինակ՝ հեռախոսի, ֆաքսի, թարգմանության կամ կացարանի ծախսերը:

212. Կառավարությունը պնդել է, որ որևէ կից փաստաթղթի բացակայության դեպքում, այս կետով դիմողի ներկայացրած պահանջները պետք է մերժվեն:

213. Դատարանի նախադեպային իրավունքի համաձայն՝ դիմողն իրավասու է ծախսերի ու ծախքերի փոխհատուցում ստանալ միայն այն դեպքում, երբ հիմնավորում է, որ դրանք եղել են իրական և անհրաժեշտ, ինչպես նաև ողջամիտ՝ իրենց չափի առումով: Սույն գործով, հաշվի առնելով իր տրամադրության տակ եղած տեղեկությունը և վերոնշյալ չափանիշները, Դատարանը ողջամիտ է համարում դիմողին տրամադրել 6,500 EUR գումար՝ որպես Դատարանում իրականացված վարույթի կապակցությամբ կրած ծախսերի ու ծախքերի փոխհատուցում, համաձայն 1,494 EUR գումարը, որը Եվրոպայի խորհրդից ստացվել է իրավական օգնության միջոցով:

C. Տուգանային տոկոսներ

2214. Դատարանը նպատակահարմար է գտնում, որպեսզի տուգանային տոկոսը գանձվի Եվրոպական կենտրոնական բանկի սահմանած փոխառության միջին տոկոսադրույթի հիման վրա՝ հավելած երեք տոկոս:

ՎԵՐՈԳՐՅԱԼԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ԴԱՏԱՐԱՆԸ ՄԻԱԶԱՅՆ

1. *Մերժում է* Կառավարության նախնական առարկությունները, որոնք վերաբերում վեցամսյա կանոնի ենթադրյալ չպահպանմանը:

2. *Միանում է* Կոնվենցիայի 2-րդ, 3-րդ և 14-րդ հոդվածների հիման վրա ներկայացված բողոքներին և *մերժում է* Կառավարության նախնական առարկությունները, որոնք վերաբերում են ներպետական ընթացակարգերի չսպառնմանը:

3. Դիմումն ընդունելի է *հայտարարում*:

4. *Վճռում է*, որ դիմողի մոր մահվան կապակցությամբ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածի խախտում:

5. *Վճռում է*, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի խախտում՝ կապված իշխանությունների կողմից դիմողին՝ իր նախկին ամուսնու կողմից իրականացվող ընտանեկան բռնությունից չպաշտպանելու հետ:

6. *Վճռում է*, որ գանգատները Կոնվենցիայի 6-րդ և 13-րդ հոդվածների հիման վրա քննելու անհրաժեշտություն չկա:

7. Վճռում է, որ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 2-րդ և 3-րդ հոդվածների հետ փոխկապակցված՝ 14-րդ հոդվածի խախտում.

8. Վճռում է,

(a) որ վճիռը վերջնական դառնալուց հետո երեք ամսվա ընթացքում պատասխանող պետությունը, Կոնվենցիայի 44-րդ հոդվածի 2-րդ մասին համապատասխան, պետք է դիմողին վճարի հետևյալ գումարները, որոնք պետք է տրամադրվեն թուրքական լիրայով՝ վճարման օրը գործող փոխարժեքով.

(i) ընդհանուր առմամբ 30,000 EUR (երեսուն հազար եվրո), գումարած ցանկացած հարկ, որը կարող է գանձվել ոչ նյութական վնասի կապակցությամբ.

(ii) 6,500 EUR (վե էլ է հազար հինգ հարյուր եվրո), հանած 1,494 EUR գումարը, որը Եվրոպայի խորհրդից ստացվել է իրավական օգնության միջոցով, գումարած ցանկացած հարկ, որը կարող է գանձվել ծախսերի ու ծախքերի կապակցությամբ.

(b) որ վճարումը վերոհիշյալ եռամսյա ժամկետը լրանալուց հետո կատարելու դեպքում այդ ժամանակահատվածի համար պետք է վճարվի տուգանային տոկոս, որը հավասար է չկատարված պարտավորության ժամանակահատվածում Եվրոպական կենտրոնական բանկի սահմանած փոխառության միջին տոկոսադրույքին՝ հավելած երեք տոկոս.

9. Մերժում է արդարացի բավարարման հետ կապված դիմողի պահանջի մնացած մասը:

Կատարվել է անգլերենով և Դատարանի կանոնակարգի 77-րդ կանոնի 2-րդ և 3-րդ մասերի համաձայն գրավոր հրապարակվել 2009 թվականի հունիսի 9-ին: